

(Ne)zastúpené regióny na kandidátnych listinách:

alebo čo priniesli voľby v roku 2020

Jakub Bardovič

UNIVERZITA SV. CYRILA A METODA V TRNAVE
Fakulta sociálnych vied

ücmFSV

**(Ne)zastúpené regióny
na kandidátnych listinách:
alebo čo priniesli voľby
v roku 2020**

Jakub Bardovič

Trnava 2023

Táto publikácia vznikla s finančnou podporou projektu Európske centrum občianskej excelentnosti, projekt č. 101085665, v rámci schémy Erasmus+ Jean Monnet Centres of Excellence.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**(Ne)zastúpené regióny na kandidátnych listinách:
alebo čo priniesli voľby v roku 2020**
(vedecká monografia)

Autor: PhDr. Jakub Bardovič, PhD.

Recenzenti:

doc. PhDr. Vladimír Naxera, Ph.D.

doc. PhDr. Daniel Klimovský, PhD.

Technická redakcia, obal a grafický návrh:

Jazyková korektúra: Michal Vaško – VYDAVATEĽSTVO, Prešov

Publikácia bola schválená Edičnou radou UCM a vedením Fakulty sociálnych vied UCM v Trnave.

© Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2023

© PhDr. Jakub Bardovič, PhD.

Všetky práva vyhradené. Bez súhlasu ich majiteľa toto dielo a ani jeho súčasti nemožno reprodukovat'.

Vydavateľ: Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Vydanie: prvé, 2023

ISBN 978-80-572-0384-1

Obsah

Úvod	4
1 Voľby a politické strany v podmienkach Slovenska a ich zmeny v čase	14
2 Podmienky pre zastúpenie regiónov s ohľadom na aktuálne územno-správne členenie	33
3 Politické strany a zastúpenie jednotlivých regiónov na ich kandidátnych listinách vo voľbách v roku 2020	44
4 Volebné výsledky a zastúpenie regiónov	80
Záver	87
Zoznam použitej literatúry	90
Vecný a menný register	100
Zoznam tabuliek a máp	102
Resumé	105

Úvod

Účasť verejnosti na rozhodovacích procesoch jednotlivých úrovni spoločností má nenahraditeľné miesto. Tento fenomén zvykneme pokrývať konštruktmi ako politická participácia, občianska participácia, politická angažovanosť, politický aktivizmus a iné. Aj keď aktuálne neexistuje v odbornej literatúre absolútna zhoda o obsahu (ale ani vzájomnom vzťahu) pojmov politická či občianska participácia a dokonca slovenská legislatíva s takýmito označeniami ani priamo nepracuje (Klimovský & Gašparík, 2020), môžeme konštatovať, že voľby a účasť vo voľbách predstavujú základný nástroj, ktorý sa s nimi spája. Slova mi Oskara Krejčího (2006) môžeme chápať voľby dokonca ako sviatok demokracie. Toto konštatovanie je možné jednak preto, lebo majú svoje nenahraditeľné miesto v (nielen) demokratických politických systémoch postavených na zastupiteľskom princípe. Umožňujú tak obsadzovať mandáty vybranými reprezentantmi zo strany voličov. Vďaka tomu sa prostredníctvom nich pretavujú nálady a názory spoločnosti do rozhodovacích procesov, do výsledných politík a určovania ďalšieho smerovania spoločnosti.

Slovenské demokratické voľby priniesli v rámci relatívne krátkej histórie viacero zaujímavých výstupov a častokrát aj prekvapení. Dokonca niektorých autorov konkrétne volebné roky priviedli k použitiu konštruktu „volebné zemetrasenie“. S takýmto konštatovaním sa stretávame napríklad u autorov Marek Rybář a Peter Spáč (2017), ktorí v kontexte volieb v roku 2016 hovoria o bode obratu či o už spomínanom volebnom zemetrasení. V sumáre výstupov, ktoré vo svojej práci priniesli, je možné podľa nich uviesť vo vzťahu k daným voľbám také atribúty ako existenciu viacerých porazených, nečakaných víťazov, vytvorenie podmienok pre nové delenie, v neposlednom rade výraznú fragmentáciu parlamentu a tiež vznik neočakávanej vládnej koalície. To, že takéto označenie vo vzťahu k niektorým slovenským voľbám nie je ojedinelé, podčiarkuje aj ďalšia dvojica autorov (Smolecová & Šárovec, 2021), ktorá vo vzťahu k voľbám v roku 2020 hovorí pre zmenu o dôležitom zlome. Každopádne, nech pomenujeme výsledky volieb akokoľvek, takéto výroky len odlišným spôsobom pomenúvajú dôležitú vlastnosť slovenských parlamentných volieb a na to naviazaného stranického systému.

Tým je vysoká miera dynamiky, ktorá bude v istých atribútoch charakterizovaná v prvej kapitole. Tá v istom ohľade môže vplývať na ústredný fenomén sledovaný v rámci tejto vedeckej monografie. S ohľadom na uvedené sa môžu javiť ako zapadajúce do aktuálneho rámca základných charakteristík aj pripravované predčasné voľby v roku 2023. Opäť do volebnej súťaže vstupujú noví hráči, pričom v aktuálnych prieskumoch (počas leta 2023) vystupujú strany ako Hlas-SD a Progresívne Slovensko (PS) (Teraz, 2023) s potenciálom vstúpiť do NR SR. Mimo toho tu máme subjekty s predchádzajúcou parlamentnou (ale aj vládnu) skúsenosťou v podobe SNS či KDH nachádzajúce sa vo výsledkoch agentúr aj nad 5 % (Teraz, 2023).

Z pohľadu zamerania tejto vedeckej monografie chápeme volebné obdobie 2020 – 2023 za dôležité. Krátko pred predčasnými voľbami parlament prijal ústavný zákon, pred ktorého prijatím neexistovala zásadnejšia odborná debata. Málo pozornosti tiež dostala táto skutočnosť aj po samotnom schválení legislatívnej úpravy. O čo v danej téme išlo? V roku 1998 bola prijatá tendenčná novelizácia volebného zákona, ktorá okrem iného priniesla zavedenie jedného volebného obvodu nahradzujúceho pôvodne štyri (východoslovenský, stredoslovenský, západoslovenský a hlavné mesto Bratislavu). Už vtedy časť politického spektra deklarovala, že v nasledujúcom období plánuje návrat k existencii viacerých volebných obvodov. Tento zámer však ostal do dnešného dňa neriešený a existencia jedného volebného obvodu tak naďalej utvára podobu slovenského stranického systému, ale aj ďalších oblastí spoločnosti. Okrem toho v tejto súvislosti Radoslav Štefančík (2017) uvádza, že existencia tohto nastavenia volebného systému môže vystupovať ako jedna z príčin znechutenia občanov z politiky. Konkrétne hovorí o patologickom prvku stranického systému na Slovensku s deformačnými tendenciami pre samotné politické strany.

Pred voľbami v roku 2020 mali viaceré politické strany vo svojich programoch opätovne túto agendu. Napríklad OĽaNO, víťaz volieb a najsilnejšia strana vládnej koalície, uvádzalo ako zámer zaviesť osem volebných obvodov kopírujúcich aktuálne samosprávne kraje. Ako hlavný argument sa v danom volebnom programe uvádza ambícia posilniť možnosť kandidovať ľuďom z regiónov (Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti, 2020). Navyše, táto myšlienka v prípade tohto subjektu nie je

v jeho programe prvýkrát. Pred voľbami 2016 nachádzame ešte výraznejší návrh zásahu do pravidiel výberu poslancov. Dokonca sa tam hovorí v snahe zabezpečiť reprezentáciu regiónov o existencii jednomandátových volebných obvodov, či o potenciálne zmiešanom volebnom systéme (Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti, 2016). Z vládnych strán mala podobnú ambíciu aj strana ZA ĽUDÍ, ktorá v rámci svojho programu rovnako konštatovala problém v reprezentácii regiónov. Riešenie v nadväznosti na to videli jej zástupcovia v zavedení štyroch volebných obvodov (východné, stredné, západné Slovensko a samostatne stojaca Bratislava) a v regulácii zloženia kandidátnych listín s ohľadom na prirodzené či historické regióny. Program tejto politickej strany súčasne rátať s tým, že sa veľkosť volebných obvodov určí na základe kritéria volebnej účasti a aktuálnu kvótu pre pridelovanie mandátov nahradí D'Hondtov deliteľ (Za ľudí, 2020). Napriek tejto skutočnosti však volebné obdobie 2020 – 2023 bude charakteristické z pohľadu volebného systému tým, že na základe prijatia novelizácie Ústavy (Ústavný zákon č. 24/2023 Z. z.) posilnili poslanci NR SR existenciu tohto jedného volebného obvodu jeho ukotvením v zákone s najvyššou právnou silou v štáte. Znamená to, že kým viaceré atribúty volebného systému pre voľby poslancov bude možné meniť klasickým zákonom, zmena tejto premennej bude možná až po odsúhlasení ústavnou väčšinou. V tejto súvislosti je vhodné dodať, že tento atribút sa stal súčasťou tejto právnej normy až na základe pozmeňujúceho návrhu (Pozmeňujúci a dopĺňajúci návrh, 2023) poslancov Márie Kolíkovej (zvolená za stranu ZA ĽUDÍ), Miloša Svrčka (zvolený za stranu SME RODINA), Michala Šipoša (zvolený za stranu OĽaNO a partneri) a Juraja Šeligu (zvolený za stranu ZA ĽUDÍ). Vidíme tak, že predkladajúci poslanci pozabudli na svoje predvolebné argumenty o potrebe posilnenia reprezentácie regiónov a zdôvodnenie postavili na ideách, ktoré nie sú v súlade s tým, čo prezentovali pred voľbami.

Spomenutá novelizácia ústavy je jedným z hlavných dôvodov spracovania tejto monografie, keďže jej ambíciou je charakterizovať aktuálny stav v reprezentácii jednotlivých regiónov pri reflektovaní istej dynamiky slovenského stranického systému. Vychádzame pritom z aktuálneho poznania, kde už autori identifikovali v minulosti výrazný nepomer v zastúpení Bratislavy vo vzťahu k ostatným častiam

republiky. Alexander Onufrák (2011) vo svojej práci upozorňuje na túto skutočnosť vo vzťahu k voľbám uskutočneným v roku 2010. Identifikoval tu viac ako 1/3 zástupcov z Bratislavského kraja – konkrétne 51, čo navyše podčiarkuje to, ako ďalej dodáva, že táto prevaha úspešnosti bratislavských kandidátov nie je vo vzájomnom súlade s podporou daných politických strán v regiónoch. To znamená, že Bratislava, resp. Bratislavský kraj neprináša o toľko vyššiu podporu zo strany voličov ako iné regióny. Práve naopak, napríklad SMER-SD, ale aj iné strany, mali dôležité hlasy v iných častiach Slovenska, no dominujú u nich poslanci z už spomínaného centra. V tejto súvislosti je vhodné tiež dodať zistenie Michala Ondrušku (2021), ktorý konštatuje, že voliči vo voľbách len v minimálnej miere hľadajú kandidátov zo svojej obce, čo značí, že volič sa na základe takejto skutočnosti pri existencii jedného volebného obvodu a 150 člennej kandidátnej listine nerozhoduje. Toto zistenie je ale v nesúlade s tým, k čomu dospel v minulosti Peter Spáč (2013), ktorý na základe dát z volieb do roku 2012 konštatoval regionálnosť prednostného hlasovania a tiež to, že kandidáti (okrem celoslovensky významných osobností) zväčša dostávajú podporu z domovského prostredia (identifikované na úrovni krajov a okresov). Vzniknutá odlišnosť v zisteniach týchto autorov môže súvisieť aj s tým, že používajú odlišný prístup pri hľadaní previazania medzi volením kandidátov a ich aktuálnym bydliskom (uvedeným na kandidátnej listine). Kým prvý autor pracuje s úrovňou obcí, druhý uvedený autor s vyššími úrovňami.

V kontexte reprezentácie regiónov a aktuálnej podoby volebného systému je vhodné dodať, že regionálnosť nie je jediným atribútom, ktorý v tejto súvislosti vyvstáva. Netreba opomínať aj ďalšie otázky reprezentácie, ktoré môžu vznikať. Veľmi aktuálnou je v kontexte súčasnosti otázka zastúpenia žien. Napríklad autorky Oľga Gyárfášová a Sofia Karina Trommlerová (2023) upozorňujú vo svojej práci na problém prednostného hlasovania v kontexte podpory kandidátok (žien). Na základe ich zistení pritom identifikovali tri skupiny politických subjektov (rodovo citlivé, maskulínne a rodovo nevyhranené strany). V nadväznosti na to identifikovali aj vzájomné previazanie týchto skupín s prednostným hlasovaním voličov. Téma reprezentácie žien neobchádza ani nižšie úrovne štátu, ako je územná samospráva na lokálnej či regionálnej úrovni. Potenciálny príklad (ne)riešenia tejto skutočnosti sú

volebné kvóty. So zameraním na ne a v kontexte viacerých európskych štátov vrátane Slovenska sa stretávame napríklad u autora Daniela Klimovského (2015). Rovnako by sme mohli diskutovať tému reprezentácie mladých kandidátov. Tejto téme sa venoval kolektív autorov okolo Jaroslava Mihálíka (2022). Každopádne, v rámci jedného kompaktného a uceleného vedeckého textu nie je možné pokryť všetky možné otázky reprezentácie. Z tohto dôvodu sa budeme v rámci tejto vedeckej monografie držať už vyššie spomínanej otázky reprezentácie regiónov.

Akékoľvek zastúpenie časti populácie na kandidátnej listine nie je diskutované v úplnosti, ak sa nezohľadní aj to, na akých pozíciách sú tíktorí kandidáti. Aktuálne zistenia s priamym zameraním na slovenské voľby a slovenského voliča ukazujú, že na umiestnení v rámci kandidátnej listiny záleží. Dôležitá časť prednostných hlasov smeruje hlavne na prvé pozície a čiastočne aj posledné (Spáč, 2016; Bardovič, 2022).

V kontexte uvedeného je tak cieľom tejto vedeckej monografie najskôr identifikovať možnosti reprezentácie jednotlivých regiónov Slovenska pri zohľadnení aktuálneho územno-správneho členenia a následne zistiť, akú reprezentáciu regiónov priniesli vybrané politické strany a koalícia vo voľbách do NR SR v roku 2020 a v neposlednom rade, aká je reálna reprezentácia regiónov v NR SR s ohľadom na výsledky volieb. Súčasťou tohto cieľa je aj definovanie existujúcich odklonov od očakávaného stavu definovaného mierou proporčnosti, resp. disproporčnosti s ohľadom na možné kritériá pre určovanie veľkosti.

V zmysle stanovených cieľov je výskum zameraný na zodpovedanie týchto výskumných otázok: *Aké sú možnosti reprezentácie jednotlivých regiónov s ohľadom na územno-správne členenie Slovenska? Akú reprezentáciu regiónov priniesli kandidátne listiny vybraných politických strán a koalície? Ktoré z vybraných politických strán sa najviac približujú želanej matematickej proporčnosti? Aké je zastúpenie regiónov v zložení NR SR a aký odklon je možné identifikovať od požadovaného stavu?*

Kľúčovým zdrojom dát pre spracovanie danej problematiky, naplnenie cieľov a zodpovedanie výskumných otázok je Štatistický úrad SR. V rámci neho pracujeme s volebnými dátami za príslušné voľby. Okrem toho tu vystupujú aj dáta z databázy Datacube. Z nej získavame informácie o počte obyvateľov krajov, okresov, miest a obcí (v prípade potreby). Rovnako tu pracujeme s príslušným materiálom pre spracovanie

máp prostredníctvom programu QGIS. Ten je získaný z portálu Geoportal.sk.

Pre identifikovanie možnosti reprezentácie jednotlivých regiónov Slovenska využívame aktuálne územno-správne členenie. Pracuje sa tu tak s úrovňou samosprávnych krajov a okresov. Dve najväčšie mestá, hlavné mesto Bratislava a Košice, tu ale nevystupujú pri výpočtoch rozdelené na jednotlivé ich okresy ale ako celok – teda mesto. Je to z toho dôvodu, aby bola zachovaná kontinuita v rámci tejto vedeckej monografie. Dáta zo Štatistického úradu SR sú pri uvádzaní bydliska kandidátov na kandidátnych listinách pre voľby v roku 2020 nastavené na úroveň mesta. V prípade Bratislavy a Košíc tak nie je možné priradenie na základe daných dát ku konkrétnemu okresu daného mesta. Pre zistenie a určenie veľkosti potenciálnych volebných obvodov postavených na krajoch alebo okresoch sa následne využívajú tri možné kritériá: počet obyvateľov (O) ku koncu roka, kedy sa konali voľby (t. j. 2020), počet oprávnených voličov (OV) a počet platných hlasov (PH). Samotná veľkosť je určovaná cez matematické formuly. V dvoch prípadoch ide o volebné kvóty (Hareho kvóta a slovenská kvóta) a v dvoch prípadoch ide o volebné delitele (D'Hondtov deliteľ a Sainte-Laguëov deliteľ). S identifikovanými hodnotami sa následne pracuje pri napĺňaní ďalších zámerov.

Následne je zisťovaná reprezentácia určených regiónov (kraje a okresy) v rámci kandidátnych listín vybraných politických strán a koalície. Do výskumu vstupujú relevantné strany pred voľbami 2020, t. j. parlamentné strany v rokoch 2016 – 2020 a strany, ktorým vznikol nárok mandát na základe výsledkov volieb v roku 2020. Nie je tu zaradená strana #SIEŤ, keďže sa už v roku 2020 neuchádzala o hlasy voličov v tej podobe, ako v roku 2016. Okrem uvedených tu ešte zaraďujeme koalíciu PS/Spolu. Aj keď nevstúpila do parlamentu, mala viac hlasov, ako niektoré subjekty s nárokom na mandát. Navyše, v tom čase bola víťazom volieb do EP uskutočnených v roku 2019. Do výberu tiež zaraďujeme jednu z najstarších politických strán slovenského stranického systému KDH, ktorá sa už druhé voľby len tesne nedostala do parlamentu. Aktuálne prieskumy (s ohľadom na júl 2023) jej takisto nedávajú absolútnu istotu vstupu do parlamentu, keď sa pohybuje pri podpore v závislosti od agentúry od 5,6 % (agentúra Focus) do 6,5 % (agentúra

Median SK) (Teraz, 2023). Každopádne, ako ukazujú aj naše predchádzajúce zistenia (Bardovič, 2022), ide o špecifický subjekt, ktorého zaradenie má zmysel. Minimálne z toho dôvodu, že môže pomôcť identifikovať to, či existujú odlišnosti v reprezentácii regiónov medzi staršími etablovanými stranami s regionálnymi štruktúrami a medzi tými vzniknutými v neskoršom období. V sumáre to znamená, že je sledovaných týchto 10 subjektov: OBYČAJNÍ LUDIA a nezávislé osobnosti (OLaNO), NOVA, Kresťanská únia (KÚ), ZMENA ZDOLA (v texte je tento subjekt označovaný ako OLaNO a partneri, a to jednak pre zjednodušenie práce s týmto názvom a tiež pre odlišenie od pomenovania vytvoreného pre predčasne voľby v roku 2023, kde vystupuje ako OLaNO a priatelia), SMER-SD, SME RODINA, Kotlebovci - ĽS NS, Koalícia PS/Spolu, SaS, ZA LUDÍ, KDĽ, SNS a MOST-HÍD. V tejto časti zisťujeme zastúpenie jednotlivých krajov na týchto kandidátnych listinách, zastúpenie krajov v rámci prvých 10 pozícií a 20 pozícií, následne zastúpenie okresov, ako aj otázku nezastúpených okresov. V tejto časti sú tiež spracované mapy, ktoré zachytávajú početnosť zastúpenia týchto okresov a hľadajú regionálne špecifiká v oblasti ich zastúpenia z pohľadu jednotlivých strán.

V ďalšej časti je následne zachytená reprezentácia regiónov na základe výsledkov volieb. Reflektujú sa tu pritom priame výsledky volebnia voličov. Otázka nastupovania náhradníkov tu už nie je zahrnutá. Aj keď by i toto uchopenie problému malo svoje opodstatnenie, dynamika zloženia parlamentu by si vyžadovala skôr isté „časové snímky“ zloženia. Každopádne, to sa už v istom ohľade posúva mimo rámec zámeru tejto vedeckej monografie. V tejto časti sú tak porovnávané posledné dvoje voľby – 2016 a 2020. Snahou je tu taktiež zachytiť pre vykreslenie sledovaného fenoménu krátkodobú dynamiku. Opätovne tu vystupujú kraje a okresy spolu s tromi určenými kritériami pre určovanie veľkosti jednotlivých častí území. Súčasťou tejto kapitoly je tiež mapa reflektujúca početnosť zastúpenia okresov.

Dôležitou súčasťou pre naplnenie cieľa a zodpovedanie výskumných otázok je meranie proporčnosti. Tá v súčasnosti nemá v odbornej literatúre jednotnú definíciu. To značí, že operacionalizácia tohto pojmu nie je bezproblémová a je závislá od toho, k akému prístupu, resp. k akej definícii sa príslušný autor vo svojom výskume prikloní.

V česko-slovenskom politologickom prostredí existuje niekoľko významných prác (Chytilík a kol., 2009; Lebeda, 2008; Dančíšin, 2013), ktoré sa problematike indexov proporčnosti venovali už v minulosti a priniesli základné sumarizácie možných ciest merania uvedeného fenoménu a tiež to, aké limity sa spájajú s využitím toho-ktorého indexu. V tejto vedeckej monografii si preto nedávame ako ambíciu priniesť vyčerpávajúci prehľad relevantných spôsobov definovania proporčnosti, no v zmysle už nami uvedenej v našom regióne etablovanej literatúry, operujeme so základným rámcom, ktorý vytvorí podmienky pre naplnenie uvedeného vedeckého zámeru.

Na úvod je vhodné konštatovať, že môžeme chápať dve veľmi široké kategórie prístupov, ktoré umožňujú merať proporčnosť, resp. odklon od požadovaného stavu. V rámci prvej kategórie nachádzame indexy, ktoré merajú vznikajúce deformity individuálne, a teda vo vzťahu ku konkrétnemu subjektu jednotlivo. Dôležité postavenie tu má tzv. advantage ratio (A), ktorý sa v československom prostredí vyskytuje pod označením index reprezentácie (Lebeda, 2011) či index deformácie (Šedo, 2007). Základnú definíciu je možné uviesť v podobe: $A = S_i / V_i$, kde S_i predstavuje podiel mandátov príslušnej politickej strany i a V_i podiel jej získaných platných hlasov (Taahepera & Laakso, 1980). Želaným stavom je, ak sa delí rovnaká hodnota rovnakou hodnotou. To značí, že pri výsledku 1 môžeme konštatovať existenciu súladu týchto dvoch ukazovateľov a absenciu vznikajúcich deformácií. Ak je hodnota vyššia ako 1, nastáva stav nadhodnotenia daného subjektu a naopak, ak sa nachádza pod touto hodnotou, dochádza k jeho podhodnoteniu.

Druhú skupinu následne tvoria indexy ponúkajúce výsledné hodnoty pre celý stranický systém, alebo aspoň pre jeho širšiu časť. Tu podľa sumarizácie Tomáša Lebedu (2008), radíme Loosemore-Hanbyho index, Raeho index, Roseho index, Lijphartov index, index dvoch hlavných strán (two-major-party index), Grofmanov index, Largest deviation index, Least squares index, Sainte-Laguého index, D'Hondtov index. Okrem nich tiež uvádza alternatívy ako RR index, ARR index či SRR index. Vzhľadom na zameranie tohto výskumu nie je produktívne pre naplnenie definovaných cieľov a zodpovedanie výskumných otázok využitie všetkých týchto definícií. Z tohto dôvodu sú pre tento účel vybrané najviac etablované indexy umožňujúce merať to, čo sa tu

vyžaduje zachytiť. Ako príklad nevhodnosti využitia uvádzame Lijphartov index, ktorý operuje s dvomi najsilnejšími stranami (Lijphart, 1985; Lijphart, 1984). Takýto prístup nám neumožní ponúknuť celkový obraz za kandidátnu listinu každej politickej strany a ani o reprezentácii regiónov v rámci NR SR. Vybrané indexy pre meranie vzájomného súladu medzi veľkosťou jednotlivých krajov a ich zastúpením na kandidátnych listinách vybraných politických strán a koalície sú uvedené v nasledujúcej tabuľke. Identické indexy sú následne využité aj pri sledovaní zastúpenia krajov v rámci NR SR.

Tabuľka 1: Využitie indexy proporčnosti

Názov indexu	Definícia
Loosemore-Hanbyho index (D)	$D = \frac{1}{2} \left(\sum v_i - s_i \right)$
Raeho index (I)	$I = \frac{1}{n} \left(\sum v_i - s_i \right)$
Roseho index (R)	$R = 100 - \frac{1}{2} \left(\sum v_i - s_i \right)$
Least squares index (LSq)	$LSq = \sqrt{1/2 \left[\sum (v_i - s_i)^2 \right]}$
Index deformácie (A)	$A = s_i - v_i$

Zdroj: (Loosemore & Hanby, 1971; Mackie & Rose, 1991; Gallagher, 1991; Lebeda, 2008; Lebeda, 2006; Taahepera & Laakso, 1980)

Uvedené indexy sú vo svojich nastaveniach predurčené pre meranie proporčnosti, resp. odklonu od proporčnosti s ohľadom na stranický systém a jeho zložky – politické strany. Vzhľadom na zameranie vedeckej monografie je v rámci týchto definícií potrebné zrealizovať určité úpravy tak, aby bolo možné merať odklony od želaného stavu medzi jednotlivými kandidátnymi listinami politických strán a koalície a určenými veľkosťami samosprávnych krajov a rovnako medzi výsledným stavom, ktorý sa opiera o výsledky parlamentných volieb a už spomínaným potenciálom krajov. Z tohto dôvodu je preto v uvedených vzorcoch prirodzene nahradené v_i a s_i slovenskými skratkami k_i a m_k , kde k_i predstavuje podiel kandidátov za daný kraj s ohľadom na celkový počet kandidátov na kandidátnej listine politickej strany i a m_k označuje

podiel obyvateľov/oprávnených voličov/platných hlasov za daný kraj k vo vzťahu k celkovej populácii vo všetkých krajoch. Obdobný prístup sa potom volí aj v prípade zastúpenia jednotlivých krajov v zložení NR SR. Pracuje sa tu teda s premennými p_k a m_k , pričom p_k predstavuje podiel kandidátov za kraj k v parlamente a m_k má význam ako pri predchádzajúcom vymedzení.

Vedecká monografia je rozdelená do štyroch hlavných kapitol. V prvej kapitole je charakteristika skúmaného prostredia, a teda slovenských parlamentných volieb, strán a stranického systému. Jej hlavným zámerom je vykresliť dynamiku volebného správania, stranického systému a tiež vnútrostranícku dynamiku. Tieto dynamiky chápeme ako jedny z kľúčových atribútov utvárajúcich podobu skúmaného prostredia. Uvedomujeme si ale tiež to, že ostávajú nespomenuté aj ďalšie dôležité fenomény, ktoré majú takisto svoje miesto.

Následné kapitoly už kopírujú jednotlivé výskumné otázky a stanovený cieľ. Druhá kapitola tak rieši možnosti reprezentácie regiónov, tretia kapitola otázku reprezentácie regiónov na kandidátnych listinách a posledná reprezentáciu s ohľadom na výsledky volieb v krátkodobom porovnaní volieb rokov 2016 a 2020.

1 Volby a politické strany v podmienkach Slovenska a ich zmeny v čase

Úvodná kapitola tejto vedeckej monografie zachytáva základné charakteristické rysy volieb, politických strán a stranického systému v podmienkach Slovenska s prihliadaním hlavne na históriu zachytiteľnú s ohľadom na dnes existujúce a fungujúce politické strany.

Slovenský stranický systém prešiel od vzniku samostatnej republiky výraznými obmenami. Aktuálne je možné konštatovať, že žiadna politická strana, ktorá mala poslancov v NR SR v 90-tych rokoch, nie je v súčasnom parlamente (2020 – 2023) zastúpená na základe výsledkov volieb 2020¹. Každopádne, viaceré črty stranického systému sa utvorili ešte počas počiatočných fáz demokratickej transformácie začatých v roku 1989. Okrem iného tu zohralo kľúčovú úlohu rozhodnutie zákonodarcu o zavedení pomerného volebného systému, ktorý, ako upozorňuje Marcela Gbúrová (2017), v období prechodu od autoritárskeho režimu k tomu demokratickému naplnil svoju úlohu. V kontexte súčasnosti ale vo vzťahu k danému volebnému systému autorka uvádza, že naplnil svoje možnosti. Toto konštatovanie je už ale skôr na širšiu odbornú diskusiu. Máme na mysli hlavne v zmysle celkového uplatnenia volebného systému a jeho nahradenie iným z inej kategórie volebných systémov, alebo zas skôr úpravu jeho kľúčových premenných, ktoré, ako uvádzame nižšie, môžu zásadným spôsobom upraviť jeho reálne vlastnosti nielen na vstupe, no tiež na výstupe.

Samotný stranický systém v podmienkach Slovenska vykazuje, ako upozorňuje Michal Garaj (2018) v nadväznosti na vymedzenie predstavené autorom Jean Blondelom (1968), známky multipartizmu. V rámci toho sa následne objavujú obdobia s dominantnou stranou (HZDS a SMER-SD) a bez tejto dominantnej strany. Základné podmienky pre existenciu viacerých relevantných politických strán v stranickom systéme vstupujúcich do parlamentu vytvára už spomínaný volebný systém, ktorý môžeme označiť ako listinný pomerný volebný systém

1 Doplnenie „na základe výsledkov volieb“ je potrebné z toho dôvodu, že v podmienkach Slovenska existuje výrazná dynamika členstva v politických subjektoch zo strany jednotlivých poslancov. V každom volebnom období je tak istá skupina, ktorá sa na jeho začiatku hlási k inej strane, ako to je na konci.

postavený na existencii jedného volebného obvodu, na viazaných kandidátnych listinách s možnosťou označiť maximálne štyroch kandidátov prostredníctvom prednostných hlasov, ktoré sa zohľadňujú len ak daný kandidát získa aspoň 3 % takýchto hlasov z celkového počtu platných hlasov odovzdaných danej kandidátnej listine, na upravenej matematickej formule vychádzajúcej z logiky Hagenbach-Bischoffovej kvóty v kombinácii s metódou najvyššieho zostatku (v prípade potreby metódou najnižšieho zostatku)² a na uzatvárajúcej klauzule vyjadrenej v troch stupňoch, a to 5 % pre jednu politickú stranu, 7 % pre koalíciu zloženú z dvoch a troch politických strán a 10 % pre koalíciu zloženú zo štyroch a viacerých politických strán (Zákon č. 180/2014 Z. z.). Podobne, ako môžeme hľadať isté spoločné znaky súčasného stranického systému v minulých stranických systémoch na území Slovenska, rovnaké konštatovanie môžeme smerovať vo vzťahu k využívanému volebnému systému. Napriek tomu, že nejde o dôsledné prebratie nastavení z Prvej Československej republiky, využitie listinného pomerného volebného systému s dominantným postavením politických strán je určite určujúcim znakom obidvoch nastavení s presahom do ďalších oblastí spoločnosti³.

Slovenský volebný systém pre voľby do NR SR má viacero nedokonalostí, pričom v rámci tejto vedeckej monografie je upriamovaná pozornosť na jedno z jeho hlavných nastavení, konkrétne ide o otázku jedného volebného obvodu. Je však vhodné dodať, že nie je možné hovoriť o tom, že by neexistovali iné nedostatky. Za minimálne rovnako zásadný problém tohto volebného systému môžeme považovať to, že podpora konkrétnej politickej strany zo strany voliča nemusí mať pozitívny efekt na danú politickú stranu, no práve naopak. Sú situácie, kedy nevolenie daného subjektu zo strany voliča mu môže skôr pomôcť ako uškodiť. Na tento fenomén upozorňuje vo svojich viacerých prácach Vladimír Dančišin (2012a; 2012b). Ako ďalej dodáva tento autor, situácia,

2 Ako upozorňuje vo svojich prácach Vladimír Dančišin (2014; 2012a), nie je úplne korektné hovoriť v prípade slovenskej kvóty ako o kvóte navrhutej Eduardom Hagenbach-Bischoffom, keďže v jej prípade existuje odlišnosť pri finálnom určení hodnoty Q . Vychádzajúc z tohto názoru, preto v našich textoch pracujeme s už spomenutým označením slovenská kvóta.

3 Podrobnejšie sa tejto problematike a vývoju volebného systému v podmienkach Slovenska venujeme v našej staršej publikácii (Bardovič, 2021).

ktorá takéto niečo môže priniesť, je podľa neho v rozpore s ideou demokracie (Dančišin, 2015).

Voľby do najvyššieho zákonodarného orgánu v podmienkach Slovenska sú dlhodobou charakteristickou vysokou mierou volatility. Napriek tomu, že by sa mohlo teoreticky predpokladať, že postupnou konsolidáciou slovenského stranického systému, ktorá začala v 90-tych rokoch, by sa mohli vytvoriť podmienky pre istú stranícku identifikáciu a stabilizáciu voličského správania, opak je pravdou. Na túto skutočnosť upozorňujú napríklad vo svojich článkoch autori Oľga Gyárfášová, Miloslav Bahna a Martin Slosiarik (2017), resp. Oľga Gyárfášová a Martin Slosiarik (2016). V rámci svojich zistení naviazaných hlavne na výskum volieb v roku 2016 konštatujú, že práve dané voľby priniesli druhú najvyššiu zaznamenanú mieru agregovanej volatility na Slovensku, pričom prvá najvyššia zaznamenaná bola takisto už v rámci nového milénia, a to v roku 2002. Ako ďalej upozorňujú, jedným z dôvodov nameranej hodnoty bol úspech nových subjektov a tiež strán, ktoré neboli v predchádzajúcom volebnom období súčasťou parlamentu. To len podčiarkuje známu dynamiku slovenského stranického systému, ktorú v parciálnych atribútoch zachytáva aj nasledujúca tabuľka. Predtým ako bude bližšie charakterizovaný jej obsah, považujeme za vhodné spomenúť v súvislosti s novovznikajúcimi stranami dôležitú skutočnosť. Viaceré z nich, ako upozorňuje Juraj Marušiak (2017), vznikajú ako iniciatíva osôb s podnikateľskou minulosťou. Patrí tu SaS, OĽaNO, SME RODINA, ale aj v minulosti vládna strana ANO Pavla Ruska. K tomuto zoznamu autora netreba opomenúť klasický príklad z volieb v roku 2020, a to ZA ĽUDÍ Andreja Kisku. Ich vznik je, ako ďalej Juraj Marušiak (2017) uvádza, výsledkom politických ambícií týchto lídrov.

V nasledujúcej tabuľke už môžeme vidieť súhrn vybraných politických strán, ktoré boli súčasťou parlamentu v období pokrývajúcim pôsobenie nateraz parlamentne najstaršej politickej strany v NR SR – SMERu-SD, so vznikom v roku 1999 a s účasťou v prvých voľbách v roku 2002. V prvom rade je možné vidieť celkový počet strán, ktorý získal v danom období nárok na aspoň jeden mandát v najvyššom zákonodarnom orgáne. Celkovo ich je 15. V tejto súvislosti je ale vhodné dodať, že je možné identifikovať aj subjekty s veľmi krátkou životnosťou. Ako klasický príklad sa ponúka #SIEŤ. Tá sa prakticky rozpadla

krátko po voľbách vstupom do vládnej koalície so SMERom-SD, SNS a MOSTom-HÍD. Otázkou je ďalšie prežitie politickej strany ZA ĽUDÍ. Už dnes vieme, že vstupuje do predčasných volieb v roku 2023 v koalícii s Kresťanskou úniou (KÚ) na čele s OĽaNO a priatelia a prieskumy počas volebného obdobia 2020 – 2023 ju posúvali výraznejšie pod 5 %, ak by stála v systéme samostatne. Jednorazovým úspechom bola charakteristická aj strana ANO Pavla Ruska. Aj keď sa zúčastnila následných volieb v roku 2006, jej podpora na úrovni 1,42 % pre ňu znamenala zásadný pokles o 6,6 % hlasov. Ďalších volieb sa už tak prirodzene v tejto podobe nezúčastnila.

Tabuľka 2: Medzivolebná dynamika vybraných politických strán s účasťou v parlamente v rozmedzí rokov 2002 – 2023 (pôsobenie aktuálne najstaršej politickej strany v NR SR)

Politická strana	1990	1992	1994	1998	2002	2006	2010	2012	2016	2020
SMER-SD					13,5	15,7	5,65	9,62	-16	-10
LS-HZDS		37,3	-2,3	-8	-7,5	-11	-4,5	-3,4	-0,9	
OĽaNO								8,55	2,47	14
SaS							12,1	-6,3	6,22	-5,9
SDKÚ-DS					15,1	3,26	-2,9	-9,3	-5,8	-0,3
ZA ĽUDÍ										5,77
SNS	13,9	-6	-2,5	3,67	-5,8	8,41	-6,7	-0,5	4,09	-5,5
#SIETĚ									5,6	-5,6
ANO					8,01	-6,6	-1,4			
KDH	19,2	-10	1,19		8,25	0,06	0,21	0,3	-3,9	-0,3
SME RODINA									6,62	1,62
MOST-HÍD							8,12	-1,2	-0,4	-4,5
KSČ / KSS	13,4	0,76	-0	2,07	3,53	-2,4	-3,1	-0,1	-0,1	-0,6
MKM-EGY / MK / SMK		7,42	2,76	-1,1	2,04	0,52	-7,4	-0	-0,2	-0,1
Kotlebovci-LS NS							1,33	0,25	6,46	-0,1

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Podrobnejší pohľad na dynamiku politických strán prináša nasledujúca tabuľka, v rámci ktorej je nameraná celková dynamika zaznamenaná

v rámci každej politickej strany sledovanej vyššie, dlhodobý index dynamiky politickej strany a rovnako najnižšia a najvyššia hodnota zaznamenatej dynamiky. Samotná dynamika je tu pritom chápaná vo význame rozdielu volebnej podpory vybranej politickej strany vyjadrenej cez podiel získaných hlasov vo voľbách v a podielu hlasov dosiahnutého vo voľbách $v - 1$. Ako môžeme vidieť, celkovo najvyšší dlhodobý index dynamiky je zachytený v prípade dvoch politických strán, ktoré boli uvedené vyššie ako dominantné v konkrétnych volebných obdobiach. Znamená to, že ich postavenie v systéme nie je vôbec stabilné. Výrazne sa tak mení ich pozícia medzi jednotlivými voľbami. Dokladuje to minimálne to, že dominantné postavenie HZDS nahradil SMER-SD, no súčasne skutočnosť uvedená vyššie, a to vo význame existencie niektorých volebných období bez prítomnosti takéhoto dominantného subjektu v straníckom systéme. Príkladmi dôvodov tejto vysokej name-
ranej hodnoty je tak pri SMERe-SD výrazný medzivolebný pokles podpory medzi voľbami v roku 2012 a 2016, ako aj výrazný nástup HZDS, kedy ako nový subjekt získalo 37,3 % hlasov. Na opačnom konci tohto zoznamu je nateraz strana Kotlebovci – ĽS NS. To sa však môže potenciálne zmeniť po predčasných voľbách v roku 2023, kedy sa nemusí dostať do parlamentu. Hlavnou nevýhodou tohto indexu (ID) je to, že je náchylný na zachytenie výrazných výkyvov medzi voľbami, no dlhodobý kontinuálny pokles pokojne smerujúci k vypadnutiu z parlamentu sa tam nemusí výraznejšie prejaviť, resp. nemusí byť rozlíšiteľný so stranou pravidelne oscilujúcou v podpore rozdielnej len niekoľko percentuálnych bodov.

Tabuľka 3: Sumarizácia dynamiky vybraných politických strán

Politická Strana	Celková dynamika strany	Dlhodobý index dynamiky PS (ID) ↓*	Najnižšia hodnota dynamiky	Najvyššia hodnota dynamiky
SMER-SD	70,53	11,755	-16,13	15,68
ĽS-HZDS	74,52	9,315	-10,71	37,26
OLaNO	25,02	8,340	2,47	14
SaS	30,5	7,625	-6,26	12,14
SDKÚ-DS	36,7	6,117	-9,33	15,09
ZA LUDÍ	5,77	5,770	5,77	5,77
SNS	57,06	5,706	-6,66	13,94

#SIEŤ	11,2	5,600	-5,6	5,6
ANO	16,02	5,340	-6,59	8,01
KDH	43,71	4,857	-10,32	19,21
SME RODINA	8,24	4,120	1,62	6,62
MOST-HÍD	14,19	3,548	-4,45	8,12
KSČ / KSS	26,07	2,607	-3,05	13,35
MKM-EGY / MK / SMK	21,58	2,398	-7,35	7,42
Kotlebovci-LS NS	8,11	2,028	-0,07	6,46

* Dlhodobý index dynamiky politickej strany (ID) je meraný ako podiel všetkých absolútnych súčtov rozdielov medzi podielom hlasov príslušnej politickej strany v určenom volebnom roku (p_{vi}) a predchádzajúcom volebnom roku (p_{vi-1}) a celkového počtu účasti vo voľbách (u). Ide tak o priemernú hodnotu dosiahnutej dynamiky. Dá sa to tak vyjadriť vzorcom: ID: $\frac{\sum |p_{vi} - p_{vi-1}|}{u}$.

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

V súvislosti s volebnou a straníckou dynamikou môžeme hovoriť o vzájomne previazaných fenoménoch, ktoré vo viacerých atribútoch spolu súvisia. V prvom rade je v spoločnosti dlhodobo prítomný trend volenia nových, resp. neoverených subjektov súvisiaci aj s tým, že samotné politické strany sa spájajú s istými negatívnymi konotáciami, resp. sa chápu ako nositelia do istej miery nežiaducich fenoménov. Aj z tohto dôvodu sa v odbornej literatúre stretávame s termínom partokracia. Ten sa spája okrem iného s pomerne dominantným postavením politických strán a absenciou realizácie politiky mimo nich. Napríklad Marcela Gbúrová (2017) v súvislosti s politickými stranami hovorí o patologických javoch, kde zapadá aj práve nadradovanie straníckych záujmov nad tie celospoločenské. Navyše, ukazuje sa, že svoje miesto má pojem partokracia aj v rámci slovenskej populácie. Napríklad výskum mládeže realizovaný Jaroslavom Mihálikom (2015) ukazuje, že mladí ľudia si stotožňujú demokraciu aj práve s týmto pojmom (ale tiež s pojmami ako autokracia a limitovaná demokracia).

Aktuálne nastavenia volebného systému pre obsadzovanie kresiel v NR SR znemožňujú prejavenie voličskej apatie vo vzťahu k politickým stranám prostredníctvom ich nevolenia (na rozdiel od komunálnej a krajskej úrovne, no tiež prezidentských volieb), keďže v zmysle aktuálne platnej legislatívy (Zákon č. 180/2014 Z. z.) môžu podávať kandidátne listiny len registrované politické strany podľa príslušného

zákona (Zákon č. 85/2005 Z. z.). Môžeme preto identifikovať dve kategórie indikátorov na agregovanej úrovni značiace prítomnosť tohto fenoménu v spoločnosti. Na celoštátnej úrovni to je už spomínaná medzivolebná dynamika, kde zaznamenávame pravidelný odklon časti voličov od určitých subjektov a naopak, pravidelný príklon k iným často novým. Z pohľadu výsledkov volieb sa to v prvom rade prejavuje tak, že po voľbách zaznamenávame politické strany, ktoré opätovne nevstupujú do parlamentu. Súčasne tam vstupujú nové politické strany bez parlamentnej histórie alebo s parlamentnou históriou, no bez relevantného úspechu v predchádzajúcich voľbách. Voličskú podporu si tiež získavajú strany profilujúce sa na konfliktnej línii partokracia vs. nepartokracia. Výsledkom toho je existencia antiestablimentovej kategórie aktérov v rámci straníckeho systému.

Druhým súhrnným indikátorom prítomnosti spomínaného fenoménu v spoločnosti je to, že vo voľbách, kde nevyhnutne nemusia kandidovať politické strany, ale môžu tak urobiť aj nezávislí kandidáti, dostávajú pomerne výraznú podporu práve oni. Na existenciu tohto vzájomného prepojenia (apatia k politickým stranám či znechutenie z politiky a politikov a volenie nezávislých kandidátov) upozorňuje aj odborná literatúra (Šutajová, 2018). Navyše, nie je výnimka, že sa práve cez výsledky politických strán v rámci volieb do orgánov územnej samosprávy konštatuje nespokojnosť s nimi (Horváth & Machyniak, 2018). Okrem toho, aj prezidentské voľby je možné uviesť ako príklad, kde operovanie so slovom „nezávislý“ ukázalo svoju silu. Príkladom toho môže byť kandidát Andrej Kiska (zvolený za prezidenta SR), ktorý sa v kampani sám označoval za prvého nezávislého prezidenta.

Menej riešenou je v rámci slovenskej odbornej literatúry vnútrostranícka dynamika, a teda do akej miery sú politické strany vo svojom vnútornom prostredí stabilné. Nasledujúce tabuľky preto zachytávajú práve túto skutočnosť, pričom hľadajú odpoveď na otázku: *Ako sa menia kandidátne listiny medzi jednotlivými voľbami a ako sa mení pozícia lídrov?*

Najskôr je zachytená všeobecná vnútorná medzivolebná dynamika, čo je znázornené v nasledujúcej tabuľke. Je to zrealizované prostredníctvom pohľadu na voľby 2012 a 2016 a potom 2016 a 2020. Už na prvý pohľad je viditeľné, že v roku 2020 priniesli voľby v rámci všetkých

sledovaných politických strán zmeny zloženia kandidátnych listín v porovnaní s rokom 2016 vo vyššej miere ako je 50 %. K tejto hodnote sa však najviac priblížila len jediná politická strana – SMER-SD. Všetky ostatné realizovali výraznejšie zásahy. Prekvapením určite nie je zloženie kandidátnej listiny OĽaNO a partneri, kde len 19 % kandidátov z roku 2016 opätovne figurovalo aj vo voľbách v roku 2020. Porovnateľnú hodnotu má však aj jedna z najviac etablovaných politických strán v podmienkach Slovenska s pomerne širokou členskou základňou (KDH), a to na úrovni 20 %. Celkovo môžeme konštatovať, že vo voľbách v roku 2020 bol zaznamenaný u strán, kde je to možné zachytiť, prevažne nárast podielu opakujúcich sa kandidatúr v porovnaní s predchádzajúcim obdobím (2012 vs. 2016). Pokles tak nastal len v dvoch prípadoch skôr starších strán s väčšou členskou základňou, a to v už spomínanom KDH a v SMERe-SD. V jeho prípade je zaznamenaný rozdiel až o 24 %.

Tabuľka 4: Opätovná kandidatúra zaznamenaná v rámci kandidátnej listiny jednej politickej strany z pohľadu volieb v roku 2016 a 2020

Politická strana	S ohľadom na voľby 2016 (2012 vs. 2016)		S ohľadom na voľby 2020 (2016 vs. 2020)	
	Počet opakovaných kandidatúr	Podiel opakovaných kandidatúr	Počet opakovaných kandidatúr	Podiel opakovaných kandidatúr
SMER-SD	107	71%	71	47%
SaS	45	30%	59	40%
MOST-HÍD	48	32%	52	35%
SNS	33	22%	52	35%
Kotlebovci - LS NS	18	12%	35	23%
KDH	45	30%	30	20%
SME RODINA	0	0	30	20%
OLaNO a partneri	21	14%	29	19%
Koalícia PS/Spolu	0	0	0	0%
ZA LUDÍ	0	0	0	0%

* Zachytáva prípady, kde kandidáti (ide o prípad kandidátok) mali medzi dvomi po sebe nasledujúcimi voľbami rovnaké meno a priezvisko.

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Nasledujúca tabuľka otvára ďalšiu veľmi dôležitú skutočnosť, ktorá sa viaže so slovenským straníckym systémom a s tým, aké politické strany reálne oslovujú voličov. Tak ako boli 90-te roky charakteristické tým, že tam bola prítomná dominancia strán so silnou až nenahradiiteľnou pozíciou lídra, čo len následne podčiarklo zavedenie jedného volebného obvodu v roku 1998 (Spáč, 2010), tak sa toto konštatovanie javí ako platné aj pre pomilennálny vývoj, čiže po roku 2000, resp. po voľbách v roku 2002.

Zo zoznamu nami vybraných deviatich politických strán a jednej koalície je možné jednoznačne označiť politické strany SNS a KDH ako strany, ktoré prežili svojich predsedov a počas jednotlivých období vymenili svojich lídrov na kandidátnej listine. Je však vhodné dodať, že po voľbách v roku 2020 nie je ani jedna z nich súčasťou parlamentu. SMER-SD je zas typickým príkladom strany so silným lídrom. Robert Fico stál na čele kandidátnej listiny vo všetkých voľbách okrem posledných uskutočnených v roku 2020, kedy ho nahradil Peter Pellegrini. Túto výmenu môžeme chápať skôr ako vynútenú a nebola sprevádzaná

aj zmenou v rámci stranických štruktúr. Robert Fico si zanechal svoje postavenie predsedu a povolebný vývoj ukázal, že ani táto politická strana nezvláda prítomnosť viacerých lídrov. Výsledkom toho bol odchod Petra Pellegriniho a niekoľkých ďalších členov tejto politickej strany a založenie Hlasu-SD. Zo sledovaných strán sme ešte zaznamenali zmenu na líderskej pozícii na kandidátnej listine v prípade MOSTu-HÍD, no tu sa nedá hovoriť určite o nejakom úspešnom príbehu. Špecifickým v tomto ohľade je subjekt OĽaNO, pri ktorom bola zaznamenaná výrazná dynamika lídrov kandidátnej listiny. Každé voľby, ktorých sa zúčastnili, priniesli inú osobu na prvom mieste. Každopádne, reálny líder tejto strany bol vždy na rovnakej 150. pozícii. Povolebná zmena nezachytiteľná cez volebné štatistiky sa odohrala ešte aj v prípade politickej strany ZA ĽUDÍ. Andrej Kiska bol nahradený Veronikou Remišovou. Do predčasných volieb v roku 2023 však tento subjekt už nevstupuje samostatne, ale ako súčasť kandidátnej listiny OĽaNO a priatelia.

Tabuľka 5: Dynamika volebných lídrov vybraných politických strán a koalície

Politická strana	1998	2002	2006	2010	2012	2016	2020
SNS	Ján Slota	Anna Malíková	Ján Slota	Ján Slota	Ján Slota	Andrej Danko	Andrej Danko
KDH	súčasť SDK	Pavol Hrušovský	Pavol Hrušovský	Ján Figel'	Ján Figel'	Ján Figel'	Alojz Hlina
SMER-SD		Robert Fico	Robert Fico	Robert Fico	Robert Fico	Robert Fico	Peter Pellegrini
SaS				Richard Sulík	Richard Sulík	Richard Sulík	Richard Sulík
MOST-HÍD				Béla Bugár	Béla Bugár	Béla Bugár	Árpád Érsek
Kotlebovci - ĽSNS				Marian Kotleba	Marian Kotleba	Marian Kotleba	Marian Kotleba
OĽaNO a partneri					Martin Mojžiš	Veronika Remišová	Mária Šofranko
OĽaNO a partneri					Igor Matovič	Igor Matovič	Igor Matovič
SME RODINA						Boris Kollár	Boris Kollár
Koalícia PS-Spolu							Michal Truban
ZA ĽUDÍ							Andrej Kiska

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Reálne postavenie lídrov vo voľbách zachytáva nasledujúca tabuľka. V rámci nej je možné vidieť ich podporu a súčasne rozdiel vo vzťahu k druhému najúspešnejšiemu kandidátovi na danej kandidátnej listine. Súčasne tak ukazuje rozsah podpory príslušného lídra a tiež jeho postavenie vo vzťahu k zvyšku kandidátnej listiny. Pri pohľade na podiel voličov, ktorí odovzdali prednostný hlas, z počtu voličov, ktorí reálne využili aj toto hlasovanie, je viditeľné postavenie už spomínaných lídrov. V takmer všetkých prípadoch bola u nich zaznamenaná podpora vyššia ako 70 %, pričom niektoré strany sú až natoľko líderské, že kandidát na prvej pozícii prekročil 90 % zisku hlasov z odovzdaných prednostných hlasov. Je to napríklad Peter Pellegrini. V roku 2020 prekonal ako líder v rámci tohto podielu svojho predsedu z volieb v roku 2016 (prekonanie predsedu Roberta Fica sa netýka samotného počtu hlasov, keďže podpora danej strany v daných voľbách bola nižšia). Rovnako je tento fenomén prítomný aj v SME RODINA a u Kotlebovcov – LS NS, ale v tomto prípade len v roku 2016. Špecifické postavenie má v tomto prirodzene OĽaNO, kde prvá pozícia neoznačuje skutočného lídra. Ten sa nachádza na 150. pozícii. Každopádne, vypuklejšie výnimky sú určite KDĽH a koalícia PS/Spolu. V nich je problematické hovoriť o lídrovi ako o ťahúňovi. Napríklad Alojz Hlina, predseda KDĽH, získal len 30,61 % prednostných hlasov a medzi ním a druhým v poradí (Milan Majerský – neskorší predseda a volebný líder pre predčasné voľby v roku 2023) je minimálny rozdiel. Zaujímavá situácia nastala v prípade MOSTu-HÍD. V roku 2020 nahradil na prvej pozícii Bélu Bugára Árpád Érsek. Toto rozhodnutie však z pohľadu voličov pravdepodobne nebolo prijaté. Nimi určeného lídra nakoniec prekrúžkoval samotný Béla Bugár.

Potenciálnu dominanciu lídrov tiež ukazuje rozdiel v podpore medzi nimi a druhým najpodporovanejším kandidátom z pohľadu prednostného hlasovania, čo je zachytené cez podiel zo zisku hlasov najúspešnejšieho kandidáta. Tu môžeme vidieť niekoľko subjektov, kde sú tieto hodnoty veľmi nízke, čo značí výrazný odstup ostatných kandidátov od lídra. Určite môžeme zaradiť do tejto kategórie SME RODINA a Borisa Kollára s výraznou dominanciou v oboch zachytených voľbách nad ostatnými kandidátmi. Podobne to je aj pri strane Kotlebovci – LS NS a jej predsedu Mariana Kotlebu. Isté náznaky tohto silnejšieho líderského postavenia sú viditeľné v SNS. Už spomínaný špecifický subjekt,

OLaNO, prináša opačné výsledky. Líder nie je skutočným lídrom, keďže získava len malú časť podpory Igora Matoviča. Napríklad Mária Šofranko získala v roku 2020 len 19,18 % z jeho zisku hlasov. Napriek prvotnému označeniu KDĽ ako nelídrskej strany, dáta ukazujú v roku 2016 zaujímavú skutočnosť. Malá podpora lídra je tu sprevádzaná ešte menšou podporou ďalších kandidátov, ktorí skončili s výrazne nižším počtom prednostných hlasov.

Tabuľka 6: Postavenie lídrov na kandidátnych listinách vybraných politických strán a koalície vo voľbách v roku 2016 a 2020

Názov politického subjektu	Poradie na hlasovacom listku	Rok voľieb	Meno	Počet platných hlasov	Podiel hlasov od najúspešnejšieho kandidáta	Poradie od prvého	Rozdiel	Rozdiel s ohľadom na PH voličov v %	Rozdiel s ohľadom na platné hlasy v %	Podiel z voličov, ktorí využili PH v %	Podiel z voličov strany celkovo	Počet voličov, ktorí využili PH	Počet platných hlasov
KDH	1	2020	Alojz Hlina	34 042		1.	526	0,47	0,39	30,61	25,39	111 201	134 099
KDH	2	2020	Milan Majerský	33 516	98,45%	2.				30,14	24,99		
KDH	1	2016	Ján Figel'	49 741		1.	30 651	29,71	23,78	48,22	38,59	103 158	128 908
KDH	8	2016	Pavol Hrušovský	19 090	38,38%	2.				18,51	14,81		
Koalícia PS a SPOLU-OD	1	2020	Michal Truban	75 962		1.	18 782	11,42	9,35	46,18	37,83	164 489	200 780
Koalícia PS a SPOLU-OD	3	2020	Erik Baláž	57 180	75,27%	2.				34,76	28,48		
Kotlebovci-LS NS	1	2020	Marian Kotleba	170 006		1.	104 085	53,59	45,32	87,53	74,03	194 218	229 660
Kotlebovci-LS NS	150	2020	Milan Mazurek	65 921	38,78%	2.				33,94	28,70		
Kotlebovci-LS NS	1	2016	Marian Kotleba	156 355		1.	120 622	71,96	57,50	93,28	74,53	167 621	209 779
Kotlebovci-LS NS	2	2016	Martin Beluský	35 733	22,85%	2.				21,32	17,03		
MOST-HÍD	1	2020	Árpád Érsek	24 857	85,54%	2.	- 4 202	-8,21	-7,10	48,59	42,01	51 154	59 174
MOST-HÍD	2	2020	Béla Bugár	29 059		1.				56,81	49,11		
MOST-HÍD	1	2016	Béla Bugár	108 523		1.	49 378	34,62	29,12	76,10	63,99	142 613	169 593
MOST-HÍD	2	2016	Lucia Žitňanská	59 145	54,50%	2.				41,47	34,87		

OLaNO a partneri	1	2020	Mária Šofranko	95 683	19,18%	6.	- 403 057	-65,31	-55,89	15,50	13,27	617 126	721 166
OLaNO a partneri	150	2020	Igor Matovič	498 740		1.				80,82	69,16		
OLaNO a partneri	1	2016	Veronika Remišová	71 618	44,80%	3.	- 88 256	-35,35	-30,69	28,69	24,90		
OLaNO a partneri	150	2016	Igor Matovič	159 874		1.				64,04	55,59	249 631	287 611
SaS	1	2020	Richard Sulík	106 333		1.	41 644	29,95	23,23	76,46	59,32	139 065	179 246
SaS	2	2020	Lucia Ďuriš Nicholsonová	64 689	60,84%	2.				46,52	36,09		
SaS	1	2016	Richard Sulík	179 249		1.	94 286	38,82	29,88	73,81	56,80	242 861	315 558
SaS	7	2016	Lucia Nicholsonová	84 963	47,40%	2.				34,98	26,92		
SME RODINA	1	2020	Boris Kollár	171 377		1.	113 633	59,87	47,84	90,29	72,15	189 804	237 531
SME RODINA	2	2020	Milan Krajniak	57 744	33,69%	2.				30,42	24,31		
SME RODINA	1	2016	Boris Kollár	126 037		1.	87 253	64,30	50,48	92,88	72,91	135 702	172 860
SME RODINA	3	2016	Martina Šimkovičová	38 784	30,77%	2.				28,58	22,44		
SMER-SD	1	2020	Peter Pellegrini	413 555		1.	170 092	37,49	32,26	91,15	78,45	453 696	527 172
SMER-SD	2	2020	Robert Fico	243 463	58,87%	2.				53,66	46,18		
SMER-SD	1	2016	Robert Fico	502 345		1.	145 327	25,40	19,71	87,80	68,12	572 168	737 481
SMER-SD	2	2016	Robert Kaliňák	357 018	71,07%	2.				62,40	48,41		
SNS	1	2020	Andrej Danko	52 211		1.	28 595	40,04	31,36	73,11	57,27	71 413	91 171
SNS	2	2020	Jaroslav Paška	23 616	45,23%	2.				33,07	25,90		
SNS	1	2016	Andrej Danko	126 141		1.	89 685	55,47	39,79	78,02	55,97	161 670	225 386
SNS	2	2016	Jaroslav Paška	36 456	28,90%	2.				22,55	16,17		
ZA ĽUDÍ	1	2020	Andrej Kiska	100 081		1.	18 686	14,11	11,23	75,59	60,17	132 397	166 325
ZA ĽUDÍ	2	2020	Veronika Remišová	81 395	81,33%	2.				61,48	48,94		

Zdroj: Bardovič, 2022; doplnené a upravené podľa dát Štatistického úradu SR

Doteraz zachytenú dynamiku podčiarkuje tabuľka znázornená nižšie. Jej obsah zachytáva zmeny v názvoch politických strán a súčasne odкрýva (parciálne, nie v jeho plnej sile) špecifický fenomén, ktorý ponúka aktuálne platná legislatíva. Týmto fenoménom je nezakladanie nových politických strán, ale prebratie už existujúceho subjektu a jeho pretransformovanie sa na obraz toho/tých, ktorí s ním ďalej budú pracovať. S takýmto niečím sa stretávame pri oboch subjektoch sformovaných na pravom krajnom póle politického spektra. Kotlebovci – LS NS a tiež Republika vznikli na tomto princípe. Obdobný prístup zvolil aj Boris Kollár pri kreovaní svojej strany SME RODINA. Toto nie sú ale ojedinelé prípady. Aj minulosť priniesla niekoľko takýchto situácií.

Slovenský stranický systém súčasne ponúka aj také niečo, ako transformovanie známej politickej strany na úplne inú. Tento prístup politikov môžeme chápať v istom ohľade za problematický, a to aj keď ho samotná legislatíva explicitne nezakazuje. Ide tu teda o legislatívou akceptované narušenie logiky vymedzenej príslušným zákonom. V rámci sumáru krokov, ktoré je potrebné podstúpiť pri založení politickej strany, nachádzame aj dôležitú úlohu občanov. Tí majú v príslušnom množstve také niečo odsúhlasiť. Vzniká tak legitímna otázka, či ak nedôjde k tomuto kroku, majú takto pretransformované subjekty takú istú legitimitu na fungovanie, ako tie, ktoré si týmto celým procesom prešli. V tejto súvislosti netreba opomenúť skutočnosť, že slovenská legislatíva dostáva politické strany do primárnej pozície nielen na celoštátnej úrovni, no tiež na úrovni územných samospráv. V prípade celoštátnej úrovne platí základné konštatovanie, že uchádzať sa o hlasy voličov vo voľbách do parlamentu (NR SR ale aj EP) môže len registrovaná politická strana alebo koalícia takýchto strán. V rámci územných samospráv zas nastáva situácia, kde je možné uchádzať sa o hlasy voličov aj zo strany nezávislých kandidátov, ale tí majú nerovné postavenie vo vzťahu k stranickým kandidátom. Kým nezávislý kandidát musí zozbierať podporné podpisy ku svojej kandidatúre, kandidát akejkoľvek registrovanej politickej strany v akejkoľvek časti republiky môže svoje právo uplatniť bez toho, aby potreboval súhlas oprávnených voličov. V takejto situácii sa len zvyšuje význam celého procesu pri zakladaní politickej strany vrátane zbierania podpisov, keďže založením a registrovaním takéhoto subjektu získava v oblasti uchádzania sa o hlasy voličov a uplatnenia

pasívneho volebného práva významnú pozíciu, ktorá je buď nenahraditeľná alebo je postavená nad ostatné možnosti kandidatúry. Mimo uvedeného, toto legislatívne nastavenie prináša problém pri meraní určitých skutočností spojených so slovenským straníckym systémom. Ako upozorňuje Ondřej Filipec (2019), akékoľvek uchopenie „novosti“ politickej strany je tak veľkou výzvou.

V súvislosti s dynamikou názvov politických strán tiež môžeme vidieť to, že v rámci tých, ktoré sú v tejto časti zachytené, existuje významná skupina tých, ktoré počas svojej existencie vstúpili do svojho názvu. Bez zásahu vidíme dve etablované politické strany (KDH a SNS), no tiež subjekty ako SaS a MOST-HÍD. Kým prvý svoj názov nezmenil, aj keď v rámci predvolebnej kampane sa usiluje používať označenie SASKA, ten druhý sa zas pre zmenu v danej podobe zo stranického systému vytratil a do predčasných volieb v roku 2023 vstupuje spolu s Mikulášom Dzurindom pod označením Modrí, MOST-HÍD. Bez vstupov do názvov sú aj nateraz novšie strany participujúce na voľbách už v roku 2020, kde patrí Progresívne Slovensko či ZA LUDÍ, ale aj subjekt Hlas-SD so vznikom až v nadväznosti na povolebný vývoj po voľbách v roku 2020.

Jedným z výrazných upravovateľov názvov je určite OĽaNO, ktoré do neho reálne integruje názvy nepriznaných koalícií, a teda svojich ďalších partnerov. Zmeny tiež vidíme v prípade strán, ktoré sa museli vysporiadať s menom svojho lídra v názve. O tomto probléme a tiež o legislatívnych nastaveniach v tejto súvislosti diskutujeme v nasledujúcich častiach tejto vedeckej monografie.

Tabuľka 7: Vývoj názvov vybraných politických strán

Politická strana	1998 - 1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
SMER-SD		SMER				SMER (tretia cesta)																				
OĽaNO								OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti	OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OLANO - NOVA)	OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OLANO)	OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OLANO), NOVA, Kresťanská únia (KU), ZMENA ZDOLA	OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OLANO), NOVA, Kresťanská únia (KU), ZMENA ZDOLA	OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti - OLANO/OBYČAJNÍ ĽUDIA (OLANO), NEZÁVISLÍ KANDIDÁTI (NEKA), NOVA, SLOBODNÍ A ZODPOVEDNÍ, PAČIVALE ROMA, MAGYAR SZÍVEK (OLANO A PRIATELIA)													
SaS																										
ZA ĽUDÍ																										
SNS																										
#SIEŤ																										
KDH																										
SME RODINA																										
MOST-HÍD																										

Kotlibovci-LSNS	Strana priateľov vína	Ludová strana sociálnej solidarity	Ludová strana Naše Slovensko	Kotleba - Ludová strana Naše Slovensko	Kotlibovci - Ludová strana Naše Slovensko (LS Naše Slovensko)
Progressívne Slovensko				Progressívne Slovensko	
Spolu				SPOLU - občianska demokracia / Modrá koalícia / Demokrati	SPOLU - občianska demokracia / Modrá koalícia / Demokrati
Republika		Hnutie za demokraciu		HLAS ĽUDU	REPUBLICA
Hlas-SD				HLAS - sociálna demokracia	

Zdroj: Spracované autorom na základe dát z Registra politických strán.

Táto kapitola priniesla základné vykreslenie prostredia vybranej časti politického systému Slovenskej republiky v podobe zachytenia vybraných charakteristík slovenského stranického systému a tým aj samotných politických strán a na to naviazaných parlamentných volieb. Jej ambíciou nebolo zachytiť úplne všetky atribúty, ktoré by sa tu mohli ponúknuť, no skôr také, ktoré by sa intuitívne mohli javiť ako prvok potenciálne vplyvajúci na limity politických strán v ambícii zabezpečovať reprezentáciu regiónov. Do tejto kategórie sme tak zaradili tie charakteristiky, ktoré sú z veľkej časti zachytiteľné cez dáta zo Štatistického úradu SR či iné oficiálne registre a databázy a v istom ohľade zachytávajú istú mieru dynamiky. Práve uvedená dynamika je dôležitým indikátorom toho, nakoľko sú jednotlivé politické strany etablované a majú vytvorené podmienky pre postupné rozlievanie sa prostredníctvom svojich členov do jednotlivých regiónov. Pre možnosť takéhoto sledovania tohto fenoménu sme preto pri vymedzovaní metodiky chápali ako dôležité zaradiť do výskumu aj neparlamentnú stranu KDĽ, ktorá má v systéme stále určité postavenie. Má reprezentáciu na iných úrovniach štátu vrátane poslancov v EP a v neposlednom rade patrí do kategórie starších etablovanejších strán s väčšou členskou základňou.

Zistenia tejto kapitoly ukazujú známu skutočnosť v podobe existencie dynamiky slovenského stranického systému, ktorá je však prítomná nielen v rámci vonkajšieho prostredia politických strán, no v istom ohľade aj vo vnútri nich. Aj keď sa veľakrát lídri zdajú vo viacerých prípadoch stabilným prvkom, ostatní členovia sa už medzi voľbami obmieňajú výraznejšie. Pri reflektovaní týchto skutočností je následne v nasledujúcich častiach sledovaná reprezentácia jednotlivých regiónov v rámci vybraných kandidátnych listín.

2 Podmienky pre zastúpenie regiónov s ohľadom na aktuálne územno-správne členenie

Predtým ako je zachytená problematika reprezentácie jednotlivých regiónov na kandidátnych listinách politických strán a s ohľadom na reálne výsledky volieb, reflektujeme reálne možnosti zastúpenia jednotlivých častí republiky v kontexte ich možnej veľkosti. Úlohou tejto kapitoly je tak zachytiť uvedené skutočnosti. Týmto krokom sú vytvorené podmienky pre následné uchopenie ďalších atribútov definovanej témy, ktoré sú potrebné pre naplnenie určených cieľov a výskumných otázok.

Na prvý pohľad môže problematika veľkosti volebných obvodov vyzerať ako jednoduchý problém, no v skutočnosti to tak nie je. Len samotná predstava o „veľkosti“ môže formovať myšlienky viažuce sa na územie, na obyvateľov/občanov, ktorí na danom území bývajú, alebo na počet mandátov určených na zastupovanie daného územia. Z pohľadu teórie volebných systémov je pri diskusii o veľkosti volebných obvodov myslené tretie z uvedených, a to počet obsadzovaných mandátov za dané územie (Reynolds a kol., 2005). Druhé z uvedených (počet obyvateľov, oprávnených voličov či platných hlasov) sú následne kritériá, prostredníctvom ktorých sa veľkosť v zmysle daných mandátov určuje. V tomto bode tak len možno dodať, že ako upozorňuje nielen R. Chytilík a kol. (2009), veľkosť volebného obvodu práve v rámci daného významu predstavuje základnú premennú, ktorá určuje do akej miery môže byť samotný pomerný volebný systém proporčný. Spolu s matematickou (volebnou) formulou tak podľa odborníkov na volebné systémy predstavujú najdôležitejšie premenné pri dosahovaní želanej vlastnosti volebného systému (Lebeda, 2001).

Pri pokuse nájsť univerzálne kritérium pre určenie veľkosti volebného obvodu môžeme naraziť na isté problémy. Ako sme už v našich predchádzajúcich prácach konštatovali (Bardovič, 2017), nie je jedno, akou cestou sa v tomto prípade vydáme. Z pohľadu zaužívaných zvyklostí sa môžeme stretnúť vo svojej podstate s tromi alternatívami, a to v podobe kritéria viazaného na počet obyvateľov daného územia, počet zúčastnených voličov, resp. platných hlasov a v neposlednom

rade počet oprávnených voličov. Každé z nich má svoje plusy a mínusy a môže zvyhodňovať určité časti územia na úkor iných. Niektoré z nich sú dokonca nepoužiteľné pri vybraných volebných mechanizmoch.

Prvé z uvedených kritérií je v súčasnosti na Slovensku využívané v prípade územných samospráv (samosprávne kraje a komunálna úroveň), a to pri utváraní volebných obvodov vo voľbách do orgánov zastupiteľstiev (viac: zákon č. 180/2014 Z. z.). Jednou z hlavných výhod tohto prístupu je to, že pokrýva všetkých, ktorí na danom území bývajú a majú byť teda reprezentovaní. Za najzásadnejší problém tohto prístupu však môžeme označiť to, že vo svojej podstate nevytvára podmienky pre Ústavou definovanú požiadavku rovnosti volebného práva. Či sa pozrieme na to z pohľadu stavu pred konaním volieb alebo po samotných voľbách, kde sa zúčastnil istý počet voličov, sú tu vytvorené podmienky pre existenciu diskrepancií v rámci požadovanej rovnosti, keďže môže súčasne existovať nezrovnalosť medzi počtom obyvateľov, počtom oprávnených voličov a počtom zúčastnených voličov.

Druhé z uvedených kritérií má svoju istú tradíciu v podmienkach Slovenska dokonca v prípade volieb do najvyššieho zákonodarného orgánu⁴. V zmysle zákona č. 80/1990 Zb. sa pre voľby do SNR a neskôr do NR SR utvárali štyri volebné obvody: Západoslovenský kraj, Stredoslovenský kraj, Východoslovenský kraj a hlavné mesto Bratislava. Ich veľkosť sa následne určila až po voľbách, kedy sa zistil počet platných hlasov a za použitia jednoduchej kvóty (označovaná aj ako Hareho kvóta) v kombinácii s metódou najvyššieho zostatku sa zrealizovalo samotné pridelenie mandátov. Čo tento postup v praxi znamenal? V prvom rade je potrebné povedať, že nikto pred voľbami nevedel, aké veľké budú jednotlivé volebné obvody. Všetko záležalo od toho, koľko voličov sa zúčastní a koľko odovzdá platných hlasov. Na tomto prístupe tak môžu vo svojej podstate benefitovať tie kraje, ktoré dlhodobo dokážu dosahovať vyššiu volebnú účasť a, naopak, môžu doplatiť na to tie, ktoré sú skôr charakteristické nižším záujmom o politiku a tým aj o účasť vo voľbách. Každopádne, na rozdiel od predchádzajúceho prístupu, v tomto prípade sú už vytvorené podmienky pre napĺňanie rovnosti volebného

4 Tento prístup sa používa aj napríklad v Českej republike vo voľbách do Poslaneckej snemovne ČR (Zákon č. 247/1995 Sb.). Svoje miesto si našiel ale aj v ďalších štátoch. V už spomínanej Českej republike sa následne kombinuje so základnou kvótou, a teda Hareho kvótou doplnenou o metódu najvyššieho zostatku.

práva s ohľadom na platné hlasy, a to pri zachovaní príslušných postupov, ktoré umožňujú dosiahnuť požadovanú alebo aspoň akceptovanú proporčnosť.

Pri tomto kritériu je však vhodné ešte dodať, že má isté limity svojho uplatnenia. Tie môžeme identifikovať priamo na území Slovenska pri využívanom volebnom systéme v prípade orgánov zastupiteľstiev samosprávnych krajov, miest, obcí a mestských častí. Logika tohto volebného mechanizmu neumožňuje určiť veľkosť volebného obvodu až po voľbách. Určenie tejto podmienky je potrebné ešte pred ich samotnou realizáciou preto, lebo volič disponuje toľkými hlasmi, koľko mandátov sa má za daný volebný obvod obsadiť. Znamená to, že bez poznania tejto skutočnosti by už nešlo o tento volebný systém. Obdobne je to v prípade napríklad väčšinových volebných systémov v jednomandátových volebných obvodoch, prostredníctvom ktorých sa obsadzujú kolektívne zastupiteľské orgány. Volebné obvody s jedným obsadzovaným mandátom tak už musia byť na základe určeného kritéria utvorené pred voľbami, keďže bez tohto poznania by sa vo svojej podstate ani nedali vytvoriť.

Posledným kritériom pre definovanie veľkosti je jej určenie podľa počtu oprávnených voličov. V tomto prípade sa dosahuje rovnosť volebného práva pred voľbami a jednotlivé časti územia nie sú sankcionované za nižšiu volebnú účasť, resp. nebenefitujú z vysokej volebnej účasti. Silnou stránkou je istá stabilita, keďže voliči a tiež samotní kandidáti vedia už pred voľbami, koľko mandátov sa medzi jednotlivé územné celky rozdelí. Slabou stránkou tohto prístupu je zas to, že z pohľadu zúčastnených voličov, resp. platných hlasov môžu nastať isté odklony od žiadanej proporčnosti.

Uvedené tri kritériá pre určovanie veľkosti volebných obvodov v sebe obsahujú svoje určité vlastnosti formujúce ich výhody, nevýhody a tiež limity. V nasledujúcej časti tak pracujeme v prípade oboch úrovní (krajov a okresov) s ohľadom na všetky tieto kritériá.

Nasledujúca tabuľka zachytáva vo vzájomnom porovnaní jednotlivé kraje cez počet obyvateľov, počet oprávnených voličov a počet platných hlasov. Jej hlavnou úlohou je zachytiť to, aké potenciálne odlišnosti vznikajú vo vzájomnom pomere. V prvom rade môžeme vidieť, že napríklad taký Bratislavský kraj je pri porovnaní počtu obyvateľov

a počtu oprávnených voličov menším, ako v prípade počtu platných hlasov. Dokonca, pri uplatnení kritéria na určenie veľkosti v podobe počtu platných hlasov sa stáva najväčším, kým pri zohľadnení počtu obyvateľov je štvrtý najväčší a s ohľadom na počet oprávnených voličov je tretí v poradí. Znamená to, že tak v danom prípade predbieha aj dva najväčšie kraje z pohľadu počtu obyvateľov – Košický a Prešovský. Naopak, už spomínaný Košický kraj je v prípade počtu platných hlasov menší v porovnaní s ostatnými dvomi kritériami. V praxi to znamená, že prvý z uvedených krajov by benefitoval pri uplatnení tretieho z uvedených kritérií z toho, že voliči na jeho území aktívnejšie participujú na voľbách. Druhý z uvedených krajov by zas v takejto situácii doplatil na to, že v ňom voliči participujú menej. Práve tieto dva príklady umožňujú vykresliť to, ako môžu tieto kritériá vo svojej podstate ovplyvniť silu jednotlivých volebných obvodov v podobe počtu pridelených mandátov. Aj na prvý pohľad podobné kritériá, a to počet obyvateľov a počet oprávnených voličov môžu priniesť odlišnú silu volebného obvodu. Napríklad taký Prešovský kraj dosahuje rozdiel 0,92 %. Takáto hodnota už môže zohrať svoju úlohu pri potenciálnom posilnení, resp. pri oslabení o pridelený mandát. Celkový význam dosiahnutého rozdielu však reálne ukazujú matematické formule použité na simulovanie potenciálneho rozdelenia mandátov medzi jednotlivé kraje v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 8: Odlišnosti medzi krajinami cez tri definované kritériá veľkosti

Kraje	Počet obyvateľov (O)		Počet oprávnených voličov (OV)			Počet platných hlasov (PH)			
	Počet	Podiel v %	Počet	Podiel v %	Podiel z OV %	Počet	Podiel v %	Podiel z OV %	Podiel z OV v %
BB	643 102	11,78	515 187	11,63	80	317 833	11,04	49	62
BA	677 024	12,40	590 921	13,34	87	427 111	14,84	63	72
KE	802 092	14,69	616 393	13,92	77	356 643	12,39	44	58
NR	671 508	12,30	564 649	12,75	84	352 826	12,26	53	62
PO	827 028	15,15	630 182	14,23	76	391 636	13,61	47	62
TN	582 567	10,67	481 437	10,87	83	331 057	11,50	57	69

TT	565 324	10,35	467 204	10,55	83	309 238	10,75	55	66
ZA	691 136	12,66	562 330	12,70	81	391 342	13,60	57	70
Σ	5 459 781	100	4 428 303	100		2 877 686	100		

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Nasledujúca tabuľka zachytáva už spomínanú problematiku za použitia vybraných matematických formúl. Ich výber je cielený a nemá ambíciu byť vyčerpávajúci, keďže obsahom tejto práce nie je výskum týchto metód. Zámerom je tu na príklade v česko-slovenskom prostredí aspoň parciálne známych postupov vykresliť túto problematiku a požadované dôsledky. Ak sa pozrieme na uvedené postupy, Hareho kvóta sa v minulosti využívala na Slovensku priamo pre pridelovanie mandátov medzi volebné obvody. Druhá z uvedených, slovenská kvóta, je dnes zakotvená vo volebnom zákone pre pridelovanie mandátov medzi jednotlivé politické strany vo voľbách do NR SR a Európskeho parlamentu. Tretí z uvedených s označením D'Hondtov deliteľ je známy napríklad z českého prostredia, kde sa využíval v minulosti. Tu je ale vhodné dodať, že po vcelku zaujímavom pokuse namietať celkový mechanizmus v Českej republike zo strany niektorých poslancov došlo k nie úplne šťastnej zmene. Aktuálne legislatívne nastavenie tak v tomto štáte ponúka po volebnej novelizácii zmenu v logike pridelovania mandátov. V prvom rade je to preto, že tu nastal prechod od využívania deliteľa ku kombinácii dvoch kvót v dvoch skrutíniách. V rámci prvého skrutínia sa celkový počet platných hlasov delí počtom mandátov navýšeným o dva. Tým tento postup zodpovedá tomu, čo nachádzame v odbornej literatúre pod označením Imperialiho kvóta (Chytilek a kol., 2009; Dančišin, 2005). V rámci druhého skrutínia následne vstupuje do hry mechanizmus používaný aj na Slovensku, a teda modifikovaná Hagenbach-Bischoffova kvóta doplnená o metódu najvyššieho zostatku.

Poslednou z využitých matematických formúl pre ilustrovanie možných rozdielov za použitia vybraného mechanizmu je Sainte-Laguëov deliteľ. Tento postup môžeme považovať ako alternatívu k pôvodnému (už uvedenému) deliteľovi (D'Hondtov deliteľ). Súčasne patrí k základnému súboru mechanizmov uvádzaných ako možný spôsob pridelovania mandátov v česko-slovenskom akademickom prostredí (okrem už

uvedených: Chytilék a kol. 2009 a Dančišin, 2005, aj Bardovič, 2021; Gbúrová a kol. 2015; Horváth, 2004).

Ako môžeme vidieť v už spomínanej tabuľke, tieto na prvý pohľad malé odlišnosti vo vzájomnom pomere veľkostí jednotlivých volebných obvodov môžu a v podmienkach Slovenska by aj priniesli pri uvedených kritériách rozdiely v pridelených mandátoch. V zmysle už uvedeného vyššie, najvýraznejšie benefitovanie nachádzame pri Bratislavskom kraji v kombinácii s určovaním veľkosti postavenom na princípe platných hlasov. Naopak, najviac je týmto kritériom poškodený Košický kraj.

Táto tabuľka tiež zachytáva relatívne známu skutočnosť, ktorá je v rámci tejto vedeckej monografie čiastočne v úzadí, keďže nie je jej priamym zameraním, no skôr nástrojom pre vykreslenie vznikajúcich diferencií. Ide o to, že svoju dôležitú úlohu pri pridelovaní mandátov zohrávajú aj samotné matematické formule. Už len štyri vybrané príklady ukazujú situácie, kde by pri využití toho istého kritéria záležalo na tom, aká matematická formula bude použitá. Znamená to, že aj keď dávame dôraz na uvedené tri kritériá určujúce veľkosť volebných obvodov, netreba zabúdať na úlohu techník pre pridelovanie mandátov.

Tabuľka 9: Potenciálne prerozdelenie mandátov medzi jednotlivé kraje prostredníctvom vybraných matematických formulí

Kraj / kritérium / formula	Počet obyvateľov				Počet oprávnených voličov				Počet platných hlasov			
	HK	SK	DD	S-LD	HK	SK	DD	S-LD	HK	SK	DD	S-LD
BB	18	18	18	18	18	18	17	18	17	17	17	17
BA	19	19	19	19	20	20	20	20	22	22	22	22
KE	22	22	22	22	21	21	21	21	19	19	19	19
NR	18	18	18	18	19	19	19	19	18	18	18	18
PO	23	23	23	23	21	21	22	21	21	21	21	21
TN	16	16	16	16	16	16	16	16	17	17	17	17
TT	15	15	15	15	16	16	16	16	16	16	16	16
ZA	19	19	19	19	19	19	19	19	20	20	20	20
Σ	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150

Pozn.:

HK – Hareho kvóta v kombinácii s metódou najvyššieho zostatku

SK – princíp využívaný pre pridelovanie mandátov politickým stranám a koalíciám na Slovensku

DD – D'Hondtov deliteľ

S-LD – Sainte-Laguëov deliteľ

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Obdobný postup je zvolený aj v prípade potenciálneho členenia územia kopírujúceho jednotlivé okresy v podmienkach Slovenska. V tejto súvislosti je vhodné na úvod určite dodať, že takáto štruktúra volebných obvodov by mohla pri využití listinného pomerného volebného systému vo významnej miere narušiť dosahovanie želanej proporčnosti a prispieť k výrazne disproporčným výsledkom. Navyše, ako ukazujú všetky tri kritériá pre určovanie veľkosti a tiež štyri využité matematické formule, existuje skupina okresov, ktorá by vzhľadom na uvedené kritériá nemala mať nárok na žiadny mandát. Celkový počet takýchto okresov sa pohybuje v intervale od 3 do 12.

Rovnako na opačnom konci môžeme vidieť určité odlišnosti v závislosti od zvoleného kritéria a využitej matematickej formuly. Aj tu je veľmi viditeľné to, že Bratislava (ako celok) by mohla benefitovať

v situácii, kde by sa aplikoval počet platných hlasov a naopak by mohla byť poškodená v situácii pracujúcej s počtom obyvateľov. Rovnako tu môžeme vidieť to, že košické okresy (ako jeden celok) by pri všetkých troch kritériách vystupovali s rovnakým počtom mandátov s tým, že vo všetkých prípadoch by o jeden mandát viac dotovala túto skupinu okresov formula vychádzajúca z logiky D'Hondtovho deliteľa. Tu sa nám tak ukazuje to, že predchádzajúce oslabovanie Košického kraja v súvislosti s využitím kritéria platných hlasov nebolo postavené na skupine košických okresov, ale skôr tých ďalších mimo centra kraja. Napríklad také okresy ako Michalovce, Trebišov či Spišská Nová Ves by pri využití kritéria platných hlasov stratili po jednom mandáte v porovnaní s kritériom počtu obyvateľov (z troch mandátov by klesli na dva). Okrem toho, okres Spišská Nová Ves by strácal aj pri uplatnení kritéria počtu oprávnených voličov. Z dvoch mandátov pri využití kritéria postavenom na počte obyvateľov by klesol pre zmenu okres Rožňava na jeden mandát pri počte platných hlasov. Okres Košice – okolie by tiež mohol doplatiť na využitie kritéria platných hlasov, keďže osciluje medzi nárokom na štyri a tri mandáty. Následne náchylné na využitú formulu by mohli byť pri aktuálnych vstupných dátach okresy Gelnica a Sobrance.

Význam sledovaných ukazovateľov ešte doplníme prostredníctvom dvoch (ale nie jediných) príkladov, ktoré sú pomerne výrazne viditeľné v tejto tabuľke tým, že sú „utopené“ v súbore ostatných okresov s inými výsledkami. Vidíme, že okres Kežmarok by mal mať nárok pri použití všetkých troch kritérií na dva mandáty. Existuje tam ale jedna výnimka, ktorú prináša kombinácia počtu platných hlasov a D'Hondtovho deliteľa. Je to tiež výsledok toho, že z pohľadu počtu obyvateľov sa tento okres nachádza na 47. mieste odspodu, no s ohľadom na platné hlasy sa posúva výrazne nižšie, a to až na 34. pozíciu (teda tu ide o 34. najmenší okres). Rovnako tak môžeme vidieť aj pri okrese Revúca, ktorý by pri rovnakej kombinácii ako okres Kežmarok stratil dokonca nárok na zisk aspoň jedného mandátu. Tiež by tu nastal aj presun v poradovníku s ohľadom na veľkosť. Z 19. najmenšieho okresu pri počte obyvateľov by sa presunul na 12. miesto pri počte platných hlasov.

Tabuľka 10: Potenciálne prerozdelenie mandátov medzi jednotlivé okresy prostredníctvom vybraných matematických formulí

Skratka okresu	Počet obyvateľov					Počet oprávnených voličov					Počet platných hlasov				
	Počet	HK	SK	DD	S-LD	Počet	HK	SK	DD	S-LD	Počet	HK	SK	DD	S-LD
BA*	440 948	12	12	14	12	403 337	14	14	16	13	289 940	15	15	18	15
KE*	238 138	6	6	7	6	190 162	6	6	7	6	119 004	6	6	7	6
PO	176 781	5	5	5	5	133 669	4	4	5	4	89 246	5	5	5	5
NR	161 499	4	4	5	4	135 601	5	5	5	5	92 603	5	5	6	5
ZA	158 456	4	4	5	4	130 613	4	4	5	4	93 418	5	5	6	5
NZ	137 778	4	4	4	4	116 073	4	4	4	4	70 647	4	4	4	4
TT	133 154	4	4	4	4	107 793	4	4	4	4	76 678	4	4	5	4
PD	132 891	4	4	4	4	111 204	4	4	4	4	75 124	4	4	4	4
KS	131 305	4	4	4	3	97 170	3	3	4	3	58 287	3	3	3	3
DS	123 355	3	3	4	3	102 439	3	3	4	3	62 964	3	3	4	3
TN	114 837	3	3	3	3	93 507	3	3	3	3	66 773	3	3	4	3
MI	110 670	3	3	3	3	85 636	3	3	3	3	45 494	2	2	2	2
BB	110 631	3	3	3	3	90 554	3	3	3	3	63 677	3	3	4	3
LV	110 040	3	3	3	3	92 194	3	3	3	3	56 299	3	3	3	3
TV	105 136	3	3	3	3	81 015	3	3	3	3	41 565	2	2	2	2
PP	105 015	3	3	3	3	85 220	3	3	3	3	55 966	3	3	3	3
KN	100 992	3	3	3	3	84 408	3	3	3	3	44 000	2	2	2	2
SN	100 201	3	3	3	3	73 357	2	2	3	2	42 953	2	2	2	2
MT	95 921	3	3	3	3	78 015	3	3	3	3	54 094	3	3	3	3
SC	94 577	3	3	3	3	71 385	2	2	2	2	54 406	3	3	3	3
GA	94 179	3	3	3	2	78 575	3	3	3	3	50 902	3	3	3	3
CA	89 494	2	2	2	2	72 982	2	2	3	2	46 129	2	2	3	2
RS	83 953	2	2	2	2	63 118	2	2	2	2	33 673	2	2	2	2
VT	80 906	2	2	2	2	60 422	2	2	2	2	34 799	2	2	2	2
BJ	77 666	2	2	2	2	59 693	2	2	2	2	37 860	2	2	2	2
KK	76 165	2	2	2	2	53 061	2	2	2	2	30 656	2	2	1	2
MA	75 325	2	2	2	2	61 577	2	2	2	2	41 829	2	2	2	2
LC	73 071	2	2	2	2	57 356	2	2	2	2	31 112	2	2	2	2
LM	72 054	2	2	2	2	61 165	2	2	2	2	42 265	2	2	2	2
TO	69 521	2	2	2	2	59 560	2	2	2	2	39 714	2	2	2	2
ZV	68 657	2	2	2	2	55 194	2	2	2	2	37 151	2	2	2	2
PK	66 174	2	2	2	2	54 622	2	2	2	2	40 936	2	2	2	2
NO	63 268	2	2	2	2	46 406	2	2	1	2	33 089	2	2	2	2
PN	62 626	2	2	2	2	53 027	2	2	2	2	36 388	2	2	2	2
NM	62 572	2	2	2	2	50 940	2	2	2	2	35 051	2	2	2	2
PB	61 993	2	2	2	2	51 168	2	2	2	2	35 617	2	2	2	2

RV	61 944	2	2	2	2	47 588	2	2	1	2	26 254	1	1	1	1
HE	61 398	2	2	2	2	49 476	2	2	2	2	29 855	2	2	1	2
SB	61 072	2	2	2	2	43 695	1	1	1	1	27 478	1	1	1	1
BR	60 905	2	2	2	2	50 189	2	2	2	2	30 537	2	2	1	2
SE	60 314	2	2	1	2	49 769	2	2	2	2	32 054	2	2	2	2
IL	58 811	2	2	1	2	48 407	2	2	2	2	33 275	2	2	2	2
RK	56 536	1	1	1	1	47 521	2	2	1	2	33 077	2	2	2	2
SL	54 054	1	1	1	1	39 767	1	1	1	1	24 220	1	1	1	1
SA	51 309	1	1	1	1	42 547	1	1	1	1	26 054	1	1	1	1
SI	46 965	1	1	1	1	38 895	1	1	1	1	25 507	1	1	1	1
ZH	46 477	1	1	1	1	37 750	1	1	1	1	24 749	1	1	1	1
PE	45 293	1	1	1	1	37 271	1	1	1	1	24 897	1	1	1	1
HC	44 731	1	1	1	1	36 706	1	1	1	1	24 745	1	1	1	1
PU	44 136	1	1	1	1	37 164	1	1	1	1	25 577	1	1	1	1
VK	43 002	1	1	1	1	34 626	1	1	1	1	19 866	1	1	1	1
ZM	40 369	1	1	1	1	34 266	1	1	1	1	23 509	1	1	1	1
DK	39 480	1	1	1	1	31 690	1	1	1	1	22 701	1	1	1	1
RA	39 349	1	1	1	1	30 383	1	1	1	1	15 257	1	1	0	1
TS	36 127	1	1	1	1	28 637	1	1	1	1	21 376	1	1	1	1
BN	35 972	1	1	1	1	29 668	1	1	1	1	20 170	1	1	1	1
SV	35 833	1	1	1	1	28 970	1	1	1	1	16 082	1	1	1	1
LE	33 730	1	1	1	1	25 559	1	1	1	1	15 708	1	1	1	1
KM	32 890	1	1	1	1	26 577	1	1	1	1	18 574	1	1	1	1
SK	32 334	1	1	1	1	25 558	1	1	1	1	15 189	1	1	0	1
GL	31 923	1	1	1	1	23 726	1	1	0	1	12 809	1	1	0	1
DT	31 771	1	1	1	1	26 278	1	1	1	1	17 228	1	1	1	1
BY	31 056	1	1	1	1	25 033	1	1	1	1	17 278	1	1	1	1
MY	26 062	1	1	0	1	22 108	1	1	0	1	14 573	1	1	0	1
ZC	26 054	1	1	0	1	21 290	1	1	0	1	13 939	1	1	0	1
SO	22 775	1	1	0	1	17 739	1	1	0	1	10 277	1	1	0	1
KA	22 050	1	1	0	1	17 912	1	1	0	1	11 556	1	1	0	1
PT	21 179	0	0	0	1	17 283	1	1	0	1	10 460	1	1	0	1
SP	20 366	0	0	0	1	15 998	0	0	0	1	9 584	0	0	0	0
BS	16 003	0	0	0	0	13 254	0	0	0	0	8 628	0	0	0	0
TR	15 854	0	0	0	0	13 691	0	0	0	0	9 341	0	0	0	0
ML	11 708	0	0	0	0	9 094	0	0	0	0	4 993	0	0	0	0

*Bratislava a Košice vystupujú ako jeden celok

Pozn.: HK – Hareho kvóta v kombinácii s metódou najvyššieho zostatku

SK – princíp využívaný pre pridelovanie mandátov politických stranám a koalíciám na Slovensku

DD – D'Hondtov deliteľ

S-LD – Sainte-Laguëov deliteľ

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Ako sme mohli vidieť v tejto kapitole, otázka kritéria, na základe ktorého bude určovaná veľkosť volebného obvodu, zohráva svoje dôležité miesto v nastaveniach volebného systému. Nespochybniteľnú úlohu tu tiež ale má rovnako matematická formula. Tá zvykne byť oprávnené označovaná autormi ako R. Chytilík a kol. (2009) za takisto dôležitú premennú listinného pomerného volebného systému v oblasti dosahovania proporčnosti.

Aktuálne územno-správne členenie Slovenska vytvára podmienky pre využitie v nastaveniach listinného pomerného volebného systému pre obsadzovanie kresiel vo voľbách do NR SR hlavne na úrovni krajov. Navyše, napriek tomu, že nie sú rovnako veľké, ich štruktúra a už spomínaná veľkosť z pohľadu teórie volebných systémov neprinášajú základ pre zásadné riziká veľmi výraznej disproporčnosti výsledkov z dôvodu, že by sa pri utvorení volebných obvodov kopírujúcich hranice aktuálnych krajov nepodarilo vytvoriť ani jeden veľmi malý volebný obvod⁵.

Pokus o reprezentáciu na úrovni okresov už ale môže byť pomerne problematický. Je to z toho dôvodu, ako ukazuje tabuľka vyššie, že reálne máme okresy, ktorým by na základe ich veľkosti nemal vznikáť nárok na mandát, ak teda máme zachovať určitú mieru proporčnosti. Toto zistenie má v istom ohľade dosah aj na očakávania vo vzťahu k politickým stranám a ich kandidátnym listinám či reálnym výsledkom volieb, keďže sa častokrát objavuje požiadavka po reprezentácii regiónov. Tu je ale potrebné dodať, že pri zachovaní spomínanej proporčnosti táto reprezentácia na úrovni okresov nie je matematicky možná. Akékoľvek takéto pokusy už následne logicky oslabujú okresy s vyšším počtom obyvateľov, oprávnených voličov alebo platných hlasov.

5 Aktuálne pravdepodobne neexistuje jednotný pohľad na určenie veľkého či malého volebného obvodu. Ako upozorňuje kolektív autorov okolo Andrewa Reynoldsa (2005), existuje istá zhoda o tom, že veľkosť od 3 do 7 pridelovaných mandátov je už potenciálne vhodná. Súčasne tiež dodávajú, že je lepší nepárny počet pridelovaných mandátov ako párný. Každopádne, tiež uvádzajú, že to nie je úplne univerzálne pravidlo s rovnakým pôsobením v rámci všetkých volebných systémov. Kolektív autorov okolo Romana Chytilka (2009) pri odvolaní sa na iných autorov hovorí aj o možnosti utvorenia troch kategórií volebných obvodov, malé (do štyroch alebo piatich mandátov), stredné (do desať alebo deväť mandátov) a potom veľké (od desať mandátov).

3 Politické strany a zastúpenie jednotlivých regiónov na ich kandidátnych listinách vo voľbách v roku 2020

Tretia kapitola tejto vedeckej monografie pokračuje v sledovaní ústredného problému vychádzajúceho z definovaných cieľov a výskumných otázok. V rámci nej je tak riešená otázka stavu reprezentácie jednotlivých regiónov (z pohľadu krajov a okresov) na kandidátnych listinách vybraných politických strán a koalície. Sleduje sa tu pritom súčasný stav, v rámci ktorého existuje absencia regulácie v tejto oblasti, čo len podčiarkuje jeden volebný obvod aktuálne zakotvený v najvyššom zákone štátu, a to v Ústave SR. S ohľadom na uvedený zámer je tu preto postupne sledovaná reprezentácia jednotlivých krajov v rámci vybraných kandidátnych listín politických strán a koalície vo voľbách v roku 2020, reprezentácia krajov na prvých 10 miestach a na prvých 20 miestach určených kandidátnych listín v uvedených voľbách, ako aj nezastúpenie okresov vo voľbách v roku 2020. Pre vytvorenie ucelenejšieho obrazu o reprezentácii jednotlivých krajov zo strany vybraných politických subjektov prináša posledná pasáž tejto kapitoly zistenia spojené s mierou súladu potenciálneho nároku týchto jednotlivých krajov so skutočným zastúpením na príslušných kandidátnych listinách. Ako bolo uvedené v metodologickej časti úvodu tejto vedeckej monografie, je to zachytené prostredníctvom určených indexov proporčnosti.

Na úvod tejto kapitoly teda ponúkame individualizovaný pohľad na jednotlivé kraje a ich zastúpenie prostredníctvom kandidátov na konkrétnych kandidátnych listinách politických strán a koalície. Ako môžeme vidieť v rámci príslušnej tabuľky uvedenej nižšie, v siedmich prípadoch dominuje Bratislavský kraj v počte zástupcov na jednotlivých kandidátnych listinách. Najvýraznejšie to je v prípade koalície PS/Spolu (57 kandidátov), za ktorou nasleduje SaS (45 kandidátov) a v istom ohľade OĽaNO (41 kandidátov). Ako už ukázali predchádzajúce zistenia (Bardovič, 2022), do istej miery je táto koncentrácia kandidátov prvých dvoch politických subjektov pochopiteľná, keďže práve v hlavnom meste majú pomerne silné zastúpenie voličov. Navyše, SaS sa dlhodobo profiluje ako strana, ktorá nemá výraznejšie regionálne štruktúry a do

istej miery sa dištancuje od potreby zastúpenia regiónov v parlamente, čo len dokladujú aj jej programové dokumenty. V nich dokonca môžeme nájsť ambíciu zavedenia jedného volebného obvodu rovnako na nižších úrovniach štátu, a teda potenciálne na komunálnej a krajskej úrovni (Sloboda a Solidarita, 2020).

Medzi tri subjekty, kde nedominujú kandidáti z Bratislavského kraja, môžeme zaradiť Kotlebovcov – LS NS a KDH s ich rovnakým zastúpením vo výške 24 kandidátov a MOST-HÍD, kde je možné nájsť len 13 takýchto kandidátov. Pri poslednej menovanej strane by bolo vhodné sa v krátkosti pozastaviť, keďže v jej prípade môžeme hovoriť o absencii výraznejšej snahy zabezpečiť reprezentáciu jednotlivých častí republiky. Napríklad zo Žilinského kraja tu môžeme nájsť len dvoch zástupcov. Oveľa lepšie na tom nie je ani Trenčiansky kraj so štyrmi zástupcami. Tieto zastúpenia sú aj celkovo najnižšie zaznamenané v rámci všetkých sledovaných politických subjektov.

Ak sa ešte vrátíme k prvým dvom politickým stranám, kde nedominovali kandidáti z Bratislavského kraja, Kotlebovci – LS NS priniesli vo voľbách v roku 2020 najvyššie zastúpenie Banskobystrického kraja na svojej kandidátnej listine. Tento krok nie je až tak prekvapujúci, keďže volebný líder a súčasne predseda pochádza z danej časti územia. Navyše, v roku 2013 tu Marian Kotleba uspel v druhom kole volieb na predsedu samosprávneho kraja. Isté prepojenie s nižšou úrovňou samosprávy môžeme hľadať aj v prípade KDH, ktoré malo najviac kandidátov z Prešovského kraja. V tejto časti štátu už druhé volebné obdobie uspel Milan Majerský. Vo voľbách v roku 2020 skončil vzhľadom na prednostné hlasovanie na druhom mieste s minimálnym odstupom od volebného lídra Alojza Hlinu. Neskôr sa stal Milan Majerský aj predsedom tohto hnutia a v nadchádzajúcich predčasných voľbách v roku 2023 rovnako volebným lídrom.

Ak sa pozrieme na skupinu najmenej zastúpených krajov na jednotlivých kandidátnych listinách sledovaných politických subjektov, podľa očakávania sa tam ani raz nevyskytuje Bratislavský kraj. Okrem toho tu nenájdeme ani Banskobystrický kraj a v istom ohľade prekvapujúco aj jeden z krajov z východného Slovenska, a to Prešovský kraj. Naopak, najčastejšie tam ale nájdeme druhý z krajov pokrývajúcich východ republiky. Košický kraj má najmenej zástupcov až na piatich kandidátnych

listinách. Najmenej ich je pritom u SaS vo výške sedem. V prípade tejto kandidátnej listiny ale nie je možné hovoriť o univerzálne existujúcom najnižšom zastúpení krajov z východného Slovenska, keďže už spomínaný Prešovský kraj tu mal viac ako dvojnásobok zástupcov (16), pričom ešte ďalšie dva kraje (mimo toho Košického) mali menšie zastúpenie ako on.

Po Košickom kraji následne nasleduje v najmenšom zastúpení na kandidátnej listine Nitriansky kraj, ktorý mal najmenej zástupcov v rámci troch politických strán. V dvoch prípadoch ide o Trenčiansky a Žilinský kraj a v jednom prípade sa to týka Trnavského kraja.

Tabuľka 11: Zastúpenie jednotlivých krajov na kandidátnych listinách vybraných politických strán vo voľbách v roku 2020

Politická strana alebo koalícia / kraj		Banskobystrický kraj	Bratislavský kraj	Košický kraj	Nitriansky kraj	Prešovský kraj	Trenčiansky kraj	Trnavský kraj	Žilinský kraj	Celkový súčet
OĽaNO a partneri	Počet	11	41	23	8	16	14	20	17	150
	%	7,33	27,33	15,33	5,33	10,67	9,33	13,33	11,33	100
SMER-SD	Počet	21	31	12	23	16	16	16	15	150
	%	14	20,67	8	15,33	10,67	10,67	10,67	10	100
SME RODINA	Počet	18	29	15	18	22	15	17	15	149*
	%	12,08	19,46	10,07	12,08	14,77	10,07	11,41	10,07	100
Kotlebovci-ĽSNS	Počet	35	24	12	15	18	16	14	15	149*
	%	23,49	16,11	8,05	10,07	12,08	10,74	9,40	10,07	100
Koalícia PS/Spolu	Počet	14	57	11	12	12	11	15	18	150
	%	9,33	38	7,33	8	8	7,33	10	12	100
SaS	Počet	20	45	7	8	16	17	15	21	149
	%	13,42	30,20	4,70	5,37	10,74	11,41	10,07	14,09	100
ZA ĽUDÍ	Počet	15	34	17	14	22	18	15	15	150
	%	10	22,67	11,33	9,33	14,67	12	10	10	100
KDH	Počet	18	24	20	9	35	12	12	18	148*
	%	12,16	16,22	13,51	6,08	23,65	8,11	8,11	12,16	100

SNS	Počet	18	27	13	22	23	15	11	21	150
	%	12	18	8,67	14,67	15,33	10	7,33	14	100
MOST-HÍD	Počet	22	13	25	41	13	4	30	2	150
	%	14,67	8,67	16,67	27,33	8,67	2,67	20	1,33	100

* Označuje situáciu, kde nebolo možné so 100 % istotou identifikovať obec s ohľadom na jej umiestnenie v rámci okresu a kraja. Dôvodom je existencia viacerých obcí s rovnakým názvom. Ide o prípady politických strán SME RODINA (1 prípad), Kotlebovci – ĽS NS (1 prípad) a KDĽH (2 prípady). Do výpočtov tak následne daný kandidát nevstupoval ako reprezentant niektorej časti – kraja alebo okresu.

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Prednostné hlasovanie a s tým spojená podoba kandidátnej listiny sú vo svojej podstate súčasťou jednej premennej, ktorá utvára vlastnosti listinného pomerného volebného systému (Chytilík a kol., 2009). Súčasne sú však, ako upozorňuje Peter Spáč (2013; 2011), výstupy a výsledky nastavenia v tejto oblasti ovplyvnené aj ostatnými premennými samotného volebného systému. Výsledkom toho je, že tento autor označuje ako faktory tvoriace inštitucionálne jadro prednostného hlasovania počet hlasov, veľkosť volebného obvodu, resp. počet kandidátov na kandidátnej listine a hranicu, kedy sa prednostné hlasovanie zohľadňuje.

Ako už ukazujú existujúce zistenia (Spáč, 2013), kandidátne listiny v podmienkach Slovenska a na to naviazané, resp. s tým spojené prednostné hlasovanie voličov sú výrazne poznačené veľmi rozsiahlymi kandidátnymi listinami tvorenými 150 kandidátmi, a teda existenciou jedného veľkého volebného obvodu. Aj keď mu, ako dodáva Peter Spáč (2011) vo svojej ďalšej štúdii, v tomto vplyve sekundujú aj ďalšie faktory v podobe počtu prednostných hlasov a umelo definovanej hranice pre zohľadnenie tohto hlasovania, domnievame sa, že 150 zväčša „anonymných“ kandidátov umiestnených bez zachovania akéhokoľvek regionálneho princípu pre ich rozmiestnenie bude vždy rozhodujúcou bariérou. Uvedené nastavenie zo svojej logiky vytvára podmienky pre to, aby sa hlasy koncentrovali na prvých a potenciálne posledných pozíciách. Navyše, akékoľvek pokusy o vymanenie sa pri hlasovaní z popredných pozícií vo významnej miere ovplyvňuje už spomínané nastavenie definované v zákone č. 180/2014 Z. z., ktoré limituje samotné hlasovanie voliča a zohľadňuje ho len za presne určených podmienok, a to v podobe

získania minimálne 3 % prednostných hlasov z celkového počtu platných hlasov určených pre daný subjekt, ktoré musia smerovať konkrétnemu kandidátovi. Z uvedeného dôvodu preto nasledujúce dve tabuľky zachytávajú prvé pozície kandidátnych listín, a to konkrétne prvých 10 pozícií a následne prvých 20 pozícií vybraných politických strán a koalície. Prvá desiatka, ako ukazujú výskumy (Spáč, 2013; Bardovič, 2022), patrí dlhodobo k najdôležitejšej časti kandidátnych listín politických strán. Druhú desiatku uvádzame jednak z dôvodu, že dokáže kumulovať druhý najvyšší počet prednostných hlasov a súčasne, že vo viacerých prípadoch znamená umiestnenie v tejto časti zvolenie do parlamentu.

Pri pohľade na prvých 10 pozícií kandidátnych listín sledovaných politických strán a koalície, môžeme vidieť jednoznačnú dominanciu Bratislavského kraja. Až šesť politických strán z 10 má v prvej desiatke viac ako päť zástupcov z tejto časti republiky. Najviac, a to v počte 7, ich má koalícia PS/Spolu, SaS a SNS. Naopak, najnižšie zastúpenie tohto kraja nájdeme na kandidátnych listinách MOSTu-HÍD a Kotlebovci-ĽS NS (2 zástupcovia). V prvom prípade je najpočetnejší Trnavský kraj a v druhom prípade zas Banskobystrický kraj. Oba tieto odklony sú v istom ohľade očakávané, keďže ako uvidíme nižšie, MOST-HÍD sa v týchto voľbách jednoznačne zameril na juh územia, čo ukazuje aj distribúcia jeho podpory (Bardovič, 2022). Kotlebovci - ĽS NS zas majú dlhodobo aj v osobe svojho lídra, Mariana Kotlebu, zázemie utvárané práve v rámci Banskobystrického kraja. V špecifickom postavení sa nachádza KDH, keďže tu sa o prvenstvo delí Bratislavský kraj s Prešovským krajom - majú troch zástupcov.

Ak sa pozrieme na kraje, ktoré sú najmenej zastúpené v prvej desiatke v rámci sledovaných kandidátnych listín, určite najhoršie dopadol Trenčiansky kraj s celkovo tromi zástupcami, pričom v siedmich prípadoch ostal bez akéhokoľvek zástupcu. Za ním nasleduje Košický, Banskobystrický a Nitriansky kraj. O niečo lepšie, no stále relatívne slabé zastúpenie, majú potom Žilinský, Trnavský a Prešovský kraj.

Ak sa pozrieme na východ územia štátu, je možné konštatovať, že Prešovský kraj mal viac ako dvojnásobné celkové zastúpenie v porovnaní s Košickým krajom. Len v troch prípadoch sa na kandidátnej listine v prvej desiatke nenachádzal žiadny zástupca z tohto územia a dokonca v jednom prípade, ako už bolo uvedené vyššie, tvoril spolu

s Bratislavským krajom najpočetnejšiu zložku kandidátnej listiny politickej strany. Je možné teda konštatovať, že politické strany pristúpili vo voľbách v roku 2020 odlišne k dvom východoslovenským krajom.

Tabuľka 12: Zastúpenie jednotlivých krajov na prvých 10 miestach kandidátnych listín vybraných politických strán vo voľbách v roku 2020

Politická strana alebo koalícia / kraj	Banskobystrický kraj	Bratislavský kraj	Košický kraj	Nitriansky kraj	Prešovský kraj	Trenčiansky kraj	Trnavský kraj	Žilinský kraj
KDH	0	3	1	1	3	0	1	1
Kotlebovci – ĽS NS	4	2	0	0	1	0	1	2
MOST-HÍD	0	2	1	2	1	0	3	1
OLaNO a partneri	1	3	1	1	2	1	1	0
Koalícia PS/Spolu	0	7	0	0	0	1	1	1
SaS	1	7	0	0	1	0	1	0
SME RODINA	0	6	0	1	2	0	1	0
SMER-SD	1	5	2	0	0	1	0	1
SNS	0	7	0	1	0	0	0	2
ZA ĽUDÍ	0	5	0	1	2	0	1	1
Celkový výskyt	7	47	5	7	12	3	10	9
Podiel v %	7%	47%	5%	7%	12%	3%	10%	9%

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Pri rozšírení sledovaného súboru kandidátov v rámci kandidátnych listín vybraných politických strán a koalície v podobe prvých 20 pozícií nachádzame opätovne pomerne výraznú dominanciu reprezentantov z Bratislavského kraja. Z 10 subjektov len v dvoch prípadoch nedosahujú najvyššiu početnosť a v jednom prípade ide o rovnakú početnosť s ďalším krajom, a to Prešovským. Najviac zástupcov z tohto kraja nájdeme na kandidátnej listine koalície PS/Spolu a SaS. Naopak, najmenej ich je v prípade subjektu Kotlebovci – ĽS NS (3 zástupcovia) a MOST-HÍD (2 zástupcovia). V tomto ohľade je tak zachovaná logika toho, čo sme

zaznamenali v prípade prvých 10 pozícií. Rovnako platí aj dominancia Trnavského kraja na kandidátnej listine MOSTu-HÍD.

Celkovo najmenší počet zástupcov dosahuje na kandidátnych listinách vybraných politických strán a koalície na týchto pozíciách Trenčiansky kraj. Jeho maximálna hodnota zastúpenia je pritom na úrovni jedného kandidáta, pričom až štyri subjekty nemajú žiadneho zástupcu z tohto územia. Jemný posun zaznamenal na prvých 20 miestach Košický kraj, ktorého nahradil na predposlednom mieste v počte zástupcov Nitriansky kraj.

Ak sa vrátíme k vzájomnému porovnaniu dvoch východoslovenských krajov, ktoré bolo uvedené aj v prípade prvých 10 pozícií, opätovne môžeme vidieť výraznejšie zastúpenie Prešovského kraja podporené navyše jedným zdieľaným prvenstvom s Bratislavským krajom na kandidátnej listine KDH.

Z pohľadu zastúpenia jednotlivých krajov je ešte zaujímavé aj to, že v rámci sledovaných 10 subjektov má aspoň jedného zástupcu na každej zo sledovaných kandidátnych listín iba Bratislavský a Banskobystrický kraj. Všetky zostávajúce majú minimálne jeden subjekt, kde sa kandidát z príslušného územia v prvej dvadsiatke nenachádza.

Tabuľka 13: Zastúpenie jednotlivých krajov na prvých 20 miestach kandidátnych listín vybraných politických strán vo voľbách v roku 2020

Politická strana alebo koalícia / kraj	Banskobystrický kraj	Bratislavský kraj	Košický kraj	Nitriansky kraj	Prešovský kraj	Trenčiansky kraj	Trnavský kraj	Žilinský kraj
KDH	1	6	2	1	6	0	1	3
Kotlebovci - LS NS	7	3	1	2	2	1	2	2
MOST-HÍD	2	2	3	2	2	0	8	1
OĽaNO a partneri	1	8	3	1	4	1	2	0
Koalícia PS/Spolu	2	14	0	0	0	1	1	2
SaS	2	13	0	0	1	1	2	1
SME RODINA	1	9	2	2	3	1	2	0
SMER-SD	2	9	3	2	1	1	0	2

SNS	1	10	1	3	1	0	1	3
ZA LUDÍ	1	9	1	1	5	0	1	2
Celkový výskyt	20	83	16	14	25	6	20	16
Podiel v %	10%	42%	8%	7%	13%	3%	10%	8%

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Nasledujúca časť tejto kapitoly už sleduje reprezentáciu jednotlivých okresov na kandidátnych listinách vybraných politických strán a koalície. Aj prostredníctvom tohto kroku môžeme urobiť podrobnejší rozbor zastúpenia jednotlivých častí republiky nelimitujúc sa len na úroveň krajov. Ponúka nám to presnejší pohľad na územné rozdelenie vybraných zástupcov zo strany subjektov. V istom ohľade to tiež môže byť indikátorom toho, do akej miery je strana centralizovaná a nakoľko má vytvorené podmienky pre to, aby išla na nižšie úrovne, resp. úrovne, ktoré nie sú centrá v jednotlivých krajoch. Netreba však podľa nášho názoru v tejto súvislosti zabúdať na zistenia z predchádzajúcej kapitoly, na základe ktorých existuje určitá skupina okresov (a to v závislosti od využitej matematickej formuly), ktorá by pri reflektovaní kritéria proporčnosti nemala mať nárok na zastúpenie z dôvodu malého počtu obyvateľov, oprávnených voličov, resp. odovzdaných platných hlasov.

V úvode tejto pasáže je spracovaná tabuľka zachytávajúca sumár nezastúpených okresov na kandidátnych listinách 10 sledovaných subjektov. Následne sú rozobraté jednotlivé kandidátne listiny prostredníctvom máp zachytávajújúcich početnosť zastúpenia jednotlivých okresov. Už na prvý pohľad je viditeľné, že v rámci sledovaných subjektov existujú výrazné odlišnosti. Najhoršie z toho celého pritom vychádza MOST-HÍD, ktorý sa v minulosti označoval za občiansku stranu. Na rozdiel od svojej materskej strany (kľúčové osobnosti odišli z SMK) sa tak jeho predstavitelia snažili v rámci svojej politiky, no tiež oslovovania voličov, pokrývať širšie spektrum tém ako len tie so zameraním na maďarskú menšinu. Ukazuje sa však, že minimálne voľby v roku 2020 priniesli z jej strany až 38 nezastúpených okresov. Navyše, ako uvidíme v rámci príslušnej mapy venujúcej sa tejto strane, hlavná koncentrácia kandidátov je na prvý pohľad zameraná na územia, kde by mohli oslovovať práve maďarsky hovoriacu skupinu obyvateľstva. Presne na opačnom konci v zastúpení okresov je koalíčný partner MOSTu-HÍD

z rokov 2016 – 2020. Pri nezastúpení len siedmich okresov sa pohybuje strana SNS v intervale identifikovanom pri meraní potenciálnych nárokov na zastúpenie jednotlivých okresov v predchádzajúcej kapitole. Nasledujúca mapa venujúca sa tomuto subjektu ale následne vykreslí, či ide práve o tie časti územia, ktoré by vzhľadom na svoju veľkosť nemali mať nárok na zastúpenie (pri zachovaní aspoň základného pravidla proporčnosti).

Za prekvapujúce nie je možné považovať ani menšie zastúpenie niektorých okresov na kandidátnej listine koalície PS/Spolu či strany SaS. Môžeme pritom vychádzať z toho, akých voličov tieto zoskupenia oslovujú. Navyše, SaS je dlhodobo predstaviteľom názoru, ako bolo uvedené vyššie, že reprezentácia jednotlivých častí územia nie je úplne žiadaná, keďže podľa nich má mať nárok volič rozhodovať o akomkoľvek kandidátovi nezávisle od toho, z akej časti republiky pochádza (Sulík & Klus, 2016).

Ak by sme sa pokúsili na základe uvedeného robiť určité závery, na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že okrem jednej výnimky, a to Kotlebovci – ĽS NS, dosiahli vyšší stupeň zastúpenia okresov vo voľbách v roku 2020 na svojich kandidátnych listinách skôr etablovanejšie politické strany (SNS, SMER-SD a KDH) s dlhodobo budovanými regionálnymi štruktúrami.

Tabuľka 14: Počet a podiel nezastúpených okresov v rámci kandidátnych listín vybraných politických strán a koalície vo voľbách v roku 2020

Politická strana	Počet nezastúpených okresov ↓	Podiel
MOST-HÍD	38	48,10 %
Koalícia PS/Spolu	26	32,91 %
OLaNO a partneri	21	26,58 %
SaS	16	20,25 %
ZA ĽUDÍ	16	20,25 %
SME RODINA	13	16,46 %
KDH	12	15,19 %
Kotlebovci – ĽS NS	11	13,92 %
SMER-SD	9	11,39 %
SNS	6	7,59 %

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Vítaz volieb, OĽaNO, NOVA, KÚ a ZMENA ZDOLA (v texte uvádzaní aj ako OĽaNO a partneri pre jednoduchšiu identifikáciu), nevstupoval do volebného súboja ako favorit, no finále predvolebnej kampane ukázalo, akú silu môžu mať niektoré marketingové prístupy ku komunikácii s voličom na jeho presvedčenie. Na schopnosť tohto subjektu komunikovať správne témy v týchto voľbách upozorňujú aj autori Tim Haughton, Marek Rybář a Kevin Deegan-Krause (2021). S podporou na úrovni 25,02 % tak zohralo toto zoskupenie hlavnú úlohu pri zostavovaní vlády. Navyše, tento subjekt môžeme označiť za druhý v poradí po koalícii PS/Spolu, ktorý prebehol SMER-SD v parlamentných voľbách po jeho stabilnej víťaznej šnúre. Kým však spomínaná koalícia dosiahla tento úspech vo voľbách do Európskeho parlamentu, ktoré majú špecifické postavenie v slovenskom systéme, OĽaNO a partneri to dosiahli v kľúčových voľbách pre vnútroštátnu politiku, a to vo voľbách do NR SR.

Každopádne, ako už ukazuje názov, nešlo úplne o jednoliaty celok v podobe zástupcov jednej politickej strany (v zmysle legislatívneho chápania), ale o legislatívne nepriznanú koalíciu, ktorá to však priznala kompletnou úpravou názvu, čo sa premietlo aj v rámci nášho monitorovania dynamiky názvov politických strán vychádzajúc z Registra politických strán vedenom Ministerstvom vnútra SR. Na prvý pohľad malá drobnosť, ktorá však zmenila podmienky pre úspešný vstup do parlamentu. Namiesto požadovaných 10 %, keďže by išlo o koalíciu štyroch politických strán, postačovalo tomuto subjektu získať 5 %, a teda ako pri štandardnom kandidovaní klasického jedného subjektu. To vedie prirodzene k otázke otvorenej z našej strany už v minulosti (Bardovič, 2022), a to o opodstatnenosti odstupňovania uzatvárajúcej klauzuly, ak existuje určitá skupina subjektov, ktorá to elegantne obchádza a samotné pravidlo skôr znevýhodňuje koalície ochotné to priznať.

Už spomínaná existencia koalície, ktorá reálne nebola koalícia, vo svojej podstate vytvorila požiadavku pre to, aby sa tam premietli záujmy štyroch aktérov pri zachovaní všetkých ostatných atribútov vlastných pre Matovičov subjekt – napríklad v podobe, že nové tváre idú na prvé pozície a naopak poslanci obhajujúci mandát smerujú na koniec kandidátnej listiny (s Igorom Matovičom na 150. mieste). V súvislosti so skladaním kandidátnej listiny je tiež vhodné zdôrazniť to, že samotné OĽaNO nie je klasickou politickou stranou a ani sa tak nesnaží tváriť.

Nevidíme teda pri ňom snahy o kreovanie strany zdola a o utváranie nejakých rozsiahlejších regionálnych štruktúr. Skôr tu môžeme hovoriť o naplnení zákonom určenej veľkosti. Tá vychádza z novelizácie prijatej na základe iniciatívy Andreja Danka ešte počas volebného obdobia 2016 – 2020.

V zmysle svojej výročnej správy z roku 2021 malo toto hnutie 50 riadnych členov (OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OLANO), NOVA, Kresťanská únia (KÚ), ZMENA ZDOLA, 2022). Je tak prirodzené, že 150 členná kandidátka listina nemohla byť postavená len na tejto skupine osôb (záleží to ale od dohody na počte miest s ostatnými zložkami tohto volebného zoskupenia).

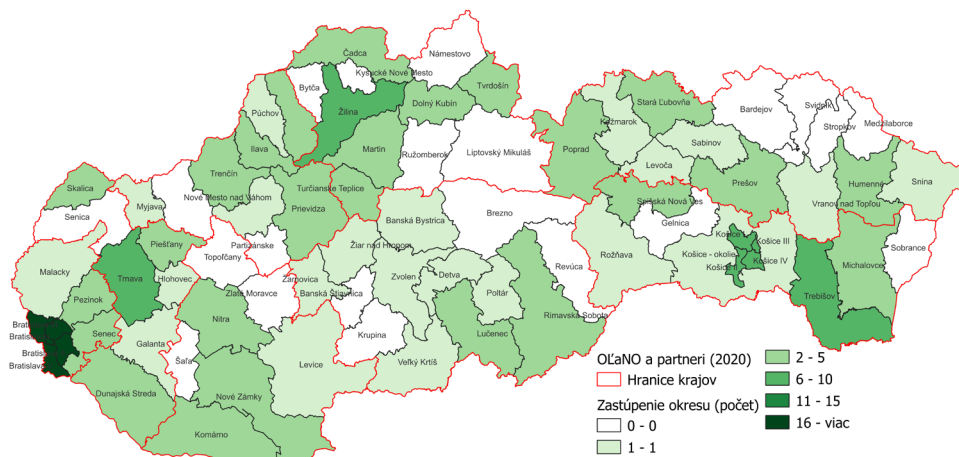
Samotný subjekt OLaNO má veľmi špecifické postavenie v slovenskom straníckom systéme. Z pohľadu legislatívy ide o politickú stranu, no reálne sa ňou ani nesnaží byť. Jedným z významných tematických prvkov, ktoré ho ukotvujú v sústave ostatných politických strán, je identifikovanie sa na konfliktnej línii partokracia vs. nepartokracia. V literatúre sa tiež môžeme stretnúť s tým, že sa označuje ako protestné, anti-establishmentové či anti-elitné zoskupenie (Cirner & Dudinská, 2018; Gyárfášová, 2018). Ojedinelé nie je ani radenie k populistickým stranám či k ideologicky problematickým uchopiteľným (Spáč, 2012). Pokusy o jasné ideologické ukotvenie tu tak narazia na viaceré problémy. Z tohto dôvodu môžeme skôr hovoriť, že je nositeľom viacerých skupín hodnôt v závislosti od tematických okruhov, ale aj konkrétnej skupiny poslancov či jednotlivcov. Napríklad spolupráca s KÚ ju vo viacerých celospoločenských témach tlačí do konzervatívnej oblasti.

Nasledujúca mapa už zachytáva zastúpenie jednotlivých okresov na kandidátnej listine tohto zoskupenia subjektov. Ak sa pozrieme na okresy, ktoré nie sú zastúpené, ich najvyšší počet nájdeme v Žilinskom kraji (5), za ktorým nasleduje Prešovský a Banskobystrický kraj s rovnakým počtom nezastúpených okresov – 4. Tri nezastúpené okresy následne nájdeme v Nitrianskom kraji a po dvoch v Trenčianskom a Košickom kraji. Bez jedného zastúpeného okresu ostal Trnavský kraj. A nakoniec, v Bratislavskom kraji nenájdeme žiadny nezastúpený okres (Bratislavu berieme ako celok). Z pohľadu našich predchádzajúcich výpočtov s ohľadom na veľkosť jednotlivých okresov zostali nezastúpené napríklad zo štyroch najmenších až tri (okres Stropkov, Banská

Štiavnica a Medzilaborce; okres Turčianske Teplice ako tretí najmenší má pre zmenu 2 zástupcov). Ak by sme túto skupinu rozšírili ešte ďalej, a to na základe prerozdelenia vychádzajúceho z výsledkov za použitia D'Hondtovho deliteľa, mohli by sme spomenúť existenciu súladu kandidátnej listiny OĽaNO a partnerov s týmto modelovým rozdelením v nezastúpení okresov Gelnica, Krupina či Sobrance.

Okresy pokrývajúce štyri krajské mestá patria v poradí k tým najviac zastúpeným, pričom s najvýraznejším odstupom vystupuje Bratislava s 32 zástupcami. Za ňou nasleduje Trnava (7), Žilina (6) a Košice (6). Ak sa pozrieme na ostávajúce okresy pokrývajúce centrá krajov, okres Prešov má štyroch zástupcov, Trenčín s Nitrou dvoch a Banská Bystrica jedného zástupcu.

Mapa 1: Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny OBYČAJNÍ LUDIA a nezávislé osobnosti (OĽANO), NOVA, Kresťanská únia (KÚ), ZMENA ZDOLA

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Na druhom mieste so ziskom hlasov 18,29 % skončila vo voľbách v roku 2020 aktuálne najstaršia politická strana v parlamente (z pohľadu volebného obdobia 2020 – 2023) – SMER-SD. V porovnaní s vyššie uvádzaným subjektom OĽaNO a partneri ide o diametrálne odlišný prístup zvolený k jej kreovaniu a vedeniu. V prvom rade ide o etablovanú politickú stranu, ako už bolo uvedené vyššie, ktorá bola zároveň založená v roku 1999 po odchode Roberta Fica z SDL. Jej počet členov k 31.

12. 2021 je takisto neporovnateľný s OĽaNO. Podľa výročnej správy mal SMER-SD 13 084 členov (SMER-SD, 2022).

Súčasne je ale potrebné dodať, že sa vo viacerých atribútoch vymyká očakávaniam, ktoré by sme mohli mať vo vzťahu k štandardnej a etablovanej politickej strane. V prvom rade zapadá do plejády existujúcich subjektov postavených na osobe svojho lídra. SMER-SD má na svojom čele stále jednu osobu, a to Roberta Fica. Predvolebný pokus o jeho nahradenie v podobe volebného líderstva Petra Pellegriniho nakoniec skončil odchodom viacerých členov a založením politickej strany Hlas-SD, čím sa nevymyká aj iným líderským stranám, kde nespokojní členovia odchádzajú a zakladajú svoje vlastne politické strany.

Pri pohľade na volebné programy SMERu-SD z posledných volieb môžeme túto politickú stranu označiť skôr ako menej štandardnú, keďže svojim voličom neponúkla nejaký rozsiahlejší program, ale len prevažne niekoľkobodové priority, ktoré ani zďaleka nepokrývali celú agendu potrebnú pre riadenie štátu. Tým sa odkláňa aj od takého subjektu, ako je OĽaNO, ktoré sa nesnaží fungovať v mantineloch vlastných pre skutočnú politickú stranu.

V neposlednom rade je pri vymedzovaní odklonu tohto subjektu od očakávaní smerujúcich vo vzťahu k etablovanej a na pohľad štandardnej strany vhodné spomenúť jej hodnotovú resp. ideologickú dynamiku. Tá sa premietla dokonca aj v názvoch samotnej politickej strany. Najnovšie je možné zaznamenať snahu SMERu-SD v snahe vymedziť sa k Hlasu-SD, že sa označuje ako slovenská sociálna demokracia. Namiesto svojho registrovaného názvu „SMER-SD“ si uvádza „SMER-SSD“. Týmto krokom naznačuje svojim voličom existenciu špecifickej hodnotovej orientácie vlastnej pre slovenské podmienky. Tejto dynamike politickej strany sa venovalo k dnešnému dňu viacero autorov. Už po jej vzniku upozorňovali v danej dobe niektorí autori (Lysý, 2004), že pre ďalší vývoj ľavice bude veľmi dôležité, akým spôsobom sa vyprofiluje práve tento subjekt. Ako ďalej dodáva v tejto súvislosti Marcela Gbúrová (2013), SMER-SD sa stal nakoniec dôležitým aktérom, ktorý umožnil pretransformovanie konfliktnej línie postavenej na osobe Vladimíra Mečiara do ideologickej roviny pravica vs. ľavica. SMER-SD dnes charakterizujeme ako aktuálne najstaršiu, no súčasne ideologicky pomerne dynamickú stranu. Po pôvodnom dištancovaní sa od jasného

ukotvenia v rámci ideového spektra s antistraníckym a antiestablišmentovým apelom (Kopeček, 2007) a ideológií tretej cesty, po ktorej nasledovala deklaratórna sociálna demokracia prišiel ďalší výraznejší zlom. V priebehu volebného obdobia 2016 – 2020 a hlavne po tragickej udalosti v roku 2018 (tu dodávame, že tieto tendencie odklonu už vo viacerých atribútoch nachádzali miesto v rámci tejto strany aj v minulosti) začal výraznejší posun, ako upozorňuje Juraj Marušiak (2021), ku konzervativizmu a anti-liberalizmu. Okrem toho sa tu prejavuje obdobie hľadania potenciálneho elektorátu nielen v konzervatívnych (tu už SMER-SD hľadal voliča aj v minulosti; pomerne známym je pokus Roberta Fica v prezidentských voľbách osloviť práve túto skupinu voličov) ale aj v extrémne pravicových vodách. Aj v súvislosti so samotnou deklarovanou orientáciou naviazanou na sociálno-demokratické hodnoty tak existujú isté nejasnosti. Napríklad Vít Hloušek a Lubomír Kopeček (2010) už v roku 2010 konštatovali diskutabilnosť zaradenia do tejto ideologickej skupiny.

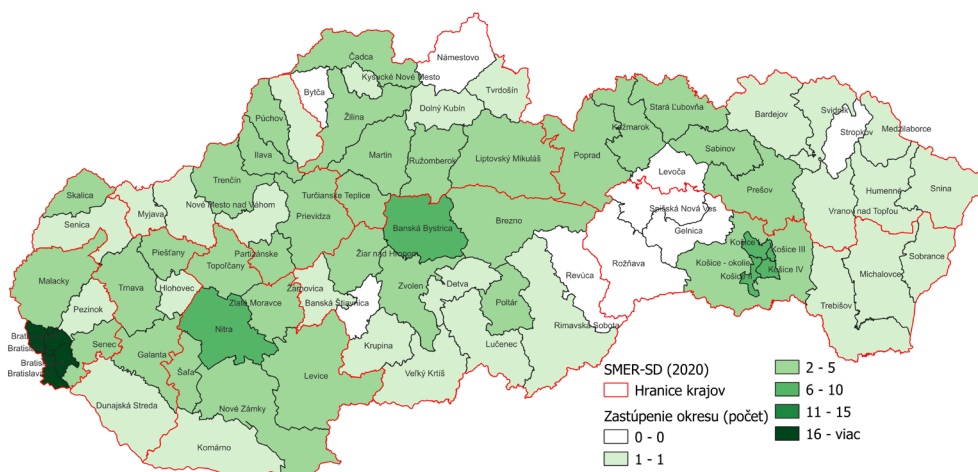
Ak ale prejdeme k samotnej reprezentácii jednotlivých okresov na kandidátnej listine SMERu-SD vo voľbách v roku 2020, z deväť nezastúpených okresov na kandidátnej listine sa nachádzajú až štyri v Košickom kraji, po dva okresy nájdeme v Prešovskom a Žilinskom kraji a jeden nezastúpený okres nájdeme v Banskobystrickom kraji. S ohľadom na naše predchádzajúce výpočty vychádzajúce z veľkosti jednotlivých okresov môžeme konštatovať, že zo štyroch najmenších okresov ostal nezastúpený len jeden – Banská Štiavnica. Pri rozšírení sledovaného o výsledky zaznamenané v predchádzajúcej kapitole pri použití D'Hondtovho deliteľa, ktorý rozšíril zoznam tých okresov, ktoré by nemali mať nárok na zastúpenie vzhľadom na ich veľkosť, nachádzame bez zastúpenia ešte okresy Gelnica a Sobrance. Ostatné majú na kandidátnej listine SMERu-SD aspoň jedného svojho zástupcu.

V skupine najviac zastúpených okresov nájdeme päť okresov (alebo skupín okresov v prípade Bratislavy a Košíc) pokrývajúcich krajské mestá, pričom najvýraznejšie je na tejto kandidátnej listine zastúpená Bratislava v počte 23 zástupcov. Za ňou nasleduje okres Banská Bystrica (7), spoločný okres Košíc (7) a okres Nitra (6). Prvenstvo okresov previazaných s krajskými mestami dopĺňa okres Senec, ktorý má rovnaký počet zástupcov ako okres Trnava – 5. Ostávajúce okresy spojené

s krajskými mestami už nachádzame s istým odstupom. Okres Trenčín má troch zástupcov a okresy Žilina a Prešov po dvoch zástupcoch.

Mapa tiež ukazuje zaujímavú skutočnosť, a to že východ Slovenska (hlavne severovýchod), ktorý je pre túto politickú stranu veľmi dôležitý z pohľadu voličskej podpory, nedostal náležitú pozornosť v podobe zastúpenia kandidátov na kandidátnej listine. Znamená to, že aj keď je tento región pre stranu dôležitý, samotná strana v ňom pre voľby v roku 2020 nehľadala do svojich radov aktívnych občanov, ktorí by si uplatnili svoje pasívne volebné právo vo voľbách do NR SR.

Mapa 2: Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny SMER-SD

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Veľmi špecifickým subjektom v slovenskom straníckom systéme je politická strana SME RODINA, ktorej zakladateľom je podnikateľ Boris Kollár. Môžeme ju zaradiť do skupiny líderských politických strán, čo v minulosti podčiarkoval aj samotný názov integrujúci meno jej predsedu (SME RODINA - Boris Kollár). Týmto krokom sa podľa nášho názoru jednoznačne dištancuje od akéhokoľvek pokusu ne byť naviazanou na konkrétnu osobu. Dá sa teda očakávať, že v budúcnosti môže patriť do kategórie tých subjektov, ktoré odchodom svojho predsedu postupne zanikajú (napr. SDKÚ-DS), alebo odchádzajú z politickej scény spolu so stratou voličskej podpory samotného lídra (napr. ĽS-HZDS). Už spomínané pôvodné pomenovanie bolo potrebné zmeniť v súvislosti

s prijatou novelizáciou (Zákon č. 344/2018 Z. z.), ktorej ambíciou bolo práve zamedziť takémuto silnému previazaniu politickej strany s jednou konkrétnou osobou. V tejto súvislosti ale existuje pomerne čerstvé rozhodnutie Ústavného súdu SR, ktorý rozhodol, že § 6, ods. 5 a) s vymedzením uvedeným za bodkočiarkou v zákone č. 85/2005 Z. z. nie je v súlade s Ústavou SR, a to konkrétne s čl. 26 ods. 1 a 4 (Nález ÚS SR č. 271/2023 Z. z.). Uvidíme tak, ako sa s touto situáciou v najbližšom období vysporiadajú jednotlivé strany a či sa niektoré z nich vrátia k svojim pôvodným názvom.

SME RODINA takisto patrí do kategórie politických strán, ktorých meranie veku je problematické z toho dôvodu, že neboli založené štandardným spôsobom definovaným v zmysle legislatívy. Táto strana vznikla premenovaním pôvodného subjektu pod označením Strana občanov Slovenska. Je preto v istom ohľade možné konštatovať potenciálnu absenciu podpory občanov s jej vznikom, keďže sa jej vedúce osobnosti neodhodlali ísť do ulíc a vyzbierať potrebný počet podpisov potrebný pre založenie nového subjektu.

Ak sa bavíme o politickej strane z pohľadu programovo-ideového ukotvenia, môžeme pomenovať minimálne dve kľúčové skutočnosti, ktoré sa na ňu viažu. Z pohľadu dlhodobu prítomnej dominantnej konfliktnej línie utvárajúcej dva silné tábory s možným pomenovaním Fico vs. antiFico, je možné SME RODINA zaradiť nateraz skôr do antiFicovského tábora. Túto skutočnosť podčiarkuje to, že sa tento subjekt aj pred predčasnými voľbami v roku 2023 vyhradil proti novej budúcej spolupráci so SMERom-SD. Avšak, aj napriek jeho radeniu k tomuto táboru, nejde v prípade tejto politickej strany o konfliktnú líniu, ktorá by bola aktívnejšie komunikovaná a potenciálne rozhodujúcou témou jej kampane.

Za druhú kľúčovú skutočnosť previazanú s programovo-ideovou orientáciou tejto politickej strany považujeme to, že sa v nej objavujú isté rozpory ohľadne toho, k čomu sa hlási a čo obsahujú jej programové priority. Ako príklad uvádzame jej opakované hlásenie sa k stredopravej časti politického spektra, no programové priority pred voľbami v roku 2020 a tiež pred predčasnými voľbami v roku 2023 ukazujú veľmi silnú pozíciu štátu pri riešení konkrétnych problémov, čo v kontúrach uvedených návrhov môže pripomínať skôr ľavicové riešenia. Priznanie

si tejto skutočnosti by mohlo v budúcnosti tomuto subjektu dopomôcť aj pri orientovaní sa na spoluprácu s inými politickými stranami s obdobnou ideovou podstatou. Okrem toho je tiež vhodné spomenúť skutočnosť previazanú s jej spoluprácou so stranami niektorých západných štátov, ktoré sa svojou rétorikou zvyknú radiť do krajných pólov politického spektra (hlavne k tomu pravicovému). Tým sa len podčiarkuje nevyjasnené pracovanie s ideovými konceptmi zo strany tohto subjektu.

Samotný vznik tohto politického subjektu a tiež následne fungovanie v straníckom systéme zapadá do konceptu tých strán, ktoré sú smerované proti existujúcim politickým stranám, či samotnej politike. Vo voľbách v roku 2016 sa Boris Kollár prezentoval na svojich billboardoch sloganom „*nie som politik*“. Odborníci tak preto v súvislosti so SME RODINA spomínajú silný anti-establishmentový apel (Hynčica & Šárovec, 2018).

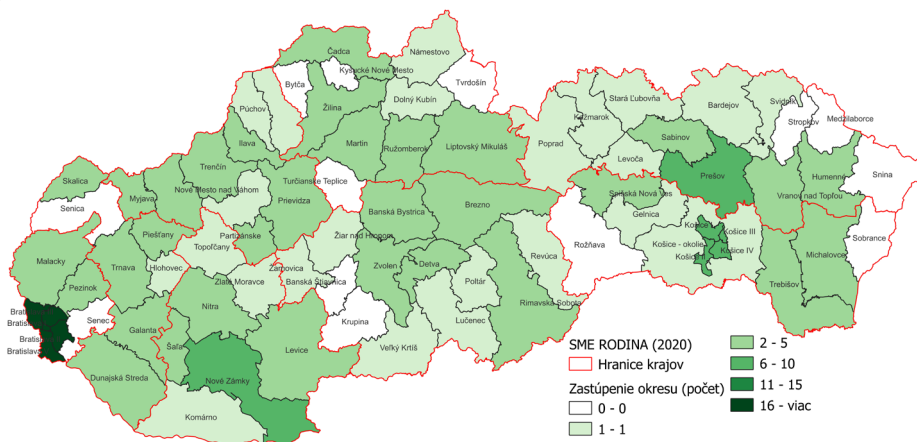
Politická strana SME RODINA sa vyvíjala aj čo sa týka samotného členstva. Kým v roku 2016 deklarovala 450 členov, v roku 2017 to už bolo 638 a v roku 2018 1 338 členov (SME RODINA – Boris Kollár, 2019). Vo výročnej správe zachytávajúcej stav k 31. 12. 2021 má už ale priznaných o niečo menej, a to 1 309 členov (SME RODINA, 2022). Aj keď nemôžeme konštatovať, že by SME RODINA patrila do skupiny tých najväčších politických strán na Slovensku, svojou členskou základňou rovnako nepatrí ani k tým najmenším. Minimálne pre podmienky zostavenia kandidátnej listiny vo voľbách do NR SR má vytvorený základ pre to, aby ju mohla stavať aj na svojich interných členoch.

Ako už bolo uvedené v tabuľke vyššie, na kandidátnej listine určenej pre voľby do NR SR v roku 2020 zostalo v prípade SME RODINA nezastúpených 13 okresov, čím sa radí do skupiny tých subjektov, ktoré dosahujú vyššie zastúpenie jednotlivých regiónov. Ak sa pozrieme na rozloženie týchto okresov, najviac sa ich nachádza v Žilinskom kraji (4), následne tri nájdeme v Prešovskom kraji, po dva nezastúpené okresy nájdeme v Banskobystrickom a Košickom kraji a po jednom nezastúpenom okrese nájdeme v Trnavskom a tiež v Bratislavskom kraji. Minimálne jedného zástupcu má pre zmenu na tejto kandidátnej listine každý okres v Nitrianskom a Trenčianskom kraji. Z pohľadu veľkosti jednotlivých okresov je možné konštatovať, že štyri najmenšie okresy zostali na kandidátnej listine SME RODINA nezastúpené. V tomto ohľade sa

tu tak kopíruje potenciálny matematický (ne)nárok na zastúpenie. Navyše, s výnimkou Poltára (piaty v poradí) ešte zostali bez akéhokoľvek zástupcu šiesty (okres Sobrance) a siedmi najmenší okres (okres Krupina).

Z pohľadu početnosti sú na prvých troch pozíciách tri krajské mestá, a to Bratislava (ako celok – 24), za ktorou s výraznejším odstupom nasleduje okres Prešov (8) a spoločné košické okresy (7). Pred okresmi ďalších krajských miest, a to Trnava a Nitra s počtom zástupcov päť, sa nachádza okres Nové Zámky (6). Ostávajúce okresy previazané na krajské mestá sú zastúpené pomerne obmedzene – okres Žilina (4), Banská Bystrica (3) a Trenčín (2).

Mapa 3: Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny SME RODINA

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Jednou z najviac skúmaných slovenských politických strán je určite politická strana Kotlebovci – ĽS NS. Jej programovo-hodnotové zakotvenie vo výraznej miere predurčuje to, aby bola predmetom záujmu nielen v oblasti jej fungovania či samotnej existencie v straníckom systéme, ale aj hľadania jej potenciálnych voličov. Ide o subjekt vychádzajúci zo zrušenej politickej strany Slovenská pospolitosť na čele s predsedom Marianom Kotlebom. V odbornej literatúre zvykne byť zaraďovaná do kategórie krajne pravicových (Kluknavská, 2015; Kluknavská, 2013) aj s prívlastkom „extrémna“ a rovnako tiež k národno-populistickým subjektom (Just, 2022). Takisto ju môžeme nájsť pod

označením antisystémová politická strana (Filipec, 2017). Jej fungovanie sa teda pohybuje v rámci krajných mantinelov akceptovania demokratickým politickým systémom. Jej postavenie v straníckom systéme dlhodobo podčiarkuje výrazná ostrakizácia, ktorá sa premieta v jej nulovom koaličnom potenciáli identifikovateľnom nielen na úrovni NR SR, no tiež v prípade neschopnosti skladať prípadné koalície v prípade volieb na komunálnej či krajskej úrovni. Dlhodobé dištancovanie sa ostatných politických strán od tohto subjektu však v istom ohľade ukončil odchod viacerých jej členov. S týmto ich krokom sa spája založenie nového subjektu pod označením Republika. V jeho prípade však už o takej zásadnej ostrakizácii nemôžeme hovoriť, keďže aj ostatné spojené komunálne a krajské voľby ukázali, že minimálne na týchto úrovniach už nejde o subjekt s nulovým koaličným potenciálom. Pred predčasnými voľbami v roku 2023 tak vzniká prirodzene priestor pre otázky, ktoré zodpovedia až výsledky volieb a následné povolebné rokovania, a to aké postavenie bude mať v systéme tento nový odštiepenec od Kotlebovcov – ĽS NS.

Podobne ako v prípade SME RODINA, aj tu bolo potrebné na základe prijatej novelizácie upravujúcej pravidiel pre názvy politických strán realizovať určitú úpravu, keďže priamo jej názov obsahoval meno jej lídra. Tým sa jasne naznačovalo previazanie strany s Marianom Kotlebom a potenciálne predvídalo možné ďalšie prežitie, resp. neprežitie z našej strany už spomínané pri politickej strane SME RODINA. Každopádne, kým Boris Kollár bol v rámci svojho subjektu ochotný sa vzdať zakomponovania svojho mena do názvu, Marian Kotleba takýto krok pravdepodobne nevidel ako požadovaný výsledok. Vzhľadom na formuláciu zákona tak našiel cestu, ako zachovať svoju identitu v názve prostredníctvom označenia „Kotlebovci“. Týmto krokom len podčiarkol jeho previazanie s touto politickou stranou.

Podľa výročnej správy mala politická strana Kotlebovci – ĽS NS k 31. 12. 2021 1 091 členov (Kotlebovci – ĽS NS, 2022). Má tak podobne ako niektoré ďalšie politické strany podmienky pre obsadenie miest aj iba na základe svojich interných kapacít. Svojím počtom ale nejde ani o veľkú politickú stranu, ale ani o tú najmenšiu, akú máme aktuálne na politickej scéne. Otázkou je však reálny stav po odchode členov tvoriacich politickú stranu Republika. Nateraz výročná správa za rok 2022,

ktorá zachytáva stav k 31. 12. 2022, ukazuje len mierny pokles, keďže si v nej uvádzajú 960 členov (Kotlebovci - Ľudová strana Naše Slovensko, 2023).

Ak sa pozrieme na reprezentáciu jednotlivých okresov, skupinu nezastúpených reprezentuje 11 z nich. Ich najvyššiu početnosť nájdeme v Prešovskom kraji (5), po dva nezastúpené okresy nájdeme v Nitrianskom a Košickom kraji a po jednom v Trenčianskom a Trnavskom kraji. Znamená to, že každý okres v Bratislavskom, Banskobystrickom a Žilinskom kraji má aspoň jedného svojho zástupcu na kandidátnej listine tejto politickej strany. Ak zohľadníme v tejto kategórii možné nároky na zastúpenie s ohľadom na veľkosť okresu, zo štyroch najmenších nájdeme len v jednom prípade absenciu zástupcu na tejto kandidátnej listine - ide o okres Medzilaborce. Z pohľadu ďalších menších okresov sa tam ešte objavuje okres Gelnica či okres Sobrance.

Naopak, okresom (skupinou okresov) s najpočetnejším zastúpením je už štandardne Bratislava (18), za ktorou nasledujú dva okresy pokrývajúce krajské mesta Trnavu a Banskú Bystricu (zhodne po 6) dopĺňané s rovnakým počtom zástupcov okresmi Detva a Kežmarok. Ak sa pozrieme na ďalšie krajské mestá, košické okresy sú tu pokryté piatimi zástupcami, okres Nitra tu dosahuje štyroch zástupcov, okres Trenčín a Nitra dvoch a s jedným sa tu vyskytuje Prešov. Z pohľadu samotnej mapy ešte vyznieva v celku zaujímavé to, že kým okres Kežmarok patrí k tým viac zastúpeným, všetky štyri okresy s ním susediace patria do kategórie bez akéhokoľvek zástupcu na kandidátnej listine tejto politickej strany.

Mapa 4: Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny Kotlebovci – LS NS

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Koalícia PS/Spolu bola vo voľbách v roku 2020 jedinou skutočne priznanou koalíciou a práve na túto skutočnosť, ako sme už uviedli v minulosti (Bardovič, 2022), aj doplatila. Napriek tomu, že dosiahla výsledok lepší v porovnaní s niektorými ďalšími politickými stranami, z dôvodu potreby splniť navýšenú legislatívou definovanú hranicu na úrovni 7 %, skončila bez zisku akéhokoľvek mandátu. Tento výsledok mohol byť sklamaním nielen pre samotných zástupcov tejto koalície, ale aj pre viacerých voličov. Toto konštatovanie je možné z toho dôvodu, že išlo o subjekty, ktoré uspeli vo voľbách do EP v roku 2019 a dokonca skončili na prvom mieste. Z pohľadu stranického systému navyše v danom roku priniesli prerušenie volebných víťazstiev zo strany SMERu-SD.

Existencia podpory smerujúca tejto koalícii potvrdzuje dlhodobý prítomný fenomén vo voličskom správaní slovenského voliča. Ide o permanentné hľadanie nových a v istom ohľade neoverených subjektov, čo len podčiarkuje vysokú mieru volatility a tiež to, že tu nachádzame pravidelne medzi jednotlivými volebnými obdobiami odlišnosti v stranickom zložení NR SR. Okrem toho, jeden zo subjektov tvoriacich túto koalíciu potvrdzuje ďalší z fenoménov prítomných v slovenskom stranickom systéme. Ide o výraznú dynamiku politických strán. Politická strana Spolu – občianska demokracia prešla, ako sme mohli vidieť aj v prvej kapitole, určitou obmenou. Dokonca sme v prípade tohto subjektu zaznamenali v priebehu niekoľkých mesiacov pred blížiacimi

sa predčasnými voľbami v roku 2023 viaceré úpravy a na to naviazanú transformáciu. Výsledkom toho je, že pôvodne politická strana tvoriaca koalíciu s PS vo voľbách v roku 2020 pod vedením Miroslava Beblavého vstupuje do predčasných volieb v roku 2023 s viacerými odídencami od Igora Matoviča na čele s bývalým premiérom Eduardom Hegerom. V tejto súvislosti je tiež vhodné dodať, že osobou rokujúcou o integrovaní uvedenej skupiny bol Miroslav Kollár (v minulosti tiež primátor mesta Hlohovec), ktorý vstupoval po voľbách v roku 2020 do NR SR ako kandidát politickej strany ZA LUDÍ. V rámci tohto subjektu teda môžeme zachytiť rovnako ďalší dôležitý prvok prítomný v straníckom systéme Slovenska, a to výraznú fluktuáciu členov medzi politickými stranami, ktorá niekedy môže vyzerať na prvý pohľad aj pomerne nelogicky.

Ak prejdeme k druhému subjektu tejto koalície (PS), môžeme spomenúť pre zmenu iný a hlavne menej štandardný prvok v slovenskom straníckom systéme. Táto politická strana počas svojej krátkej histórie zažila niekoľkých lídrov/predsedov a aj napriek tomu nemôžeme hovoriť, že by mala jej podpora nevyhnutne len klesajúcu tendenciu znemožňujúcu potenciálny vstup do parlamentu. Práve naopak, v aktuálnych prieskumoch pred predčasnými voľbami v roku 2023 vystupuje na zvoliteľných pozíciách (Teraz, 2023). Znamená to, že sa v tomto prípade nateraz javí ako subjekt nenaviazaný na jedného svojho lídra, čím sa dostáva do veľmi malej skupiny strán slovenského straníckeho systému. Túto skutočnosť tiež môže podčiarkovať fakt, že nateraz posledný líder, Michal Truban, nedosahoval takú voličskú podporu v prednostnom hlasovaní, ako to bolo v prípade líderských strán.

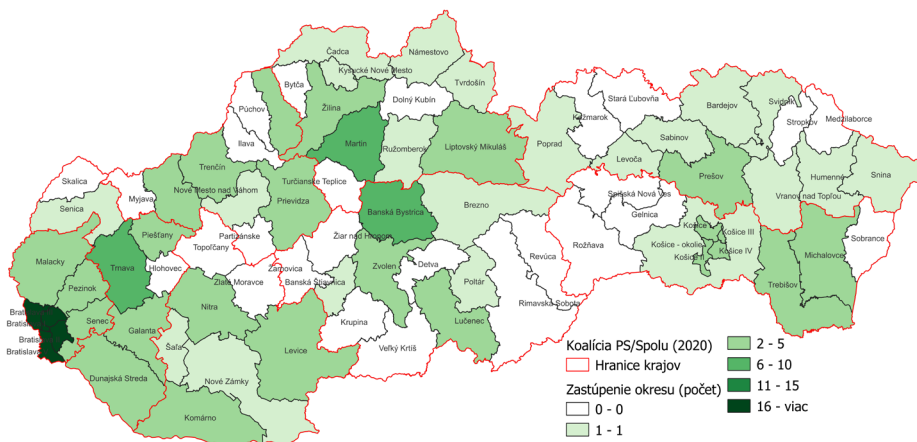
Pri pohľade na počet členov subjektov tejto koalície hovoria výročné správy o tom, že PS malo k 31. 12. 2021 661 členov (Progresívne Slovensko, 2022) a Spolu - občianska demokracia vykázala 332 členov (Strana Spolu, 2022). Tým mali vytvorené podmienky pre potenciálne naplnenie kandidátnej listiny aj zo svojich interných radov. Nasledujúca mapa už zachytáva zastúpenie jednotlivých okresov prostredníctvom kandidátov na kandidátnej listine tejto jedinej priznanej koalície vo voľbách v roku 2020.

Skupinu nezastúpených okresov tvorí na kandidátnej listine tejto koalície celkovo 26 z nich. Najviac ich pritom nájdeme v Banskobystrickom kraji v celkovom počte sedem. V prípade Košického a Prešovského

kraja ide v každom z nich o štyri takéto prípady. Tri nezastúpené okresy sú následne v Trenčianskom kraji. Zvyšné dva kraje, a to Trnavský a Nitriansky kraj majú zhodne po dvoch takýchto okresoch. Jediným plne zastúpeným krajom na tejto kandidátnej listine (z pohľadu okresov) je tak Bratislavský kraj. Zo súboru 10 najmenších okresov zostali nezastúpené všetky okrem dvoch výnimiek - okres Poltár a okres Banská Štiavnica.

Už vyššie spomenutý Bratislavský kraj má aj najvýraznejšie zastúpenie na kandidátnej listine v tom význame, že tu má Bratislava ako celok (t.j. všetky bratislavské okresy) dokopy 50 zástupcov, čo predstavuje 1/3 z celkového možného počtu. Pri pohľade na ďalšie krajské mestá už prirodzene takéto hodnoty nevidíme. Najmenšie zastúpenie pritom dosahujú okresy Žilina, Nitra a Trenčín zhodne s dvomi zástupcami. O niečo viac ich má okres Prešov (4), Košické okresy (5), okres Trnava (6) a okres Banská Bystrica (7). V poradí hneď za Bratislavou je pritom okres Martin s ôsmimi zástupcami. Skupinu okresov naviazaných na krajské mestá uzatvorenú Prešovom dopĺňajú okresy Komárno (5) a Dunajská Streda (4). Zvyšné okresy krajských miest s dvomi zástupcami sú až za šiestimi okresmi s tromi zástupcami a celkovo skupina okresov s dvomi zástupcami pozostáva z 11 okresov. Môžeme tak vidieť, že na tejto kandidátnej listine viaceré krajské mestá o niečo zaostávajú s ohľadom na svoju veľkosť za inými menšími časťami územia.

Mapa 5: Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny Koalície PS a Spolu – občianska demokracia

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Aktuálne druhou parlamentne najstaršou politickou stranou (z pohľadu volebného obdobia 2020 – 2023) je SaS, ktorá prvýkrát obsadila mandáty svojimi zástupcami v najvyššom zákonodarnom orgáne v roku 2010. V podstate od svojho vzniku sa profiluje ako subjekt bez výraznejšej ambície byť masovejšou politickou stranou, resp. stranou s výraznou členskou základňou. Túto skutočnosť podčiarkuje aj celkový počet deklarovaných členov na úrovni 247 platný k 31. 12. 2021 (Sloboda a Solidarita, 2022). Z pohľadu volebného obdobia 2020 – 2023 je tak možné práve túto politickú stranu označiť ako politicky najskúsenejšiu pri tvorbe vládnej koalície. Zo štvorice subjektov (OĽaNO a partneri, SME RODINA, SaS a ZA ĽUDÍ) mala ako jediná skúsenosť s vládnutím z rokov 2010 – 2012. Obe tieto epizódy však skončili veľmi podobným spôsobom, a to predčasne.

Z pohľadu existencie tejto politickej strany v slovenskom straníckom systéme je možné konštatovať, že vo viacerých atribútoch kopíruje znaky vlastné veľkej časti aktérom pôsobiacim v tomto prostredí. V prvom rade je to stabilná líderská pozícia, keďže sa nateraz javí, že postavenie predsedu zostáva kľúčovou a hlavne nemennou v osobe Richarda Sulíka. S tým sa spája aj personalizácia tohto subjektu (vrátane jeho politiky) s jeho osobou. Navyše, od svojho vzniku sme mohli zaznamenať niekoľko výraznejších odchodov práve z dôvodu nezhôd s vedením strany, inak povedané s Richardom Sulíkom. Z toho vyplýva, že aj v jej prípade vieme identifikovať pomerne veľký počet zástupcov s istým stupňom fluktuácie medzi politickými stranami. Z mnohých môžeme označiť ako príklad Jozefa Mihála. Pred predčasnými voľbami v roku 2023 súčasne pomerne výrazne rezonoval odchod Lucie Ďuriš-Nicholsonovej, ktorá si založila politickú stranu Jablko a v už spomínaných voľbách vstúpila na kandidátnu listinu Demokratov.

Pri pohľade na reprezentáciu jednotlivých okresov, ktorú zachytáva nasledujúca mapa, môžeme identifikovať 16 z nich bez akéhokoľvek zástupcu na kandidátnej listine SaS. Ich najvyšší počet nachádzame v Banskobystrickom kraji (4), za ktorým nasleduje Košický (3) a Žilinský kraj (3). Po dvoch nezastúpených okresoch nájdeme v Nitrianskom a Trenčianskom kraji a po jednom nezastúpenom okrese zostávajú Prešovský a Trnavský kraji. Z pohľadu veľkosti okresov vzniká zaujímavá skutočnosť. Dva najmenšie, okres Banská Štiavnica a Medzilaborce,

majú aj pri tomto slabšom zastúpení niektorých častí regiónov na tejto kandidátnej listine po jednom zástupcovi. Pri sumárnom pohľade sa ukazuje, že z 10 najmenších okresov tu nemá svojho zástupcu päť z nich.

Naopak, podľa očakávania má najviac zástupcov Bratislava ako celok (39). Napriek tomu však pri vzájomnom porovnaní s predchádzajúcou koalíciou PS/Spolu nejde o tak zásadnú dominanciu tejto časti územia republiky. Za hlavným mestom nasledujú tri okresy krajských miest, a to okres Žilina (6), Trnava (5) a Banská Bystrica (5). Okres Trenčín má následne štyroch zástupcov a okres Nitra s Prešovom po troch. Druhé najväčšie mesto je na tejto kandidátnej listine zastúpené pomerne slabšie. Všetky štyri košické okresy majú dokopy jedného zástupcu a rovnako je na tom aj okres Košice – okolie.

Mapa 6: Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny SaS

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Politickou stranou, ktorá ako posledná (a teda percentuálne a tiež ziskom mandátov najslabšia) vstúpila do najvyššieho zákonodarného orgánu na základe získaných platných hlasov, bola politická strana ZA ĽUDÍ. Z pohľadu existencie slovenského straníckeho systému ju môžeme považovať v istom ohľade za špecifickú. Je to z toho dôvodu, že prvýkrát nastala situácia, kedy prezident SR po skončení svojej funkcie vstúpil do straníckej politiky založením nového subjektu. Prirodzene sa tak všetko dianie točilo hlavne okolo Andreja Kisku. Ako je už

však nasledujúci vývoj známy, z jeho strany nastalo isté nadhodnotenie svojich politicko-strategických možností a schopností. Stranícky súboj spojený s parlamentnými voľbami, kde sa využíva listinný pomerný volebný systém, je len ťažko porovnateľný so súťažou v prezidentských voľbách s využívaným absolútnym väčšinovým volebným systémom. Z tohto dôvodu sa domnievame, že akékoľvek pokusy automaticky vyvodzovať jasné závery v podpore či dokonca v úspechu nie sú šťastné, ak sa nereflektujú vyššie uvedené skutočnosti. Z politického aktéra, ktorý mal v prvotných fázach ambíciu zjednocovať a tiež sa v súvislosti s ním objavovali premiárske ambície, sa tak stal pri utváraní vládnej koalície nakoniec partner „do počtu“. Tento stav podčiarkol krátko po voľbách odchod samotného Andreja Kisku z politiky. Po ňom postupne odišli aj viacerí ďalší členovia, ktorí hlavne vstupovali do iných strán. Výsledkom toho bol prirodzene aj zánik samotného poslaneckého klubu. Pred predčasnými voľbami v roku 2023 tak už vieme, že politická strana ZA ĽUDÍ bola subjektom, ktorý ako nový zaujal voličov, no súčasne len veľmi problematcky prežil odchod svojej hlavnej osobnosti (zakladateľa). Pod vedením predsedníčky Veroniky Remišovej sme mohli zaznamenávať práve toto oslabovanie, ktoré vyvrcholilo tým, že do volieb v roku 2023 vstupuje tento subjekt ako súčasť koalície s OĽaNO a priatelia a Kresťanskou úniou.

Politická strana ZA ĽUDÍ si vykázala vo svojej výročnej správe k 31. 12. 2021 528 členov (ZA ĽUDÍ, 2022), pričom vo volebnom roku (k 31. 12. 2020) ich vykázala 672 (ZA ĽUDÍ, 2021). Znamená to, že zloženie kandidátnej listiny bolo možné v jej prípade aj na základe interných kapacít, a teda samotných členov. To, ako sa podarilo umiestniť kandidátov na jej kandidátnu listinu s ohľadom na jednotlivé okresy, už zachytáva nasledujúca mapa. ZA ĽUDÍ zostalo s rovnakým nezastúpeným počtom okresov ako predchádzajúca politická strana (SaS), a teda 16. Rovnako je tu tiež najvyšší počet nezastúpených okresov v Banskobystrickom kraji, no vo výške päť. Tri nezastúpené okresy nachádzame v Žilinskom kraji, po dva nezastúpené okresy môžeme nájsť v Košickom, Nitrianskom a Trenčianskom kraji a po jednom to je v prípade Prešovského a Trnavského kraja. Podobne ako predchádzajúce prípady, ani tu neexistuje okres v Bratislavskom kraji, ktorý by nemal aspoň jedného svojho zástupcu na kandidátnej listine tejto politickej strany. Z pohľadu

veľkosti najmenších okresov a ich reprezentácie nachádzame na tejto kandidátnej listine zastúpených v poslednej desiatke päť z nich. Navyše, napríklad úplne najmenší okres Medzilaborce má v tomto prípade až dvoch zástupcov.

Podľa očakávania je v počte zastúpení na tom najlepšie hlavné mesto Bratislava s 27 zástupcami. Za ňou nasledujú okres Nitra a košické okresy s rovnakým počtom deväť zástupcov. S väčším odstupom od nich sa nachádzajú ďalšie okresy naviazané na krajské mestá, keďže okres Trenčín v tomto prípade získal štyroch zástupcov a zostávajúce prípady (okres Trnava, Žilina, Banská Bystrica a Prešov) rovnako po dvoch zástupcoch.

Mapa 7: Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny ZA LUDÍ

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Politické hnutie KDĽH patrí spolu s SNS k najstarším v slovenskom straníckom systéme. Jeho aktívne pôsobenie môžeme identifikovať už od 90-tych rokov, keďže k samotnej registrácii došlo podľa Registra politických strán a politických hnutí 23. 2. 1990 (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, 2023a). Do volieb uskutočnených v roku 2016 predstavovalo jediný subjekt s kontinuálnou účasťou v NR SR (v roku 1998 vstúpilo KDĽH do parlamentu ako súčasť širokej volebnej koalície SDK). Už spomínané voľby v roku 2016 nateraz priniesli dôležitý zlom. Prvýkrát toto hnutie neprekročilo 5 % hranicu, pričom nesplnenie požadovanej uzatvárajúcej klauzuly bolo len veľmi tesné pri zisku 4,94 %

hlasov. Obdobná situácia sa opakovala aj v roku 2020 s relatívne porovnateľným výsledkom na úrovni 4,65 % hlasov.

Napriek dvom po sebe neúspešným pokusom o vstup do najvyššieho zákonodarného orgánu je toto hnutie súčasťou výskumu v rámci tejto vedeckej monografie. Je to preto, že sa vo viacerých atribútoch vymyká svojimi vlastnosťami z toho, čo v súčasnosti prevláda v dominantnej kategórii politických strán. V prvom rade je možné konštatovať, že nejde o líderské politické hnutie, ktoré by bolo orientované len na jednu osobu a s jej menom by sa spájala aj jeho existencia. Práve naopak, patrí v súčasnosti k relatívnej menšine subjektov s viacerými predsedami. V celej histórii dokonca môžeme identifikovať piatich riadnych predsedov (vystupujúcich tiež ako štatutárny orgán), a to Ján Čarnogurský, Pavol Hrušovský, Ján Figel', Alojz Hlina a Milan Majerský (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, 2023a). Túto skutočnosť podčiarkuje aj fakt, na ktorý sme upozornili v našej predchádzajúcej práci (Bardovič, 2022), že ani predseda Ján Figel' vo voľbách v roku 2016 a hlavne ani predseda Alojz Hlina vo voľbách v roku 2020 neboli natoľko zásadne dominujúci v získavaní prednostných hlasov, ako to bolo v prípade iných strán vykazujúcich práve známky existencie jedného významného lídra, okolo ktorého sa následne utvára strana. Navyše, kým Ján Figel', ako sme mohli vidieť v prvej kapitole, skončil s istým odstupom od druhého v poradí (vo voľbách v roku 2016), v prípade Alojza Hlinu sme zaznamenali priam porovnateľný výsledok s druhým najviac podporovaným kandidátom (vo voľbách v roku 2020), a to Milanom Majerským, aktuálnym predsedom KDĽH a volebným lídrom pre predčasné voľby v roku 2023. Rozdiel medzi nimi bol vo výške len 526 prednostných hlasov.

Mimo toho môžeme toto hnutie zaradiť aj do malej skupiny tých, ktorí sa od založenia profilujú jasne ideologicky, čo sa premieta v tomto prípade aj do samotného názvu. Od svojich začiatkov sa teda KDĽH hlási ku konzervatívnym, kresťansko-demokratickým hodnotám. Túto skutočnosť podčiarkujú aj samotné stanovky, kde nachádzame konštatovania napríklad v článku 2 pod označením Programové zásady a ciele začínajúce v zmysle „*My, kresťanskí demokrati, my konzervatívci*“ (KDĽH, 2020, s. 1). Navyše, druhý bod tohto článku konštatuje: „*My, kresťanskí demokrati, my konzervatívci, sme stranou konzervatívnou*

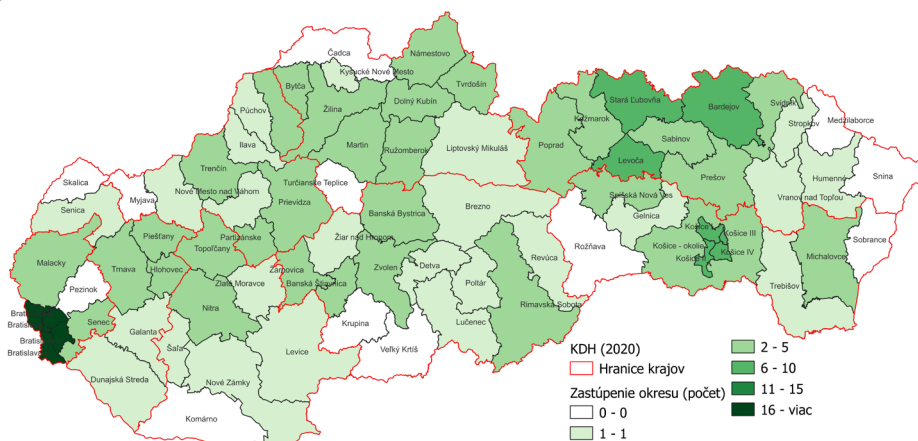
a demokratickou. Usilujeme sa o uplatnenie kresťanských a konzervatívnych hodnôt v politickom živote spoločnosti, štátu a medzinárodného spoločenstva.“ (KDH, 2020, s. 1).

Politické hnutie KDH rovnako patrí k tým subjektom, ktoré majú na pomery Slovenska väčšiu členskú základňu. Podľa výročnej správy za rok 2021 malo k 31. 12. 2021 celkom 6 356 členov, pričom v rámci správy sa uvádzala aj existencia 578 Kresťanskodemokratických klubov na Slovensku, ktoré týchto členov organizujú (Kresťanskodemokratické hnutie, 2022). V tejto súvislosti je ale vhodné dodať, že vo výročnej správe previazanej na volebný rok 2020 vykázalo toto hnutie k 31. 12. 2020 až 7 158 členov a s tým spojených 624 Kresťanskodemokratických klubov na Slovensku (Kresťanskodemokratické hnutie, 2021). Uvedená základňa tak v jeho prípade vytvára podmienky pre utvorenie kandidátnej listiny z vlastných členov, ktorá by mohla pokrývať potenciálne rovnomerne cele územie Slovenska. Túto skutočnosť už ale následne zachytáva nasledujúca mapa.

Politické hnutie KDH patrí do skupiny tých, ktorí majú skôr vyššie zastúpenie jednotlivých okresov. Konkrétne v tomto prípade nachádzame 12 z nich bez zastúpenia na tejto kandidátnej listine. V jeho prípade môžeme konštatovať, že ide o jedinú situáciu, kde na jednej strane nájdeme v každom z ôsmich krajov aspoň jeden nezastúpený okres a súčasne v žiadnom z týchto krajov nepresahuje počet nezastúpených okresov hodnotu dva. Ak sa na to pozrieme konkrétnejšie, dva nezastúpené okresy nájdeme v Banskobystrickom, Košickom, Prešovskom a Žilinskom kraji. Druhá polovica krajov, konkrétne Bratislavský, Nitriansky, Trenčiansky a Trnavský kraj, má po jednom nezastúpenom okrese na tejto kandidátnej listine. Z pohľadu potenciálneho nezastúpenia najmenších okresov, a to v zmysle našich predchádzajúcich výpočtov, vychádza v celku dobre v reprezentácii na tejto kandidátnej listine napríklad okres Banská Štiavnica, ktorý tu má až dvoch zástupcov. Celkovo z 10 najmenších okresov má päť aspoň jedno zastúpenie. Štyri najmenšie okresy sú zas na tom tak, že už spomínaný okres Banská Štiavnica spolu s okresom Stropkov majú svoje zastúpenie a naopak, okresy Turčianske Teplice a Medzilaborce tu nemajú žiadneho zástupcu.

Pri pohľade na okresy spojené s krajskými mestami, resp. na tie najviac zastúpené okresy, môžeme vidieť, že na prvom mieste sa nachádza už tradične hlavné mesto s 19 zástupcami. Zdieľané druhé miesto s druhým najväčším mestom, Košicami (jeho štyrmi okresmi), majú severovýchodné okresy Bardejov, Levoča a Stará Ľubovňa, ktoré tvoria spolu s ďalšími okolitými okresmi dôležitú časť územia s vyššou voličskou podporou tohto hnutia (Bardovič, 2022). Ďalšie dva okresy viazané na krajské mestá Trnavu a Prešov dosahujú na tejto kandidátnej listine štyroch zástupcov. Zostávajúce okresy krajských miest majú zhodne po dvoch zástupcoch.

Mapa 8: Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny KDH

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Politická strana SNS je, podobne ako už spomínané hnutie KDH, jedným z najstarších prvkov slovenského stranického systému. K jej registrácii došlo 7. 3. 1990 (Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, 2023b). Ich podobnosť nekončí len tu. Rovnako aj v tomto prípade môžeme konštatovať schopnosť tejto strany prežiť svojich predsedov a ich odchod z postu či zo samotnej strany. Odlišnosti tu už ale nájdeme pri schopnosti aktuálnych lídrov viazať na seba podporu voličov prostredníctvom prednostných hlasov. Andreja Danku môžeme označiť za výrazne dominantnejšieho v tomto ohľade v porovnaní s oboma lídrami a predsedami KDH v dvoch po sebe nasledujúcich voľbách.

Z pohľadu samotného umiestnenia v straníckom systéme je SNS subjektom, ktorý sa už od 90-tych rokov veľmi jasne identifikoval a stavoval svoju voličskú podporu na existencii konfliktu centrum – periféria. Kým do zániku spoločného štátu to bolo hlavne s ohľadom na obhajovanie slovenských záujmov vo vzťahu k Prahe, po vytvorení samostatného štátu sa SNS profilovala vo vzájomnom vymedzení sa k maďarskej menšine a ich reprezentantom. K narušeniu tohto konceptu identifikácie sa v rámci tejto konfliktnej línie došlo v roku 2016, keď vznikla vládna koalícia tvorená SNS a tiež MOSTom-HÍD (ďalšími členmi bola premiérska strana SMER-SD a nakrátko #SIEŤ).

V súvislosti s postavením tejto strany v straníckom systéme je ešte možné konštatovať, že sa v istých obdobiach v určitých klasifikáciách autorov objavovala ako strana nesúca isté známky krajne pravicových hodnôt (Smolík, 2013; Smolík, 2012), resp. ako populistický radikálny pravicový subjekt (Mudde, 2007). Autori Ondřej Filipец, Matúš Jankoľa a Jaroslav Mihálik (2019) tiež upozorňujú na obdobie formovania tejto strany. Prvé roky jej existencie boli charakteristické prítomnosťou dvoch krídiel. To prvé na čele so Stanislavom Pánisom vykazovalo známky ultranacionalistických postojov a tiež príklon k Slovenskému štátu. Druhé krídlo už bolo umiernennejšie a zameriavalo sa na práva Slovákov. Každopádne, Radoslav Štefančík a Miloslav Hvasta (2016) upozorňujú, že niektoré pohľady autorov na túto stranu, napríklad z nemeckého prostredia, sú v istom ohľade diskutabilné. Je však vhodné tiež dodať, že posledné roky tieto konštatovania do istej miery utlmili. Prispeli k tomu jednak odchod jej bývalého lídra Jána Slotu, rovnako spolupráca s MOSTom-HÍD a v neposlednom rade to, že sa relevantnou politickou stranou (v zmysle vstupu do NR SR) stala Ľudová strana Naše Slovensko (Kotlebovci – ĽS NS) na čele s Marianom Kotlebom. Týmto sa posunulo v rámci spoločnosti aj isté chápanie akceptovateľných hraníc, a teda toho, čo sú alebo nie sú krajné hodnoty.

Z pohľadu členskej základne však už v istom ohľade zaostáva za hnutím KDĽH. Podľa výročnej správy za rok 2021 mala SNS k 31. 12. 2021 2 423 členov (SNS, 2022), čo je porovnateľné aj so samotným volebným rokom, kde k 31. 12. 2020 dosahoval počet členov 3 469 (SNS, 2021).

Nasledujúca mapa už zachytáva zastúpenie jednotlivých okresov na kandidátnej listine tejto politickej strany. V prvom rade je vhodné

povedať, že ide o subjekt s najvyšším počtom zastúpených okresov, z čoho logicky vyplýva aj s najmenším počtom nezastúpených okresov v celkovom počte šesť. Tie sa nachádzajú v štyroch krajoch, pričom po dvoch nájdeme v Banskobystrickom a Prešovskom kraji a po jednom v Nitrianskom a Trenčianskom kraji. Pri zohľadnení matematicky očakávaného nezastúpenia s ohľadom na veľkosť okresu, a teda v rámci štyroch, resp. 10 najmenších okresov, zostáva bez akéhokoľvek zástupcu na tejto kandidátnej listine najmenší okres Medzilaborce. Z desiatky najmenších okresov je následne ešte nezastúpený okres Krupina.

Najväčší počet zástupcov tu má štandardne hlavné mesto Bratislava, a to 18. Ostatné okresy previazané na krajské mestá sa aj v tomto prípade nachádzajú za Bratislavou s istým odstupom. Okres Prešov tu má piatich zástupcov, okres Nitra štyroch, okresy Trenčín, Žilina a Banská Bystrica po troch, okres Trnava dvoch a najhoršie z toho vyšli košické okresy, ktoré majú celkovo jedného zástupcu. Obdobne zastúpený je aj okres Košice-okolie a to tiež jedným zástupcom. Ak hovoríme o najviac zastúpených okresoch, okres Prešov predbehol okres Topoľčany so šiestimi zástupcami a rovnako okres Nitra sa nachádza v širšej skupine s rovnakým zastúpením, keďže so štyrmi zástupcami sú ešte okresy Malacky, Zlaté Moravce, Nové Zámky či Liptovský Mikuláš.

Mapa 9: Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny SNS

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Poslednou zo sledovaných politických strán v rámci tejto vedeckej monografie je MOST-HÍD. Ten stál pred voľbami v roku 2020 pred veľkou výzvou, keďže v roku 2016 zrealizoval pomerne nepopulárne rozhodnutie spojené so vstupom do vládnej koalície so SMERom-SD, SNS a #SIEŤou. Táto skutočnosť ukázala, že prekročenie hraníc dominantnej konfliktnej línie a spolupráca so subjektom z druhého tábora nemusí byť prijatá zo strany voličov a ani priamo členmi samotnej politickej strany. Po tomto kroku začal prakticky hneď po voľbách rozklad koaličnej strany #SIEŤ, ktorá nedokončila vo svojej predvolebnej podobe dané volebné obdobie. Rovnako zasiahla táto skutočnosť aj MOST-HÍD, čo bolo v konečnom dôsledku reflektované v následných voľbách v roku 2020. Pôvodný dlhoročný líder Béla Bugár prvýkrát nevystupoval na prvej pozícii kandidátnej listiny. Predbehol ho Árpád Érsek. Z pohľadu prednostného hlasovania sa však ukázalo, že táto voľba nebola šťastná, keďže ho práve osoba, ktorá sa stiahla z prvej pozície v počte prednostných hlasov predbehla.

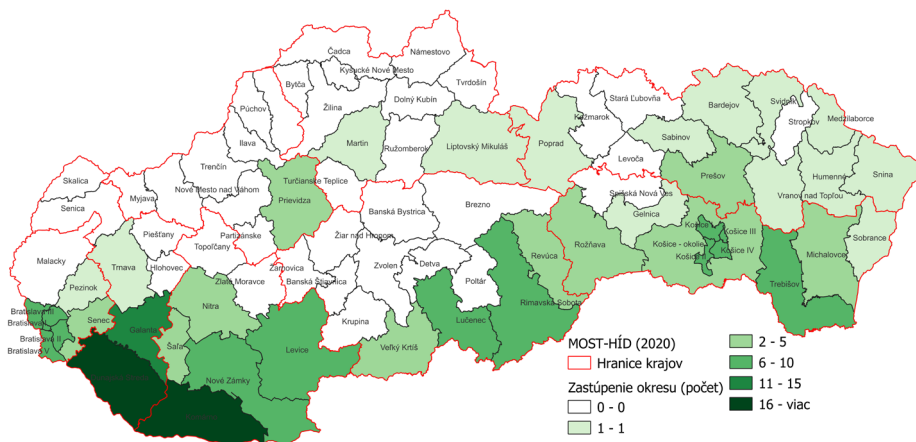
Celkovo sa môže zdať, že MOST-HÍD v týchto voľbách kapituloval na svoje celoslovenské pôsobenie, na snahu spájať všetky skupiny obyvateľstva, byť občianskou stranou, a teda, ako hovorí samotný názov, vystupovať ako most. Vo výsledku to ukazuje výrazne lokalizovaná volebná podpora vo voľbách v roku 2020 (Bardovič, 2022), pričom už do samotných volieb vstupoval MOST-HÍD s istým limitom, čo ukazuje samotná skladba kandidátnej listiny, v rámci ktorej zostalo až 38 nezastúpených okresov. Táto hodnota je suverénne najvyššou zo sledovaných politických strán a koalície v tejto vedeckej monografii. Až deväť nezastúpených okresov na tejto kandidátnej listine nájdeme v Banskobystrickom a Žilinskom kraji. Osem ich je v Trenčianskom kraji, štyri sú v Prešovskom a Trnavskom kraji, dva nájdeme v Nitrianskom kraji a po jednom to je v Košickom a v Bratislavskom kraji. Ako je možné vidieť, v každom kraji nájdeme aspoň jeden nezastúpený okres. V istom ohľade tu tak nachádzame situáciu ako v prípade KDĽ, ktorá je však v kľúčovom atribúte veľmi odlišná. Kým pri KDĽ bolo maximálne nezastúpenie na úrovni dvoch okresov, tu je to až deväť.

V prípade MOSTu-HÍD ide o jediné zo sledovaných politických strán, kde nevystupuje hlavné mesto Bratislava na prvých pozíciách v počte zástupcov. Predbehlo ho pritom niekoľko okresov, z toho štyri nie sú

okresy naviazané na krajské mestá. Najviac zástupcov na tejto kandidátnej listine je možné identifikovať z okresov Dunajská Streda a Komárno, ktoré majú rovnaké zastúpenie na úrovni 18 zástupcov.

11 zástupcov má okres Galanta, za ktorou nasleduje okres Nové Zámky s 10 zástupcami. Druhé najväčšie mesto prostredníctvom svojich okresov dosahuje deviatich zástupcov na tejto kandidátnej listine. Až za touto skupinou nachádzame Bratislavu s ôsmimi zástupcami. Ako jediná zo sledovaných politických strán tiež ponúkla nezastúpenie až troch okresov naviazaných na krajské mestá, a to okres Trenčín, Žilina a Banská Bystrica. Okres Trnava tu dosiahla jedného zástupcu, okres Nitra má dvoch zástupcov a okres Prešov piatich.

Mapa 10: Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny MOST-HÍD

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Záver tejto kapitoly je už venovaný identifikovaniu toho, do akej miery sa vybrané politické strany približujú v zložení svojich kandidátnych listín proporčnému rozdeleniu regiónov (krajov) s ohľadom na nami tri definované kritériá pre určovanie ich veľkosti. Pre definovanie odklonu od ideálneho stavu, a teda ideálnej reprezentácie jednotlivých krajov, využívame vybrané indexy pre meranie proporčnosti, ktoré sú ale prispôbené zámeru tohto merania, čo sa premieta do podoby dosadených hodnôt. Nesledujeme tu tak rozdiel medzi podielom získaných hlasov politickej strany a podielom získaných mandátov, ale rozdiel medzi podielom počtu obyvateľov/počtu oprávnených voličov/počtu

platných hlasov za príslušné kraje a podielu zastúpených kandidátov v rámci týchto krajov na vybranej kandidátnej listine.

Nasledujúca tabuľka tak zachytáva výsledky vychádzajúce z výpočtov za použitia Loosemore-Hanbyho indexu, Roseho indexu, Raeho indexu a Least squares indexu. Rovnaký postup ale už nie je zvolený v prípade okresov, a to vzhľadom na to, že predchádzajúca kapitola ukázala isté limity ich možnej reprezentácie. Vychádzame pritom z toho, že viaceré z nich nedosahujú taký počet obyvateľov/oprávnených voličov/platných hlasov, aby im mohol vzniknúť nárok na aspoň jeden mandát pri zachovaní základných pravidiel proporčnosti.

Pohľad na výsledky vybraných indexov ukazuje nemožnosť realizácie konštatovania o tom, že staršie politické strany s výraznejšou členskou základňou ponúkli vo voľbách v roku 2020 lepšie zastúpenie krajov z pohľadu proporčnosti ako tie, ktoré sú súčasťou slovenského stranického systému kratšie. Celkovo najlepšie dopadla v rámci všetkých meraných indexov a vzhľadom na všetky tri kritériá politická strana SME RODINA, ktorá sa prakticky zúčastnila doteraz len dvoch volieb. Predbehla tak také etablované strany s regionálnymi štruktúrami ako je SNS, KDH či SMER-SD. Navyše, na treťom mieste skončil absolútny nováčik volieb v roku 2022, ktorý reálne nemal ani priestor vytvárať rozsiahlejšie regionálne štruktúry a výraznejšie budovať stranu pred voľbami. Ide o subjekt bývalého prezidenta SR Andreja Kisku – ZA ĽUDÍ.

Na opačnom konci tohto zoznamu skončila okrem dvoch prípadov politická strana MOST-HÍD. Tieto hodnoty nie sú ani veľmi prekvapujúce vzhľadom na to, že už v rámci rozloženia zastúpenia jednotlivých okresov v príslušnej mape bolo viditeľné nezastúpenie viacerých častí územia na tejto kandidátnej listine. Subjektom, ktorý v spomínaných dvoch prípadoch nahrádza na poslednom mieste MOST-HÍD, je koalícia PS/Spolu. Tá takisto zaznamenáva podľa nameraných indexov výraznejší odklon od proporčného zastúpenia regiónov. Z pohľadu dlhodobého presadzovania existencie jedného volebného obvodu a názorov, že reprezentácia regiónov nie je natoľko dôležitá, ako to, aby volič mohol rozhodovať o každom jednom zástupcovi, ktorý má vo vzťahu k nemu právo prijímať legislatívu v príslušnom zákonodarnom orgáne (to prakticky umožňuje len prípad jedného volebného obvodu), nie je prekvapením ani nižšie umiestnenie politickej strany SaS. Tá sa navyše

dlhodobo orientuje prevažne na mestské obyvateľstvo s dôrazom na samotné hlavné mesto. Tieto subjekty (MOST-HÍD, PS/Spolu, SaS) tak reálne boli vo voľbách v roku 2020 s ohľadom na svoju štruktúru kandidátnych listín predbehnuté v nameraných hodnotách aj (ne)stranou OLaNO, ktorá sa nesnaží správať ako klasický prvok stranického systému s jasnou a aspoň relatívne širšou členskou základňou a potenciálne regionálnymi štruktúrami.

Tabuľka 15: Zloženie kandidátnych listín vybraných politických strán a koalície z pohľadu indexov proporčnosti na úrovni krajov

Politická strana / index	Loosemore-Hanbyho index (D)			Roseho index (R)			Raeho index (I)			Least squares index (LSq)		
	O ↓	OV	PH	O	OV	PH	O	OV	PH	O	OV	PH
SME RODINA	8,4	8,0	7,5	91,6	92,0	92,5	2,1	2,0	1,9	8,9	7,8	6,6
SNS	9,7	9,3	8,6	90,3	90,7	91,4	2,4	2,3	2,2	9,2	8,2	6,9
ZA LUDÍ	11,6	10,9	9,4	88,4	89,1	90,6	2,9	2,7	2,3	11,7	10,8	9,3
KDH	12,7	12,8	13,7	87,3	87,2	86,3	3,2	3,2	3,4	11,8	12,5	12,8
SMER-SD	13,8	12,4	11,9	86,2	87,6	88,1	3,5	3,1	3,0	12,4	11,0	9,7
LS NS	15,5	14,6	13,7	84,5	85,4	86,3	3,9	3,7	3,4	14,7	14,2	14,0
OLaNO	18,6	18,2	18,0	81,4	81,8	82,0	4,6	4,5	4,5	18,0	17,2	15,9
SaS	21,6	20,6	18,2	78,4	79,4	81,8	5,4	5,1	4,6	22,1	21,0	18,9
PS/Spolu	25,6	24,7	23,2	74,4	75,3	76,8	6,4	6,2	5,8	28,2	27,0	25,2
MOST-HÍD	29,5	29,8	32,2	70,5	70,2	67,8	7,4	7,5	8,1	24,1	23,8	25,2

O – počet obyvateľov

OV – počet oprávnených voličov

PH – počet platných hlasov

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

4 Volebné výsledky a zastúpenie regiónov

Posledná kapitola tejto vedeckej monografie je venovaná finálnemu obsadeniu poslaneckých kresiel v NR SR na základe výsledkov volieb 2020. Nezhľadňuje sa tu pritom vytvorenie vlády a nastupovanie náhradníkov, ale stav priamo vychádzajúci z volebných výsledkov. Ambíciou je tu pritom identifikovať vzniknuté diskrepancie medzi dosiahnutým stavom a tým, aké výsledky by sme mohli očakávať v situácii, ak by sme vyžadovali proporčne zastúpenie regiónov/krajov. Okrem toho sú tu zachytené vo vzájomnom porovnaní dve po sebe nasledujúce volebné obdobia, t. j. voľby 2016 a 2020.

Na úvod tejto časti je upriamená pozornosť na základné vykreslenie stavu vychádzajúceho z výsledkov volieb. Realizované je tu pritom krátkodobé porovnanie, čo znamená zachytenie dvoch po sebe nasledujúcich volieb – 2016 a 2020. Tabuľka nižšie tak znázorňuje uvedenú komparáciu. Už na prvý pohľad je viditeľné, že Bratislavský kraj a hlavné mesto Bratislava majú stabilnú a výraznú dominanciu v NR SR. Aj keď je pravdou, že rok 2020 priniesol jemné zníženie počtu zástupcov z tejto časti územia, stále dosahované hodnoty prekračujú 1/3 z celku. V celku zaujímavým je fakt, že pri vzájomnom porovnaní týchto dvoch zložení parlamentu môžeme identifikovať dva kraje s rovnakým zastúpením, päť krajov so zaznamenaným poklesom (najviac má Bratislava a Bratislavský kraj) a len v jednom prípade nastal nárast počtu zástupcov, ktorý je ale výrazný. Ide o Prešovský kraj.

Tabuľka 16: Porovnanie reprezentácie krajov a hlavného mesta medzi voľbami v roku 2016 a 2020

Kraj	2016		2020		Rozdiel	
	Počet	Podiel	Počet	Podiel	Počet	Podiel
Banskobystrický kraj	16	11%	15	10%	-1	-1%
Bratislavský kraj	67	45%	59	39%	-8	-5%
Bratislava (mesto)	60	40%	51	34%	-9	-6%
Košický kraj	12	8%	10	7%	-2	-1%
Nitriansky kraj	12	8%	10	7%	-2	-1%
Prešovský kraj	8	5%	23	15%	15	10%

Trenčiansky kraj	9	6%	7	5%	-2	-1%
Trnavský kraj	13	9%	13	9%	0	0%
Žilinský kraj	13	9%	13	9%	0	0%

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Pre vstupné zachytenie potenciálnych odklonov od želanej reprezentácie z pohľadu idey proporčnosti sú vypočítané jednotlivé podiely zachytávajúce skutočné zastúpenie krajov, podiel počtu obyvateľov k celkovému počtu a podľa tohto vzoru aj podiel počtu oprávnených voličov a počtu platných hlasov. Následne sú s ohľadom na tieto podiely identifikované existujúce rozdiely, ktoré zachytáva tabuľka uvedená nižšie. Spomenuté výrazné zastúpenie Bratislavského kraja a hlavného mesta Bratislava je viditeľné aj v tomto prípade. Dokonca je možné povedať, že je dosahované s výrazným odstupom od ostatných krajov. Naopak, v kontexte výsledkov volieb v roku 2020 sa na základe percentuálnych rozdielov zdá ako najproporčnejšie reprezentovaný Prešovský kraj. Najhoršie z tohto vzájomného porovnania vychádza v dvoch prípadoch (s ohľadom na kritérium počtu obyvateľov a počtu oprávnených voličov) Košický kraj a v jednom prípade (s ohľadom na počet platných hlasov) Trenčiansky kraj. V sumáre môžeme konštatovať, že Bratislava (tak kraj ako aj mesto) je na základe uvedených hodnôt výrazne nadhodnotená, Prešovský kraj sa približuje svojim zastúpením tomu, čo by mu malo prináležať s ohľadom na veľkosť vymedzenú cez tri zvolené kritériá a všetky ostatné zostávajúce kraje sú podhodnotené v zastúpení v rámci NR SR v zmysle výsledkov volieb v roku 2020.

Tabuľka 17: Reprezentácia jednotlivých krajov a hlavného mesta s ohľadom na skutočne získané mandáty po voľbách v roku 2020 v porovnaní s tromi vybranými kritériami pre určenie veľkosti častí území

Kraj/mesto	Podiel SR v %	Podiel z O v %	Podiel z OV v %	Podiel z PH v %	Rozdiel SR a O	Rozdiel SR a OV	Rozdiel SR a PH
Bratislavský kraj	39,33	12,40	13,34	14,84	26,93	25,99	24,49
Bratislava (mesto)	34,00	8,08	9,11	10,08	25,92	24,89	23,92
Prešovský kraj	15,33	15,15	14,23	13,61	0,19	1,10	1,72
Trnavský kraj	8,67	10,35	10,55	10,75	-1,69	-1,88	-2,08
Banskobystrický kraj	10,00	11,78	11,63	11,04	-1,78	-1,63	-1,04
Žilinský kraj	8,67	12,66	12,70	13,60	-3,99	-4,03	-4,93
Nitriansky kraj	6,67	12,30	12,75	12,26	-5,63	-6,08	-5,59
Trenčiansky kraj	4,67	10,67	10,87	11,50	-6,00	-6,21	-6,84
Košický kraj	6,67	14,69	13,92	12,39	-8,02	-7,25	-5,73

SR – skutočná reprezentácia na základe výsledkov volieb

O – počet obyvateľov

OV – počet oprávnených voličov

PH – počet platných hlasov

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Konštatovania uvedené s ohľadom na predchádzajúcu tabuľku dopĺňa pre zmenu tabuľka nižšie, v rámci ktorej vyberáme jedno zo zvolených kritérií pre určovanie veľkosti, a to počet oprávnených voličov. Zachytený je tu jednak index deformácie, počet voličov pripadajúci na jeden zastúpený mandát, rozdiel od celoštátnej hodnoty (v zmysle Q) a podiel hodnoty jedného mandátu v rámci daného kraja a hodnoty vypočítanej za celé územie (Q). Index deformácie len podčiarkuje vyššie uvedené, a teda výraznú nadreprezentáciu Bratislavského kraja a hlavného mesta Bratislava, veľmi jemnú nadreprezentáciu Prešovského kraja a vo všetkých ostávajúcich prípadoch výrazné podhodnotenie. To zdôrazňuje ďalší stĺpec, ktorý ukazuje, koľko oprávnených voličov pripadá na jedného svojho zástupcu v parlamente za daný kraj. Práve tu vidíme už spomínanú výraznú odlišnosť medzi najviac zastúpeným Bratislavským krajom, kde pripadá jeden zástupca na 10 015,61

oprávnených voličov, zatiaľ čo v prípade Košického kraja to je 61 639,30 a v prípade Trenčianskeho kraja až 68 776,71 oprávnených voličov. Prirodzene tak práve v týchto dvoch prípadoch zaznamenávame najvýraznejší odklon od celoštátneho počtu oprávnených voličov pripadajúcich na jeden mandát (počet oprávnených voličov/150).

Tabuľka 18: Reprezentácia krajov a mesta Bratislava v roku 2020 a miera narušenia pomernosti v ich reprezentácii s ohľadom na kritérium počtu oprávnených voličov

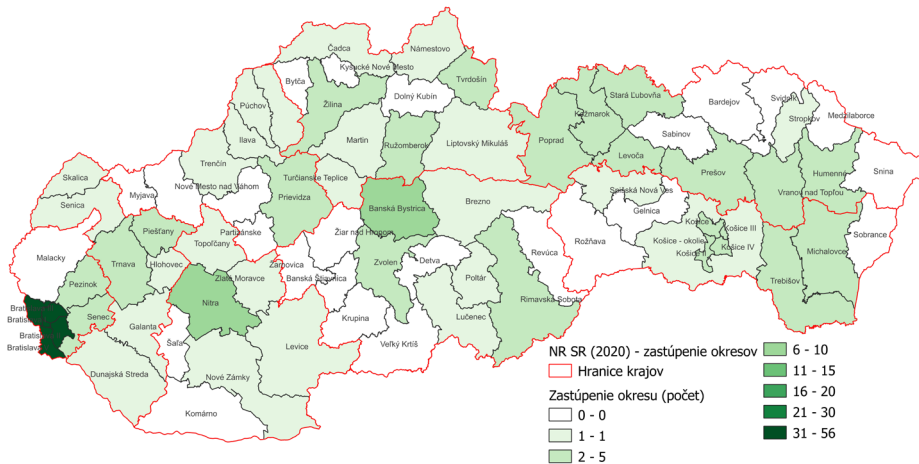
Kraj / mesto	Počet zástupcov	Podiel v %	Počet oprávnených voličov	Podiel oprávnených voličov v %	Index deformácie	Počet oprávnených voličov na 1 mandát	Rozdiel od celoštátnej hodnoty	Hlasy na 1 mandát / Q
Banskobystrický kraj	15	10%	515 187	12%	0,86	34 345,80	4 823,80	1,16
Bratislavský kraj	59	39%	590 921	13%	2,95	10 015,61	- 19 506,39	0,34
Bratislava (mesto)	51	34%	403 337	9%	3,74	7 908,57	-21 613,43	0,27
Košický kraj	10	7%	616 393	14%	0,48	61 639,30	32 117,30	2,09
Nitriansky kraj	10	7%	564 649	13%	0,52	56 464,90	26 942,90	1,91
Prešovský kraj	23	15%	630 182	14%	1,08	27 399,22	- 2 122,78	0,93
Trenčiansky kraj	7	5%	481 437	11%	0,43	68 776,71	39 254,71	2,33
Trnavský kraj	13	9%	467 204	11%	0,82	35 938,77	6 416,77	1,22
Žilinský kraj	13	9%	562 330	13%	0,68	43 256,15	13 734,15	1,47

Celkový súčet	150	4 428 303	→ Ekvivalent Q pri Hareho kvóte	29 522,02
Zahraničné hlasy		4 116		
Spolu hlasy		4 432 419		

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Nasledujúca mapa zachytáva reprezentáciu jednotlivých častí územia trochu podrobnejšie, a to pri reflektovaní úrovne okresov. Najvyšší počet zástupcov zaznamenali bratislavské okresy v celkovom počte 51. S výrazným odstupom za nimi nasleduje okres Banská Bystrica s ôsmimi zástupcami či okres Nitra so šiestimi zástupcami. Ďalšie okresy nadviazané na krajské mestá, a to okres Trnava, Žilina a Prešov majú identifikovaných štyroch zástupcov v NR SR na základe výsledkov volieb v roku 2020. Košické okresy sú zastúpené tromi poslancami. Tu je však ale vhodné dodať, že jedného zástupcu má aj okres Košice-okolie. Najmenej zástupcov z okresov spojených s krajskými mestami má okres Trenčín. V jeho prípade bolo možné identifikovať len jedného poslanca uvádzajúceho si bydlisko v rámci tejto časti územia. Možno konštatovať, že celkovo len 23 okresov (zahŕňa Bratislavu ako jeden celok a Košice ako jeden celok) dosiahlo viac ako jedného zástupcu. Po jednom zástupcovi má 24 okresov a zostávajúcich 25, čo je uvedené v ďalšej tabuľke nemá ani jedného poslanca, ktorý by odtiaľ pochádzal.

Mapa 11: Zastúpenie okresov v NR SR na základe výsledkov volieb v roku 2020

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Pri pohľade na nezastúpené okresy v NR SR môžeme vidieť, že v roku 2020 ich počet jemne poklesol, a to z pôvodnej hodnoty 32 na 25. Po nateraz posledných voľbách sa nachádzalo najviac nezastúpených okresov v NR SR z Banskobystrického kraja v počte sedem. Za ním nasledoval Prešovský kraj s počtom päť, Trenčiansky kraj so štyrmi nezastúpenými okresmi, Žilinský a Košický kraj s tromi, no a Nitriansky kraj s dvomi takýmito okresmi a Bratislavský kraj s jedným. Je tak možné konštatovať, že v každom kraji zostal aspoň jeden nezastúpený okres, no súčasne najmenej takýchto okresov je v Bratislavskom kraji.

Tabuľka 19: Počet a podiel nezastúpených okresov na základe výsledkov volieb

Rok	Počet nezastúpených okresov	Podiel
2016	32	40,51 %
2020	25	31,65 %

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Posledná časť tejto kapitoly je následne venovaná finálnej sumariácii reprezentácie jednotlivých regiónov z pohľadu proporčnosti. Pre tento účel sú využité rovnaké indexy ako v prípade sledovania zastúpenia jednotlivých častí územia v rámci kandidátnych listín vybraných politických strán a koalície. Znamená to že je tu vypočítaný Loosemore-Hanbyho index, Roseho index, Raeho index a Least squares index pri

reflektovaní troch prístupov pre určovanie veľkosti krajov, a teda počet obyvateľov, počet oprávnených voličov a počet platných hlasov. Už na prvý pohľad je viditeľná výraznejšia disproporčnosť reprezentácie jednotlivých krajov. Aj keď rok 2020 priniesol jemné priblíženie sa želanej proporčnosti v porovnaní s rokom 2016, stále je to relatívne ďaleko od toho, aby sme mohli hovoriť o rovnomernom (v zmysle idey proporčnosti) zastúpení jednotlivých krajov.

Tabuľka 20: Zloženie parlamentu na základe výsledkov volieb 2016 a 2020 z pohľadu indexov proporčnosti pri zastúpení krajov

Index / rok volieb	2016			2020		
	O	OV	PH	O	OV	PH
Loosemore-Hanbyho index (D)	32,3	31,3	29,8	27,1	27,1	26,2
Roseho index (R)	67,7	68,7	70,2	72,9	72,9	73,8
Raeho index (I)	8,1	7,8	7,5	6,8	6,8	6,6
Least squares index (LSq)	35,2	34,1	32,5	29,7	28,8	27,3

O – počet obyvateľov

OV – počet oprávnených voličov

PH – počet platných hlasov

Zdroj: Spracované autorom na základe dát zo Štatistického úradu SR.

Záver

Táto vedecká monografia je venovaná problematike možnosti reprezentácie jednotlivých regiónov v NR SR, tomu, ako pristupujú vybrané politické strany a koalícia k ich reprezentácii a následne, aké sú výsledné výstupy volieb cez pohľad na zastúpenie týchto regiónov. Viaceré atribúty tejto témy neboli doteraz zachytené na Slovensku v doterajšej odbornej literatúre. Zostávajúce oblasti, a to pokrývajúce samotnú reprezentáciu centra vo vzťahu k ostatným častiam územia, sú ale v tomto texte v súlade s aktuálnym poznaním. Zistená dominancia Bratislavy a Bratislavského kraja korešponduje s tým, čo v minulosti konštatoval napríklad Alexander Onufrák (2011). Aj keď teda môžeme hovoriť o existencii výhody aktuálneho nastavenia v podobe vysokej miery proporčnosti, na ktorú upozorňujú autori (Spáč, 2010), problém sa rysuje v inej oblasti ako ukazuje tento výskum. Otázka konfrontácie týchto skutočností s poznaním v zahraničí je výrazne limitovaná. Je to spôsobené hlavne preto, že každý pomerný volebný systém má niekoľko premenných, ktoré ovplyvňujú jeho podobu a tiež výsledky. Znamená to, že už len porovnanie s Českou republikou alebo Poľskom s prítomnosťou viacerých viacmandátových volebných obvodov vytvára iné podmienky pre dosahovanie reprezentácie jednotlivých častí.

Dosiahnuté zistenia ukazujú v prvom rade to, že diskusia o dôslednom zastúpení na úrovni okresov vykazuje isté problémy. Celkový počet zástupcov a potenciálna veľkosť volebných obvodov postavená na hraniciach aktuálne existujúcich volebných okresov ukazuje, že existuje istá skupina, ktorá by v danej situácii nemala nárok na mandát. Znamená to, že očakávať reprezentáciu všetkých okresov zo strany politických strán na ich kandidátnych listinách nie je úplne korektné, ak teda nechceme poškodiť naopak väčšie okresy. Aktuálna územná štruktúra pokrývajúca samosprávne kraje už prináša inú situáciu. Žiadny z krajov nie je natoľko malý, aby mu nevznikol nárok na mandát. Aj keď sa dá očakávať, že rozdelenie na osem volebných obvodov by mohlo do istej miery narušiť vysokú proporčnosť aktuálneho volebného systému, absencia veľmi malých obvodov by však nemusela byť teoreticky až takým strašiakom. Každopádne, ako ukazujú ďalšie zistenia v tejto časti, výsledná veľkosť volebných obvodov by bola determinovaná vybraným

kritériom pre určenie veľkosti. Napríklad Bratislavský kraj by mohol benefitovať z toho, že by sa zohľadňovali platné hlasy, keďže tu voliči viac participujú na voľbách. Naopak, dva východoslovenské kraje by na to mohli doplatiť. Pri určovaní veľkosti volebného obvodu ale netreba opomínať, okrem už uvedených kritérií, ani úlohu matematickej formuly, ktorá je takisto dôležitou premennou.

V prípade, ak sa pozrieme na reprezentáciu jednotlivých regiónov na kandidátnych listinách vybraných politických strán a koalície, môžeme vidieť jasnú dominanciu Bratislavského kraja vo väčšine prípadov. Len tri prípady z 10 sledovaných priniesli prvenstvo kandidátov z inej časti republiky. Na opačnom konci je zas Košický kraj, ktorý zaznamenal najvyšší počet negatívnych prvenstiev, resp. zdieľaných týchto prvenstiev (teda najnižší počet zástupcov na kandidátnej listine). Dominanciu Bratislavského kraja môžeme následne vidieť aj na prvých 10 a 20 pozíciách. Pri pohľade na okresy a ich reprezentáciu je možné vidieť, že skôr staršie etablované strany (až na jednu výnimku) priniesli na svojich kandidátnych listinách vyššie zastúpenie okresov. Najhoršie pritom v roku 2020 vyšla strana MOST-HÍD, ktorá svojimi kandidátmi nepokryla 48,10 % okresov. Výsledky merania indexov proporčného zastúpenia krajov ukazujú jednak to, že nie je možné hovoriť o proporčnejšej reprezentácii na kandidátnych listinách zo strany starších strán s výraznejšou členskou základňou. V prvej trojke s najlepšimi hodnotami skončila SME RODINA a absolútny nováčik volieb – ZA ĽUDÍ. Na opačnom konci zas vystupuje MOST-HÍD a tiež koalícia PS/Spolu.

Samotné výsledky zo sledovaných volieb následne len potvrdzujú doteraz uvedené. Obsadené kreslá priniesli výrazné nadhodnotenie počtu zástupcov z Bratislavy a Bratislavského kraja, pričom okrem jedného ďalšieho prípadu ostali všetky ostatné kraje podhodnotené s ohľadom na svoju potenciálnu veľkosť. To sa tiež odráža v nameraných hodnotách proporčnosti výsledkov, ktoré sú však z pohľadu volieb v roku 2016 v roku 2020 jemne lepšie.

Uvedená vedecká monografia tak len ukazuje, že v stave absencie celoštátnej regulácie, ktorá by upravovala nastavenie zohľadňujúce reprezentáciu jednotlivých častí republiky, samotné politické strany či koalície k tomuto problému zväčša nepristupujú úplne zodpovedne a nekladú na tento atribút výraznejší dosah. Opäť sa tak len ukazuje,

že ak existuje predstava o aspoň základnom reprezentovaní regiónov, pravdepodobne bez príslušnej úpravy legislatívy a utvorenia viacerých volebných obvodov to nateraz nepôjde.

Zoznam použitej literatúry

- Bardovič, J. (2017). Selected issues of introduction of several multi-member constituencies in elections to the national council of the Slovak Republic. In P. Horváth (Ed.), *Current Trends and Public Administration : Conference Proceeding* (s. 71 – 84). Uherské Hradiště: Faculty of Administration and Economic Studies.
- Bardovič, J. (2021). *Volby a volebné systémy*. Trnava: Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied.
- Bardovič, J. (2022). *Volby 2020: volebná podpora a jej premeny*. Trnava: Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied.
- Blondel, J. (1968). Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies. *Canadian Journal of Political Science/Revue canadienne de science politique*, 1(2), 180 – 203.
- Cirner, M., & Dudinská, I. (2018). Protestné politické strany v Slovenskej republike. In *Політичні партії і вибори: українські та світові практики*. Випуск 2 (s. 202 – 209). Cit. 15. 07. 2023. Dostupné na Internete: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/36016/1/Вплив%20парламентських%20і%20місцевих%20виборів%20на%20партійну%20структуру%20Закарпаття%201991-2017.pdf>
- Dančišín, V. (2005). *O nedokonalosti volebných procedúr*. Prešov: Reproma.
- Dančišín, V. (2012a). Nedokonalosť metódy prepočítavania hlasov na mandáty v Slovenskej republike. In *Sloboda – rovnosť – poriadok. Kam kráčaš demokracia* (s. 227 – 236). Košice: UPIŠ v Košiciach.
- Dančišín, V. (2012b). Volebná legitimita v kríze. In *Kríza v politike – politika v kríze?* (s. 144 – 152). Prešov: Prešovská univerzita v Prešove.
- Dančišín, V. (2013). *Metódy prerozdelenia mandátov v pomernom volebnom systéme*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovská univerzita.
- Dančišín, V. (2014). *Právna úprava metódy prerozdelenia mandátov Slovenskej republike – aktuálny stav a perspektívy*. Cit. 04. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://www.academia.edu/7538579/Pr%C3%A1vna_%C3%BAprava_met%C3%B3dy_

prerozde%C4%BEovania_mand%C3%A1tov_v_Slovenskej_republike_-_aktu%C3%A1lneho_stavu_a_perspekt%C3%ADvy

- Dančišin, V. (2015). Negatívna váha hlasu voliča. In *Ľudské práva. Kam kráčaš demokracia* (s. 189 – 199). Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
- Filipec, O. (2017). People's Party – Our Slovakia: an Anti-system Party? In *Current Trends and Public Administration* (s. 21-30). Uher-ské Hradištie: Faculty of Administration and Economic Studies in Uher-ské Hradištie, Jagiellonian College in Toruń.
- Filipec, O. (2019). Challenging Trends within Slovak Party System in the Context of 2016 Elections to the National Council of the Slovak Republic. *Politics in Central Europe*, 7 – 34. doi:<https://doi.org/10.2478/pce-2019-0001>
- Filipec, O., Jankoľa, M., & Mihálik, J. (2019). Česká a slovenská krajná pravica: kto, kde, ako? In *Storočie českej a slovenskej krajnej pravice 1918 – 2018* (s. 171 – 198). Bratislava: Iris.
- Gallagher, M. (1991). Proportionality, Disproportionality and Electoral Systems. *Electoral Studies* 10(1), 33 – 51.
- Garaj, M. (2018). Politické strany a stranické systémy v krajinách Vyšehradskej skupiny. In M. Švikruha (Ed.), *Transformácia a premeny politických systémov v krajinách Vyšehradskej skupiny* (s. 145 – 166). Bratislava: Iris.
- Gbúrová, M. (2013). Smer-SD – šanca na politickú dlhovekosť. In *Vol'by 2012. Kam kráčaš demokracia* (s. 47 – 59). Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
- Gbúrová, M. (2017). Úvod alebo politologické poznámky k problematike súčasného stavu zastupiteľskej demokracie v podmienkach Slovenskej republiky. In *Kríza parlamentarizmu? Kam kráčaš demokracia* (s. 7 – 22). Košice: UPJŠ v Košiciach.
- Gbúrová, M., Koziak, T., Dobiáš, D., Šutajová, J., Onufrák, A., Eštok, G., & Bzdilová, R. (2015). *Základy politológie*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
- Gyárfášová, O. (2018). The fourth generation: from anti-establishment to anti-system parties in Slovakia. *New Perspectives*, 26(1), 109 – 133. doi:<https://doi.org/10.1177/2336825X1802600111>

- Gyárfášová, O., & Slosiarik, M. (2016). Volby do NR SR 2016: Čo charakterizovalo voličov. *Working Papers in Sociology* (No. 1). Cit. 11. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://sociologia.sav.sk/pdf/Working_Papers_in_Sociology_012016.pdf
- Gyárfášová, O., & Trommlerová, S. K. (2023). Môžu preferenčné hlasy uľahčiť vstup žien do vrcholovej politiky? *Sociológia*, 55(1), 5 – 43. doi:<https://doi.org/10.31577/sociologia.2023.55.1.1>
- Gyárfášová, O., Bahna, M., & Slosiarik, M. (2017). Sila nestálosti: volatilita voličov na Slovensku vo voľbách 2016. *Středoevropské politické studie/Central European Political Studies Review*, 19(1), 1 – 24. doi:<https://doi.org/10.5817/CEPSR.2017.1.1>
- Haughton, T., Rybář, M., & Deegan-Krause, K. (2021). Corruption, Campaigning, and Novelty: The 2020 Parliamentary Elections and the Evolving Patterns of Party Politics in Slovakia. *East European Politics and Societies*, 36(3), 728 – 752. doi:<https://doi.org/10.1177/08883254211012765>
- Hloušek, V., & Kopeček, L. (2010). *Politické strany. Původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Praha: Grada.
- Horváth, P. (2004). Volby a volebné systémy. *Slovenská politologická revue/Slovak Journal of Political Sciences*, 4(2), 1 – 13.
- Horváth, P., & Machyniak, J. (2018). 2018 Municipal elections in Trnava region. *Slovak Journal of Public Policy and Public Administration* 5(2), 73 – 90.
- Hynčica, P., & Šárovec, D. (2018). Slovenské politické strany optikou konceptu novosti. *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni*, 10(2-3), 7 – 34. doi:<https://doi.org/10.24132/ac-taff.2018.10.2-3.1>
- Chytilík, R. a. (2009). *Volební systémy*. Praha: Portál.
- Just, P. (2022). Toward exclusion or inclusion? Acceptance and perception of national populist parties in Slovakia: the case study of the Kotlebists - Peoples party our Slovakia (SNS). In *The Rise of Populism in Central and Eastern Europe* (s. 160 – 172). Cheltenham: Edward Elgar Publishing. doi:<https://doi.org/10.4337/9781802205534>

- KDH. (2020). *Stanovy Kresťanskodemokratického hnutia*. Cit. 06. 07. 2023. Dostupné na Internete: <https://kdh.sk/wp-content/uploads/2021/04/Stanovy-KDH-Ruzomberok-2020.pdf>
- Klimovský, D. (2015). Ženy v komunálnej politike v Európskej únii: diskusia o implementácii volebných kvót v rôznorodých systémoch územnej samosprávy. *Sociológia*, 47(5), 504 – 526.
- Klimovský, D., & Gašparík, J. (2020). Základný rámec participatívnej tvorby verejných politík a súvisiace pojmy. In *Participatívne procesy v praxi: čítanka participatívnej tvorby verejných politík* (s. 12 – 26). Bratislava: Ministerstvo vnútra SR/Úrad splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti.
- Kluknavská, A. (2013). From Štúr to Parasites: Thematic Adaptation of the Far Right in Slovak Parliamentary Elections. *Politologický časopis / Czech Journal of Political Science*(No. 3), 258 – 281. doi:<https://doi.org/10.5817/PC2013-3-258>
- Kluknavská, A. (2015). A Right-wing Extremist or People's Protector? Media Coverage of Extreme Right Leader Marian Kotleba in 2013 Regional Elections in Slovakia. *Intersections. East European Journal of Society and Politics*, 1(1), 147 – 165. doi:<https://doi.org/10.17356/ieejsp.v1i1.35>
- Kopeček, L. (2007). *Politické strany na Slovensku 1989 až 2006*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- Kotlebovci - LSNS. (2022). *Výročná správa za rok 2021*. Cit. 02. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2021/VS21_R_Kotlebovci_LSNS.pdf
- Kotlebovci - Ľudová strana Naše Slovensko. (2023). *Výročná správa za rok 2022*. Cit. 08. 08. 2023. Dostupné na Internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2022/VS22_Kotlebovci.pdf
- Krejčí, O. (2006). *Nová kniha o volbách*. Praha: Professional Publishing.
- Kresťanskodemokratické hnutie. (2021). *Výročná správa za rok 2020*. Cit. 06. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2020/VS_00586846_I_2020_20210727.pdf

- Kresťanskodemokratické hnutie. (2022). *Výročná správa za rok 2021*. Cit. 06. 04 2023. Dostupné na Internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2021/Vs21_R_KDH.pdf
- Lebeda, T. (2001). Hlavní proměnné proporčních volebních systémů. *Sociologický časopis*, 37(4), 425 – 448.
- Lebeda, T. (2006). Proporcionalita volebních formulí poměrných systémů. *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, 42(5), 883 – 912.
- Lebeda, T. (2008). *Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Praha: Karolinum.
- Lebeda, T. (2011). Volební systémy. In *Úvod do studia politiky* (s. 600 – 637). Praha: SLON.
- Lijphart, A. (1984). *Democracies: Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries*. New Haven and London: Yale University Press.
- Lijphart, A. (1985). The Field of Electoral Systems Research: A Critical Survey. *Electoral Studies*, 4(1), 3 – 14.
- Loosemore, J., & Hanby, V. J. (1971). The Theoretical Limits of Maximum Distortion: Some Analytic Expressions for Electoral Systems. *British Journal of Political Science*, 1(4), 467 – 477.
- Lysý, J. (2004). Politická teória vo veku diskontinuity. In *Lavica a pravičica* (s. 22 – 26). Prešov: Filozofická fakulta PU v Prešove.
- Mackie, T. T., & Rose, R. (1991). *The International Almanac of Electoral History. Fully Revised Third Edition*. London: Macmillan Academic and Professional LTD.
- Marušiak, J. (2017). Political Entrepreneurs as a Challenge for the Party System in Slovakia. *Politologický časopis / Czech Journal of Political Sciences*, XXIV(2), 179 – 200. doi:<https://doi.org/10.5817/PC2017-2-179>
- Marušiak, J. (2021). ‘Slovak, not Brussels Social Democracy’. Europeanization/De-Europeanization and the Ideological Development of Smer-SD Before 2020 Parliamentary Elections in Slovakia. *Politologický časopis/Czech Journal of Political Science*, XXVIII(1), 37 – 58. doi:<https://doi.org/10.5817/PC2021-1-37>

- Mihálik, J. (2015). Political Leadership and Democratic Governance from the Perspective of Slovak Youth. *Slovenská politologická revue/Slovak Journal of Political Sciences*, 15(3), 182 – 202.
- Mihálik, J., Garaj, M., Bardovič, J., Tökölyová, T., Filipec, O., Kmetová, M., & Mulinová, N. (2022). *Homo politicus? Mládežnícke politické organizácie a cesty k politike*. Bratislava: Iris.
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. (2023a). Výpis z registra politických strán a politických hnutí. Cit. 06. 07. 2023. Dostupné na Internet: <https://ives.minv.sk/rez/registre/pages/detailps.aspx?id=152973>
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. (2023b). Výpis z registra politických strán a politických hnutí. Cit. 06. 07. 2023. Dostupné na Internet: <https://ives.minv.sk/rez/registre/pages/detailps.aspx?id=152976>
- Mudde, C. (2007). *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nález ÚS SR č. 271/2023 Z. z. (dátum neznámy). Cit. 08. 08. 2023. Dostupné na Internet: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2023/271/20230708.html>
- OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti (OLANO), NOVA, Kresťanská únia (KÚ), ZMENA ZDOLA. (2022). *Výročná správa za rok 2021*. Cit. 01. 07. 2023. Dostupné na Internet: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2021/VS21_R_OLANO.pdf
- Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti. (2016). *Program za ľudské a rozumné Slovensko*. Cit. 14. 07. 2023. Dostupné na Internet: <https://www.obycajniludia.sk/wp-content/uploads/2016/02/program-olano.pdf>
- Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti. (2020). *Úprimne, odvážne, pre ľudí*. Cit. 14. 07. 2023. Dostupné na Internet: https://www.obycajniludia.sk/wp-content/uploads/2020/02/OLANO_program_2020_FINAL_online.pdf
- Ondruška, M. (2021). Na ceste k lepšiemu volebnému systému na Slovensku - limity výskumov. In 1989 - 2019: *Dekády zmien. Kam*

- kráčaš demokracia* (s. 83 – 93). Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
- Onufrák, A. (2011). Jeden volebný obvod: Nevýhoda pre regióny, výhoda pre Bratislavu. In *Volebné zákony v podmienkach Slovenskej republiky* (s. 65 – 80). Trnava: Inštitút sociálnych vied UCM v Trnave.
- Pozmeňujúci a doplňujúci návrh. (2023). Cit. 14. 07. 2023. Dostupné na Internete: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=523768>
- Progresívne Slovensko. (2022). Výročná správa politického hnutia Progresívne Slovensko. Cit. 05. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2021/VS21_R_Progresivne.pdf
- Reynolds, A., & a kol. (2005). *Electoral System Design: The New International IDEA Handbook*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance.
- Rybář, M., & Spáč, P. (2017). The March 2016 parliamentary elections in Slovakia: A political earthquake. *Electoral Studies*, 45, 153 – 156. doi:<https://doi.org/10.1016/j.electstud.2016.10.010>
- Sloboda a Solidarita. (2020). *Návod na lepšie Slovensko: 1144 konkrétnych riešení, aby sa tu oplátilo pracovať, podnikat' a žiť*. Cit. 08. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://www.sas.sk/admin/core/Main.php?file-file_id=393&method=downloadFile&download=1&_id=1688835463574
- Sloboda a Solidarita. (2022). *Výročná správa politickej strany Sloboda a Solidarita za rok 2021*. Cit. 05. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2021/VS21_R_SaS.pdf
- SME RODINA - Boris Kollár. (2019). *Výročná správa k 31. 12. 2018*. Cit. 02. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2018/sme_rodina_boris_kollar.pdf
- SME RODINA. (2022). *Výročná správa k 31. 12. 2021*. Cit. 02. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2021/VS21_R_SME_Rodina.pdf

- SMER-SD. (2022). *Výročná správa: Hospodárenie a financovanie strany*. Cit. 01. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2021/VS21_R_SMER_cb.pdf
- Smolecová, A., & Šárovec, D. (2021). Heading towards Collapse? Assessment of the Slovak Party System after the 2020 General Elections. *Slovak Journal of Political Sciences / Slovenská politologická revue*, 21(1), 27 – 50. doi:<https://doi.org/10.34135/sjps.210102>
- Smolík, J. (2012). Krajní pravice ve střední Evropě. In *XXIV. letní škola historie. Dědictví materiální i dědictví idejí* (s. 69 – 83). Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
- Smolík, J. (2013). Krajněpravicové politické strany v zemích V4: historie a současnost. *Sociológia*, 45(4), 385 – 410.
- SNS. (2021). *Výročná správa SNS za rok 2020*. Cit. 06. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2020/VS_00677639_I_2020_20210727.pdf
- SNS. (2022). *Výročná správa SNS za rok 2021*. Cit. 06. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2021/VS21_R_SNS.pdf
- Spáč, P. (2010). *Priama a zastupiteľská demokracia na Slovensku. Volebné reformy a referendá po roku 1989*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- Spáč, P. (2011). Ako (de)stabilizovať preferenčné hlasovanie. *Stredoevropské politické stud*, XIII(4), 325 – 353.
- Spáč, P. (2012). Slovakia. In *Populist Political Parties in East Central Europe* (s. 227 – 258). Brno: Munipress.
- Spáč, P. (2013). *Tichý hlas voličov. Preferenčné hlasovanie v slovenských parlamentných voľbách*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- Spáč, P. (2016). The Role of Ballot Ranking: Preferential Voting in a Nationwide Constituency in Slovakia. *East European Politics and Societies*, 30(3), 644–663. doi:<https://doi.org/10.1177/0888325416631802>

- Strana Spolu. (2022). Výročná správa za rok 2021. Cit. 05. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2021/VS21_R_SPOLU.pdf
- Sulík, R., & Klus, M. (2016). 18 vylepšení volebného systému. Cit. 08. 08. 2023. Dostupné na Internete: <https://sulik.sk/wp-content/uploads/2016/12/18-vylepseni-volebneho-systemu-na-slovensku.pdf>
- Šedo, J. (2007). *Volební systémy postkomunistických zemí*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK).
- Štefančík, R. (2017). Znechutenie z politiky: Príčiny a dôsledky. In *Kríza parlamentarizmu? Kam kráčaš demokracia* (s. 151 – 162). Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
- Štefančík, R., & Hvasta, M. (2016). *Jazyk pravicového extrémizmu*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM.
- Šutajová, J. (2018). Nedôvera v politické strany a nárast počtu úspešných nezávislých kandidátov vo voľbách na miestnej a regionálnej úrovni samosprávy. In *Sekundárny analfabetizmus alebo o príčinách a dôsledkoch nízkeho záujmu verejnosti o politiku na Slovensku* (s. 203 – 224). Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
- Taahepera, R., & Laakso, M. (1980). Proportionality Profiles of West European Electoral Systems. *European Journal of Political Research*, 8(4), 423 – 446.
- Teraz. (2023). Preferencie: prieskumy preferencií pre parlamentné voľby. Cit. 05. 07. 2023. Dostupné na Internete: <https://preferencie.teraz.sk/>
- Ústavný zákon č. 24/2023 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov. Cit. 14. 07. 2023. Dostupné na Internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2023/24/20230126.html>
- Za ľudí. (2020). *Mapa dobrý riešení*. Cit. 14. 07. 2023. Dostupné na Internete: <https://stranazaludi.sk/wp-content/uploads/2021/10/program-strany-za-ludi.pdf>

- ZA ĽUDÍ. (2021). *Výročná správa politickej strany ZA ĽUDÍ za rok 2020*. Cit. 05. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2020/VS_52581675_I_2020_20210727.pdf
- ZA ĽUDÍ. (2022). *Výročná správa politickej strany ZA ĽUDÍ za rok 2021*. Cit. 05. 07. 2023. Dostupné na Internete: https://www.minv.sk/swift_data/source/statna_komisia_pre_volby/30_annual_report/ar2021/VS21_R_ZA_LUDI.pdf
- Zákon č. 180/2014 Z. z. o podmienkach výkonu volebného práva a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákon č. 247/1995 Sb. o voľbách do Parlamentu Českej republiky a o zmene a doplnení niektorých ďalších zákonů. Cit. 04. 07. 2023. Dostupné na Internete: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-247#p48>
- Zákon č. 344/2018 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony .
- Zákon č. 85/2005 Z. z. o politických stranách a politických hnutiach. Cit. 11. 07. 2023. Dostupné na Internete: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2005/85/20230708>

Vecný a menný register

Symbyly

#SIETĚ 9, 16, 17, 19, 30, 74, 76

A

advantage ratio 11

ANO 16, 17, 19

B

Blondel 14

Bugár 23, 24, 26, 76

C

Chytilék 11, 33, 37, 38, 43, 47

D

Dančišin 11, 15, 37, 38

Danko 23, 27, 54, 73

Deegan-Krause 53

D'Hondtov deliteľ 6, 9, 11, 37, 39, 40, 42, 55,
57

disproporčnosť 8, 43, 86

E

Érsek 23, 24, 26, 76

F

Fico 22, 23, 27, 59

Figel' 23, 26, 71

Filipec 29, 62, 74

G

Garaj 14

Gbúrová 14, 19, 38, 56

Gyárfášová 7, 16, 54

H

Hagenbach-Bischoffova kvóta 15, 37

Hareho kvóta 9, 34, 37, 39, 42, 84

Haughton 53

Hlas-SD 5, 29, 31, 56

Hlina 23, 24, 26, 45, 71

Hloušek 57

Horváth 20, 38

Hrušovský 23, 26, 71

HZDS 14, 18

I

Index deformácie 82, 83

indexy proporčnosti 11, 12, 44, 79, 86

K

KDH 5, 9, 10, 17, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 29,
30, 32, 45, 46, 48, 49, 50, 52, 70, 71, 72,
73, 74, 76, 78, 79

Kiska 16, 20, 23, 27, 68, 69, 78

Klimovský 4, 8

Kluknavská 61

Kollár 23, 24, 27, 28, 30, 58, 60, 62

Kopeček 57

Kotleba 23, 24, 26, 45, 48, 61, 62, 74

Kotlebovci – ĽS NS 10, 17, 18, 19, 22, 23, 24,
26, 28, 31, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 61,
62, 63, 64, 74

Krejčí 4

L

Least squares index 11, 78, 79, 85

Lebeda 11, 33

Lijphart 12

Lijphartov index 11, 12

Loosemore-Hanbyho index 11, 78, 79, 85

Lysý 56

M

Machyniak 20

Majerský 24, 26, 45, 71

Marušiak 16, 57

Matovič 23, 25, 27, 53, 65

Mihálik 8, 19, 74

MOST-HÍD 10, 17, 19, 22, 23, 24, 29, 30, 45,
47, 48, 49, 50, 51, 52, 74, 76, 77, 78, 79,
88

Π

nepartokracia 20, 54

O

OLaNO 5, 6, 10, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 25,
29, 30, 44, 53, 54, 55, 56, 67, 69, 79
Ondruška 7
Onufrák 7, 87

P

partokracia 19, 20, 54
Progresívne Slovensko 5, 29, 31, 65

R

Raeho index 11, 78, 79, 85, 86
Remišová 23, 27, 69
Reynolds 33, 43
Roseho index 11, 78, 79, 85, 86
Rybár 4, 53

S

Sainte-Laguãho index 11
Sainte-Laguëov deliteľ 9, 37, 39, 42
SaS 10, 16, 17, 18, 22, 23, 27, 29, 30, 44, 46, 48,
49, 50, 52, 67, 68, 69, 78, 79
SDKÚ-DS 17, 18, 58

Slosiarik 16
Slota 23, 74
slovenská kvóta 9, 15, 37
SME RODINA 6, 10, 16, 17, 19, 22, 23, 24, 27,
28, 30, 46, 47, 49, 50, 52, 58, 59, 60, 61,
62, 67, 78, 79, 88
SMER-SD 7, 10, 14, 17, 18, 21, 22, 23, 27, 30,
46, 49, 50, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 74, 78,
79
SNS 5, 10, 17, 18, 22, 24, 27, 29, 30, 47, 48, 49,
51, 52, 70, 73, 74, 75, 76, 78, 79
Spáč 4, 7, 8, 22, 47, 48, 54
Štefančík 5, 74
Sulík 23, 27, 52, 67
Šutajová 20

T

Trommlerová 7
Truban 23, 26, 65

Z

ZA LUDÍ 6, 10, 16, 17, 18, 22, 23, 27, 29, 30,
46, 49, 51, 52, 65, 67, 68, 69, 70, 78, 79,
88

Zoznam tabuliek a máp

Tabuľka 1:	Využitie indexy proporčnosti	12
Tabuľka 2:	Medzivolebná dynamika vybraných politických strán s účasťou v parlamente v rozmedzí rokov 2002 – 2023 (pôsobenie aktuálne najstaršej politickej strany v NR SR) . . .	17
Tabuľka 3:	Sumarizácia dynamiky vybraných politických strán.	18
Tabuľka 4:	Opätovná kandidatúra zaznamenaná v rámci kandidátnej listiny jednej politickej strany z pohľadu volieb v roku 2016 a 2020	22
Tabuľka 5:	Dynamika volebných lídrov vybraných politických strán a koalície	23
Tabuľka 6:	Postavenie lídrov na kandidátnych listinách vybraných politických strán a koalície vo voľbách v roku 2016 a 2020	26
Tabuľka 8:	Odlíšnosti medzi kraji cez tri definované kritériá veľkosti.	36
Tabuľka 9:	Potenciálne prerozdelenie mandátov medzi jednotlivé kraje prostredníctvom vybraných matematických formúl	39
Tabuľka 10:	Potenciálne prerozdelenie mandátov medzi jednotlivé okresy prostredníctvom vybraných matematických formúl	41
Tabuľka 11:	Zastúpenie jednotlivých krajov na kandidátnych listinách vybraných politických strán vo voľbách v roku 2020	46

Tabuľka 12:	Zastúpenie jednotlivých krajov na prvých 10 miestach kandidátnych listín vybraných politických strán vo voľbách v roku 2020	49
Tabuľka 13:	Zastúpenie jednotlivých krajov na prvých 20 miestach kandidátnych listín vybraných politických strán vo voľbách v roku 2020	50
Tabuľka 14:	Počet a podiel nezastúpených okresov v rámci kandidátnych listín vybraných politických strán a koalície vo voľbách v roku 2020	52
Tabuľka 15:	Zloženie kandidátnych listín vybraných politických strán a koalície z pohľadu indexov proporčnosti na úrovni krajov	79
Tabuľka 16:	Porovnanie reprezentácie krajov a hlavného mesta medzi voľbami v roku 2016 a 2020	80
Tabuľka 17:	Reprezentácia jednotlivých krajov a hlavného mesta s ohľadom na skutočne získané mandáty po voľbách v roku 2020 v porovnaní s tromi vybranými kritériami pre určenie veľkosti častí území	82
Tabuľka 18:	Reprezentácia krajov a mesta Bratislava v roku 2020 a miera narušenia pomernosti v ich reprezentácii s ohľadom na kritérium počtu oprávnených voličov	83
Tabuľka 19:	Počet a podiel nezastúpených okresov na základe výsledkov volieb	85
Tabuľka 20:	Zloženie parlamentu na základe výsledkov volieb 2016 a 2020 z pohľadu indexov proporčnosti pri zastúpení krajov	86

Mapa 1:	Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny OBYČAJNÍ LUDIA a nezávislé osobnosti (OLANO), NOVA, Kresťanská únia (KÚ), ZMENA ZDOLA.....	55
Mapa 2:	Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny SMER-SD.....	58
Mapa 3:	Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny SME RODINA	61
Mapa 4:	Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny Kotlebovci – ĽSNS	64
Mapa 5:	Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny Koalície PS a Spolu – občianska demokracia	66
Mapa 6:	Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny SaS	68
Mapa 7:	Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny ZA LUDÍ.....	70
Mapa 8:	Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny KDH	73
Mapa 9:	Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny SNS.....	75
Mapa 10:	Distribúcia kandidátov z jednotlivých okresov v rámci kandidátnej listiny MOST-HÍD	77
Mapa 11:	Zastúpenie okresov v NR SR na základe výsledkov volieb v roku 2020	85

Resumé

In Slovakia, the problem of representing individual parts of the country in elections to the National Council of the Slovak Republic has been discussed for a long time. Although politicians exploit the topic for strategic reasons without any real results being achieved, in the academic environment the consequences of the current situation are being constantly investigated and there are also discussions about how to improve it. The existence of a single constituency covering the whole country is the result of a deliberate amendment of the electoral law in 1998, and to date there have never been enough members of parliament to vote for changing this. On the contrary, in 2023 the single-constituency arrangement was strengthened by being anchored in the Slovak constitution. This step was crucial for the conception of this research monograph, as its ambition is to identify the current circumstances in this area in the wake of the 2020 elections.

The present research monograph is thus devoted to the issue of regional representation by examining the 2020 elections. Its aim is to identify the possibilities for representing regions and districts, to investigate how individual regions were represented on the candidate lists of selected political parties and coalition and, last but not least, to characterise the representation of regions in the Parliament by looking at the actual results of the 2020 and 2016 elections.

The findings of this research monograph show, above all, that the ambition of ensuring representation at the district level is in some ways problematic, as some of Slovakia's 79 districts are not large enough to qualify for one of the parliament's 150 mandates. The potential division into constituencies could be based on the boundaries of the eight self-governing regions. These do not pose the problems associated with the smaller districts. However, the criterion for determining constituency size and also the mechanism for allocating seats are important variables that may affect the number of mandates attributable to particular regions.

Monitoring the representation of individual regions on the candidate lists of political parties and coalition shows a marked dominance of Bratislava and the Bratislava region. The majority of party lists were dominated by candidates from this part of the country. In addition, the key positions for the elections, namely the first 10 to 20 candidates on each list, yield the same results. We also see that while in the case of representing individual districts the older political parties achieve better coverage of the whole country, if the proportionality of the representation of regions is considered, this is no longer valid, as the first and third positions are held by relative newcomers – We are Family (Sme rodina) and For the People (Za Ľudí).

The dominance of Bratislava and the Bratislava region is also confirmed by looking at the composition of the Parliament as a whole. This part of the country is significantly over-represented, and with the exception of the Prešov region, all other regions are under-represented.

This monograph thus shows that in the current situation, with only one constituency covering the whole country, there are not the best conditions for achieving equal representation of the different parts of the country. For the time being, the only way forward would seem to be introducing more constituencies, which would automatically increase representation at least at the level of those constituencies.

**(Ne)zastúpené regióny na kandidátnych listinách:
alebo čo priniesli voľby v roku 2020**
(vedecká monografia)

Autor:

PhDr. Jakub Bardovič, PhD.

Recenzenti:

doc. PhDr. Vladimír Naxera, Ph.D.

doc. PhDr. Daniel Klimovský, PhD.

Vydavateľ: Univerzita Sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Fakulta sociálnych vied
Vydanie: prvé, 2023
Rozsah strán: 108, 5,313 AH
Tlač: Michal Vaško – VYDAVATELSTVO, Prešov
Náklad: 100 ks

ISBN 978-80-572-0384-1

ISBN 978-80-572-0384-1